FLORIN D. POPESCU

LIMBA ROMÂNĂ (Sintaxa)

Manual pentru liceele pedagogice
(clasele a XI-a și a XII-a)
și pentru liceele
de filologie-istorie
(clasa a XII-a)

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ – BUCUREȘTI, 1979

Scanned with OKEN Scanner

FLORIN D. POPESCU

LIMBA ROMÂNĂ

(Sintaxa)

Manual pentru liceele pedagogice
(clasele a XI-a și a XII-a)
și pentru liceele de filologie-istorie
(clasa a XII-a)

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ – BUCUREȘTI

Scanned with OKEN Scanner

Manualul a fost elaborat în conformitate cu programa
de limba română, aprobată de M.E.Î. cu nr. 044762/1977

Referenţi:
Emilian Blănaru, prof. gradul I
Ion Diaconescu, conf. univ. dr.

Redactor: prof. **Magdalena Panaitiu**
Tehnoredactor: **Steliana Antoniu**
Coperta: **Eugen Kery**

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA

Sintaxa *este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.*

Scanned with OKEN Scanner

NOȚIUNI GENERALE DE SINTAXĂ

Unitățile sintaxei

Comunicarea între oameni se face cu ajutorul cuvintelor, dar acestea nu sînt folosite în mod izolat, ci îmbinate în propoziție, frază sau enunț. Cînd spunem, de exemplu, *a merge*, *pădure*, nu se înțelege clar ce vrem să comunicăm. Abia cînd între aceste două cuvinte se stabilesc anumite raporturi, intenția noastră poate fi ușor înțeleasă: *Merg în pădure*. Prin această îmbinare s-a obținut o *propoziție*, adică o unitate sintactică de-sine-stătătoare, prin care putem să ne exprimăm o judecată logică sau o idee cu caracter afectiv ori volițional.

Propoziția de mai sus poate intra în relații cu alte propoziții, formînd o *frază*, de exemplu: *Merg în pădure să aduc lemnele de care am nevoie*. Față de propoziție, *fraza* este o unitate sintactică superioară, deoarece cuprinde două sau mai multe propoziții.

Cînd se face analiza unei propoziții, se stabilesc cele mai mici unități sintactice, numite *părți de propoziție*. Acestea sînt clasificate în *părți principale de propoziție* (subiectul și predicatul) și *părți secundare de propoziție* (atributul și complementul).

Raporturile sintactice

Atît între părțile unei propoziții, cît și între propozițiile unei fraze se stabilesc unele legături care se numesc *raporturi sintactice*. Acestea pot fi: *de interdependență* (între subiect și predicat), *de coordonare* și *de subordonare* (în cadrul propoziției și al frazei).

1. *Raportul de interdependență dintre subiect și predicat* este un raport specific pe care nu-l întîlnim la celelalte părți de propoziție. Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului, iar predicatul este partea principală de propoziție care spune ceva despre subiect. Cînd zicem *a venit primăvara*, cu ajutorul predicatului *a venit* spunem ceva despre *primăvară*, iar prin subiectul *primăvara* arătăm la cine se referă predicatul *a venit*. Aceste două părți de propoziție sînt într-un raport de interdependență.

Scanned with OKEN Scanner

2. *Raportul de coordonare* are loc atunci cînd părţile de propoziţie sau propoziţiile se află pe acelaşi plan.

Coordonarea în cadrul propoziţiei. Pot fi coordonate între ele elementele care alcătuiesc subiectul multiplu, numele predicative, atributele, complementele:

Un fir de iarbă verde, *o rază*-ncălzitoare,
Un gîndăcel, *un flutur*, *un clopoţel* în floare,
După-o iarnă lungă ş-un dor nemărginit
Aprind un soare dulce în sufletul uimit! (V. Alecsandri, *Sfîrşitul iernei*) — elementele subiectului multiplu sînt coordonate.

Noaptea-i *albă*, *luminoasă*. (V. Alecsandri, *Noaptea albă*) — numele predicative sînt coordonate între ele.

Deodată însă îşi făcu loc prin îngrămădeală un bătrîn *mărunt*, *îndesat*, cu barba *scurtă* şi *ţepoasă*. (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*) — atribute coordonate între ele.

Nu acum şi *nu aici* am putea rezolva aceste probleme.

(Un complement circumstanţial de timp şi unul de loc coordonate între ele.)

Coordonarea în cadrul frazei. Pot fi coordonate între ele:

a) propoziţiile principale:

Suflă vîntul, iarba creşte,
Dorul mîndrei mă topeşte. *(Folclor)*

b) o parte de propoziţie cu o propoziţie subordonată:

A plecat *nu din cauza ta*, *ci din cauză că era prea tîrziu*. (Un complement circumstanţial de cauză coordonat cu o propoziţie circumstanţială de cauză.)

c) propoziţiile subordonate de acelaşi fel sau diferite (mai rar):

Unde poporul nu e liber, *unde egalitatea nu domneşte*, acolo nu e v aţă (N. Bălcescu, *Trecutul şi prezentul*) — două propoziţii subordonate circumstanţiale de loc, coordonate între ele.

Am făcut *ce am ştiut* şi *cum am putut*. (O propoziţie completivă directă coordonată cu o modală.)

3. *Raportul de subordonare*

În propoziţie, un element poate depinde de un alt element care se numeşte *regent*:

Codrii **negri** se-nfioară. (Şt. O. Iosif, *Pintea*) — atributul **negri** depinde de substantivul *codrii*.

În frază, o propoziţie subordonată poate depinde de un cuvînt din propoziţia regentă sau de întreaga propoziţie regentă: Eu *vin* **unde mă chemi.** (Propoziţia subordonată circumstanţială de loc depinde de un singur cuvînt din regentă: *vin*.)

Unde este vorbă multă, *acolo e treabă puţină*. *(Folclor)* — propoziţia circumstanţială de loc depinde de întreaga propoziţie regentă.

Scanned with OKEN Scanner

Mijloace de exprimare a raporturilor sintactice

a) **Flexiunea** marchează raportul dintre subiect şi predicat, exprimat prin acord, precum şi raportul dintre părţile de propoziţie şi cuvintele pe care le determină:

Ei **plecară.** (Predicatul verbal *plecară* se acordă în persoană şi număr cu subiectul *ei*.)

În propoziţia *Am văzut cartea vecinului*, cuvîntul *cartea* e un complement direct exprimat printr-un substantiv în acuzativ asupra căruia trece acţiunea verbului tranzitiv *am văzut*; *vecinului* este un atribut substantival în genitiv care determină substantivul *cartea*.

b) **Joncţiunea** (legătura) se face între două părţi de propoziţie sau două propoziţii. Ea se poate realiza:

— *prin prepoziţii*:

Vîntul *şuieră* **prin** *hornuri*, răspîndind înfiorare. (V. Alecsandri, *Sfîrşit de toamnă*) — prepoziţia *prin* leagă complementul circumstanţial de loc de regentul lui.

— *prin conjuncţii coordonatoare, între părţile de propoziţie coordonate între ele şi între propoziţiile coordonate între ele*:

Lizuca **şi** *Patrocle* grăbiră pasul. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*) — conjuncţia coordonatoare **şi** leagă elementele subiectului multiplu.

Am venit *să te văd* **şi** *să-ţi spun ceva*. (Conjuncţia **şi** leagă două propoziţii secundare coordonate între ele, dar subordonate aceleiaşi regente.)

— *prin conjuncţii (locuţiuni conjuncţionale) subordonatoare, pronume relative şi nehotărîte sau adverbe relativ-interogative şi nehotărîte cu valoare de conjuncţii, între propoziţiile subordonate şi regentele lor*:

Să nu credeţi însă **că** *în toţi frica a fost la fel*. (B. Şt. Delavrancea, *Irinel*) — conjuncţia subordonatoare **că** leagă propoziţia subordonată de regenta ei.

Nu ştiu **cînd** *o să primeşti scrisoarea* **pe care** *ţi-am trimis-o*.

Adverbul relativ **cînd** leagă propoziţia a doua de regenta ei şi are, în propoziţie, funcţia de complement circumstanţial de timp; pronumele relativ **care** precedat de prepoziţia **pe** leagă propoziţia a treia de regenta ei şi are, în acelaşi timp, funcţia sintactică de complement direct.

c) **Juxtapunerea** (alăturarea) a două sau mai multe părţi de propoziţie de acelaşi fel sau a două sau mai multe propoziţii de acelaşi fel:

Rîu, izvoare, nouri, raze se împreună iubind. (V. Alecsandri, *Lunca din Mircești*) — elementele subiectului multiplu sînt juxtapuse.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineaţa ninge iară!

Cu o zale argintie se îmbracă mîndra ţară. (V. Alecsandri, *Iarna*) — propoziţii principale juxtapuse.

Scanned with OKEN Scanner

d) **Topica, intonația și pauza** ajută și ele la stabilirea raporturilor între părțile de propoziție sau între propoziții, de exemplu, în versurile:

Bolnav e omul, bolnavă piatra,

Se stinge pomul, se sfarmă vatra. (L. Blaga, *Boala*) — așezarea numelui predicativ înaintea verbului copulativ, juxtapunerea propozițiilor, pauzele marcate grafic prin virgule scot mai bine în relief legăturile dintre părțile de propoziție sau dintre propoziții.

EXERCIȚII

I. Arătați cum sînt realizate raportul de coordonare și raportul de subordonare dintre părțile de propoziții și dintre propoziții în textele:

1. Piere în jocul luminilor
Saltul de-amurg al delfinilor.

(L. Blaga, *Asfințit marin*)

2. Todoruț plîngea mereu și nu putu dormi de fumul de pipă, de mirosurile grețoase...

(T. Popovici, *Setea*)

3. Ca să vadă-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri.

(M. Eminescu, *Crăiasa din poveste*)

4. Prin codrii Bacăului
Vîjîie vîntul
Și-ntunecă lumea
Un cer ca pămîntul.

(G. Bacovia, *Furtună*)

5. Mi-am încolăcit picioarele în jurul burții calului.

(Z. Stancu, *Desculț*)

6. Și se gîndi împăratul ce să facă, ce să dreagă, ca merii să facă mere.

(B. Șt. Delavrancea, *Bunica*)

7. Poți!... să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!

(I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

8. Cînd te crezuseși tocmai mai șubred și mai mic,
Atunci ți-ajunse brațul molatec mai voinic.

(T. Arghezi, *Născocitorul*)

9. Ea nu putea afla pricina zgomotului ce auzise, căci după obiceiul vremii de atunci, femeile nu ieșeau din apartamentul lor, și slujnicele nu puteau a se risca în mijlocul unei oștimi ce nu cunoștea ce este disciplina.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lupușneanul*)

Scanned with OKEN Scanner

10. Jupuiți de coajă, amestecați cu stîncile, catarge ale unei flote nimicite, imagine a unui adevărat dezastru, brazii prăbușiți stau mărturie despre ceea ce se petrece în aceste hăuri, atunci cînd Oltul își reamintește tumultuoasa-i origine oceanică.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

II. Spuneți cum se realizează raportul de interdependență dintre subiect și predicat în textele:

1. Drumul, cărările, casele, copacii, toate par mai vesele și mai frumoase, gătite de sărbătoare, în lumina dulce a acestei dimineți senine de vară.

(A. Vlahuță, *România pitorească*)

2. Împrejur, cîmpul pare nesfîrșit.

(Z. Stancu, *Desculț*)

3. S-aude un zgomot de pași pe aproape.

(D. Bolintineanu, *Mihnea și baba*)

4. Toată zarea-i scînteioasă . .

(V. Alecsandri, *Noaptea albă*)

III. Arătați ce raporturi sintactice există între cuvintele scrise cu litere cursive și cuvintele pe care le determină:

1. Muzica și zgomotul *lumii* de-abia ajungeau *aici ca o adiere blîndă.*

(L. Rebreanu, *Ion*)

2. În amurgul *înăsprit de mirosuri de brad și de rășină*, muzica *lăutarilor* răsuna alinătoare.

(L. Rebreanu, *Ion*)

IV. Analizați topica, juxtapunerea și pauza ca mijloace de exprimare a raporturilor sintactice, în propozițiile și frazele următoare:

1. Toată lumea cunoaște lupul, fiara asta carnivoră și nesățioasă, dușmanul păstorilor și groaza oilor.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

2. Prin foc, prin spăngi, prin glonți, prin fum,
   Prin mii de baionete,
   Urcăm, luptăm . . . iată-ne-acum
   Sus, sus, la parapete.

(V. Alecsandri, *Peneș Curcanul*)

3. Toamna-n grădină și-acordă vioara,
   Strada-i pustie. . .
   Orașul e plin de hambare, —
   De pîinea cea nouă duduie moara.

(G. Bacovia, *Note de toamnă*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Alcătuiți două fraze în care raportul de coordonare dintre propoziții să fie exprimat prin juxtapunere, iar cel de subordonare prin joncțiune.

VI. Dați două exemple de fraze în care propozițiile subordonate să fie introduse prin pronume relativ și prin adverb relativ.

VII. Dați cîte o propoziție în care topica și intonația să aibă rolul de mijloace de exprimare a unor raporturi sintactice.

VIII. Alcătuiți o propoziție în care părțile secundare de propoziție să fie juxtapuse.

IX. Alcătuiți două fraze în care să aveți două propoziții principale juxtapuse și două propoziții subordonate introduse prin conjuncții.

X. Alcătuiți o compunere scurtă în care să aveți — între părțile de propoziție și între propoziții — raporturi sintactice de coordonare și de subordonare exprimate prin flexiune, joncțiune și topică.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIȚIEI

Propoziția *este o comunicare cu un singur predicat.* Predicatul poate fi un verb la un mod personal, o locuțiune verbală, un adverb predicativ, o interjecție verbală, un verb copulativ plus un nume predicativ.

Uneori predicatul poate fi omis, intonația suplinindu-i lipsa (în scris, în locul verbului predicativ sau al verbului copulativ omis se poate pune virgulă sau linie de pauză): *În odaie, liniște.* (În odaie este, există liniște.)

1. Clasificarea propozițiilor după structură

Propozițiile analizabile și cele neanalizabile. Cele mai multe propoziții sînt alcătuite din părți de propoziție distincte, care se pot analiza din punct de vedere sintactic:

Sublocotenentul tăcea. (L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*) — propoziția este analizabilă, ea are subiect și predicat.

Există și propoziții alcătuite din adverbe de afirmație sau de negație sau din interjecții; aceste propoziții nu se pot analiza din punct de vedere sintactic:

— Eri s-au tras lotăriile noastre!

— *Ei?* (I. L. Caragiale, *Două loturi*) — propoziția **ei?**, alcătuită dintr-o interjecție, este o propoziție neanalizabilă.

Propozițiile analizabile sînt de două feluri: *simple* și *dezvoltate.*

a) *Propoziția simplă* este alcătuită numai din părțile principale de propoziție, subiectul și predicatul, și uneori numai din unul dintre ele:

Tu **ești Mircea?** (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) — propoziția este compusă din subiectul *tu* și predicatul nominal *ești Mircea.*

b) *Propoziția dezvoltată* cuprinde, în afară de părțile principale, una sau mai multe părți secundare de propoziție:

Undeva *un zbor* **se aude.** (L. Blaga, *Înviere*) — în afară de subiect și predicat, propoziția are un complement circumstanțial de loc: *undeva.*

2. Clasificarea propozițiilor după aspectul lor afirmativ sau negativ

Propoziția afirmativă și cea negativă. Deosebirea dintre cele două feluri de propoziții constă în faptul că cea afirmativă nu are nici o marcă specială, în timp ce propoziția negativă conține o negație pe lîngă predicat:

Scanned with OKEN Scanner

Noaptea-i tîrzie, de august. (L. Blaga, *Noapte la mare*) — propoziția este afirmativă.

Nu mă duc, mamă... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) — propoziția este negativă.

Notă. Uneori, alături de negația *nu* sau *ba*, ideea de negație e întărită de alte cuvinte cu înțeles negativ (pronume negative: *nimeni, nimic, nici unul*; adjective negative: *nici un, nici o*; adverbe negative: *niciodată, nicăieri*):

Niciodată toamna *nu* fu mai frumoasă. (T. Arghezi, *Niciodată toamna*)

3. Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării

Privită din punctul de vedere al scopului comunicării, propoziția poate fi *enunțiativă* sau *interogativă*.

A) **Propoziția enunțiativă** comunică ceva despre un obiect sau un fenomen:

Prepelița prindea cîte o furnică, cîte o lăcustă. (I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

După conținutul lor, propozițiile enunțiative sînt: *propriu-zise, optative, potențiale, dubitative* și *imperative*.

a) *Propoziția enunțiativă propriu-zisă* exprimă un fapt dat ca *real*; se construiește cu indicativul:

Multe flori lucesc în lume. (V. Alecsandri, *Lăcrimioare*)

b) *Propoziția enunțiativă optativă* exprimă dorința de a se realiza o acțiune sau o stare; se construiește cu optativul sau cu conjunctivul:

Din chaos doamne-am apărut
Și *m-aș întoarce-n chaos* ... (M. Eminescu, *Luceafărul*)

c) *Propoziția enunțiativă potențială* arată posibilitatea realizării acțiunii și se construiește cu condiționalul-optativ sau cu conjunctivul:

Aș fi bucuros să plec.

d) *Propoziția enunțiativă dubitativă* indică o îndoială, o nehotărîre, o bănuială sau nesiguranță cu privire la o acțiune și se construiește cu modul prezumtiv sau cu forme verbale care în context au înțeles de prezumtiv (condițional-optativ, conjunctiv, indicativul la timpul viitor):

Spun, soro, *c-ar fi june cu dragoste curată*. (I. Heliade Rădulescu, *Zburătorul*) — modul condițional-optativ prezent.

e) *Propoziția enunțiativă imperativă* arată o poruncă, un îndemn sau o rugăminte și se construiește cu imperativul, cu conjunctivul sau chiar cu indicativul la timpul viitor:

Înălțate împărate,
Pune pace, nu te bate. (*Folclor*)

Scanned with OKEN Scanner

B) **Propoziția interogativă** este propoziția cu ajutorul căreia se formulează o întrebare:

Tipătescu: — *Cine era?*

Pristanda: — *Cine să fie?* dăscălimea: Ionescu, Popescu, popa Pripici . . . (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Uneori întrebarea e pusă pentru a sublinia o stare de lucruri, nu pentru a obține un răspuns. O astfel de propoziție sau frază se numește *interogativă retorică*:

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul? (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) — poetul nu așteaptă vreun răspuns la întrebarea sa, dar o pune pentru a sublinia ipocrizia liberalului.

Propozițiile interogative pot fi: *propriu-zise, optative, potențiale* și *dubitative*. Modurile lor sînt aceleași ca în propozițiile enunțiative de același tip:

Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vînt,
Cu crengile la pămînt? (M. Eminescu, *Ce te legeni . . .*) — propoziția pune o întrebare despre o acțiune reală și este *interogativă propriu-zisă.*

Ai să vii la mine? — pune o întrebare în legătură cu o dorință și este *interogativă optativă.*

Ce aș putea face, bădiță Vasile? (M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*) — pune întrebarea sub forma unei posibilități și este o propoziție *interogativă potențială.*

— *Dar oare vor veni?* (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*) — pune întrebarea prin care se exprimă o îndoială și este *interogativă dubitativă.*

Observație. Cînd propozițiile enunțiative și cele interogative exprimă starea afectivă a vorbitorului, ele se numesc *exclamative:*

Ah! iată primăvara cu sînu-i de verdeață! (V. Alecsandri, *Oaspeții primăverii*) — *enunțiativă exclamativă;*

Vă miraţi cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?! (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) — *interogativă exclamativă.*

Topica și punctuația. În propoziții enunțiative exclamative se așază, de multe ori, numele predicativ înaintea verbului copulativ:

Frumoasă *ești, pădurea mea!* (G. Topîrceanu, *Cîntec*)

În propozițiile interogative, formele verbale compuse apar uneori inversate:

Mai **suna-vei,** *dulce corn,*
Pentru mine vre odată? (M. Eminescu, *Peste vîrfuri*)

La sfîrșitul propozițiilor exclamative se pune semnul exclamării. Cînd exclamația se referă la toată fraza, semnul exclamării se pune la sfîrșitul ei:

Scanned with OKEN Scanner

Ia tăceţi, bre, răspunse Zaharia; banu-i ochiul dracului, s-a mîntuit vorba!... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Propoziţia interogativă se marchează grafic prin semnul întrebării. Cînd propoziţia interogativă face parte dintr-o frază, semnul întrebării se pune la sfîrşitul frazei:

În ce te bizui, de te îndîrjeşti aşa, nepoate? (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

EXERCIŢII

I. Stabiliţi felul propoziţiilor după cele trei criterii: structură, aspect şi scopul comunicării:

1. Ce mai faci tu, măi flăcăule?

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

2. Se făcuse linişte deplină. Ieruncile îşi ţinură fluierăturile lor întrerupte. Din crengile cele mai de sus ale frasinului, chiar deasupra lui Peceneaga, bîzîi cucoşelul sălbatic, foindu-şi aripile în jos şi răsfirîndu-şi coada în sus.

(M. Sadoveanu, *Nopţile de Sînziene*)

3. Tipătescu (nervos): — Cum te cheamă?
Cetăţeanul: — Cum mă cheamă? Ce trebuie să spun cum mă cheamă... vorba e, sînt alegător?

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

4. Merge tata. Merge mama. Merge soră-mea Evanghelina, sora mea Riţa. Merge frate-meu Ion. Mă leg şi eu de coada lor.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

5. N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

6. Mămica rîde.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

7. Avea şi boierul nostru o mulţime de prisăci.

(M. Sadoveanu, *Prisaca de altădată*)

8. Cum îţi mai este? Tot te mai doare?

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

II. Copiaţi textele, subliniaţi cu o linie propoziţiile enunţiative şi cu două pe cele interogative. Spuneţi ce semnificaţie au modurile verbelor care alcătuiesc predicatele:

1. N-aş voi să spun vorbe multe despre opera ţăranului de la Humuleşti...

(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Să mă-ntorc?

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Să vii, măicuță, degrabă!

(Folclor)

4. Bade, bade,
Să-mi fii frate!

(Folclor)

5. Aș veni desară la voi, dar mi-e rușine de cîini.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

6. . . .mulți ar dori să aibă ceea ce ai d-ta.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

III. Grupați propozițiile enunțiative după conținutul lor (enunțiative propriu-zise, optative etc.); spuneți care din ele sînt exclamative și care nu:

1. Ah! inima-mi zvîcnește! . . . și zboară de la mine!

(Ion Heliade Rădulescu, *Zburătorul*)

2. Am rămas săraci! N-avem bani! Ni i-au luat toți Moțoc! Moțoc! Moțoc (. . .) El sfătuiește pe vodă! — Să moară! — Moțoc să moară! Capul lui Moțoc vrem!

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Într-o toamnă tîrzie am auzit multe povești la Hanul Ancuței.

(M. Sadoveanu, *Hanu Ancuței*)

4. Frunză verde de pe plai,
De-ar veni luna lui mai,
Să aud pe cer trăsnind
Și iarba frumoasă dînd . . .

(Folclor)

5. Fugi și te joacă. . .

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

IV. Analizați propozițiile interogative și arătați care sînt interogative propriu-zise, care sînt interogative dubitative, care sînt afirmative sau negative, care sînt exclamative sau neexclamative:

1. — Oare însurat e? — Tînăr e? — Bătrîn e?
— Ce caută? Ce vrea? La ce a venit? — Știe franțozește?
— Cum îl cheamă? — Ce familie? — A să șeadă aici? — Știe contradanțul cel nou? și. . .și. . .

(C. Negruzzi, *Rețetă*)

2. Tomșa! El te-au învățat a vorbi cu atîta dîrzie?

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. — Ei, și n-ați făcut nimica? n-ați cerut cercetare?

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

4. N-o vede?

(M. Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Ce este de capul tău? Nu vezi că te omori singur? Vrei să te faci sănătos și să scapi de ipocondria asta?

(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

6. Ce se petrece aici, Cavafule? Despre ce proiect e vorba?

(A. Baranga, *Mielul turbat*)

V. Subliniați propozițiile negative, analizați morfologic cuvintele negative:

1. Eu, cu Patrocle, nu mă tem de nimica.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

2. . . . nu-i nici lup, nici balaur, nici vreo altă dihanie. . . .

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

3. N-a fost decît un iepure!

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

VI. Dați trei exemple de propoziții potrivit celor trei criterii de clasificare: după structură, aspect, scopul comunicării.

VII. Alcătuiți două propoziții, una enunțiativă, alta interogativă, exprimate prin verbe la modul condițional-optativ. Arătați ce semnificație are modul verbului.

VIII. Alcătuiți două propoziții exclamative, una enunțiativă și cealaltă interogativă.

IX. Construiți patru propoziții negative cu *nu* plus adverbele de negație *niciodată, nicăieri* și cu pronumele negative *nimeni, nici unul*.

X. Formulați două propoziții, una enunțiativă și una interogativă, ambele cu predicatul exprimat printr-un verb la modul conjunctiv; arătați ce semnificație are modul verbului.

XI. Alcătuiți trei propoziții enunțiative imperative cu predicatul exprimat printr-un verb la modurile imperativ, conjunctiv și indicativ (timpul viitor).

XII. Alcătuiți o compunere în care să aveți propoziții afirmative și negative, simple și dezvoltate, enunțiative și interogative.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA FRAZEI

Fraza *este o îmbinare de două sau mai multe propoziţii (dintre care cel puţin una principală) legate prin înţeles.*

Uimit 1/, cum nicicînd n-a fost, 2/ Oltul începe 1/ să mediteze asupra misterioasei legi 3/ care îi face cu putinţă viaţa 4/.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Propoziţiile principale şi propoziţiile secundare

Cînd propoziţia are înţeles de-sine-stătător se numeşte propoziţie *principală*:

Din două rele, alege pe cel mai mic. *(Folclor)*

Propoziţia secundară neavînd înţeles de-sine-stătător depinde de altă propoziţie şi de aceea se numeşte *subordonată*:

Vin **să te văd.**

Corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie

Între propoziţie şi frază există un anumit paralelism. Coordonarea şi subordonarea sînt mijloace comune atît propoziţiei, cît şi frazei. Propoziţiile subordonate corespund, în planul frazei, părţilor de propoziţie, dar — în timp ce subiectul şi predicatul sînt părţi principale de propoziţie — propoziţiile subiective şi predicative nu sînt propoziţii principale, ci secundare. De asemenea, propoziţia predicativă nu corespunde predicatului, ci numelui predicativ.

Legătura dintre regentă şi subordonată

Propoziţia principală devine regentă cînd de ea depind una sau mai multe propoziţii *subordonate:*

După masă, tata avea obicei 1/ să citească gazeta 2/. (M. Sadoveanu, *Băieţel*) — propoziţia nr. 1 este propoziţie regentă pentru propoziţia nr. 2.

Scanned with OKEN Scanner

Nu numai propoziţiile principale pot fi regente, ci şi cele subordonate: Prin tîrg, aşa mîna de tare moş Nichifor [1]/, de ţi se părea [2]/ că zboară iepele [3]/. (I. Creangă, *Moş Nichifor Coţcariul*) — propoziţia nr. 1 este principală şi regentă pentru propoziţia nr. 2, care este secundară, subordonată faţă de prima, şi regentă pentru propoziţia nr. 3.

Coordonarea este raportul ce se stabileşte între propoziţii de acelaşi fel, fie principale, fie secundare de acelaşi fel. Propoziţiile coordonate pot fi: *copulative, adversative, disjunctive şi conclusive.*

a) *Propoziţiile coordonate copulative* exprimă un raport de asociere. Ele pot fi legate prin conjuncţiile **şi, nici, iar** şi prin locuţiunile conjuncţionale **nu numai (că)... ci (dar) şi, precum şi, atît... cît şi:**

Nu numai el era acolo, **ci şi** prietenul lui se afla pe stadion.

Propoziţiile copulative pot fi juxtapuse:

Greierii părinţilor
Mulcom cîntă,
Mulcom mor.

(L. Blaga, *Întoarcere*)

b) *Propoziţiile adversative* sînt propoziţii coordonate care se opun una alteia fără a se exclude. Ele se leagă prin conjuncţiile **ci, dar, iar, şi** (adversativ), **însă,** prin locuţiunea conjuncţională **numai că** sau sînt juxtapuse:

Eu nu spuneam, **dar** tătuca ştia şi el asta.

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

Găsim în Creangă limba populară, **însă** e uşor să ne dăm seama că nu e limba populară obişnuită, **ci** o cvintesenţă artistică şi armonioasă a ei.

(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)

Aş merge cu voi, **numai că** n-am timp.

Am venit la tine, nu te-am găsit acasă. (*juxtapuse*)

c) *Propoziţiile disjunctive* sînt propoziţiile coordonate care exprimă acţiuni sau stări opuse, contradictorii, care se exclud. Ele se leagă prin conjuncţiile **ori, sau, ori . . . ori, sau . . . sau, aici . . . aici, cînd . . . cînd, fie (că) . . . fie (că)** sau sînt juxtapuse:

Vii sau nu vii?

Ori vii, **ori** nu vii?

Vii, nu vii, mi-e egal! *(juxtapuse)*

d) *Propoziţiile conclusive* arată urmarea stării exprimate de coordonată sau de un şir de propoziţii şi se introduc prin conjuncţiile **deci, dară, aşadar şi** prin locuţiunile conjuncţionale **prin urmare, în concluzie, în consecinţă** sau sînt juxtapuse:

Am venit la tine şi nu te-am găsit acasă, **deci** *(aşadar, prin urmare, în concluzie, în consecinţă)* nu ţi-am putut înmîna scrisoarea prietenului tău.

Am venit la tine şi nu te-am găsit acasă: nu ţi-am înmînat scrisoarea prietenului tău. *(juxtapuse)*

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică a frazei. Pentru a analiza o frază, se cer unele operaţii fără de care s-ar putea greşi, mai ales cînd fraza este lungă. După citirea atentă a textului, subliniem toate verbele la moduri personale, adică verbele care formează singure predicatul sau intră în formarea predicatului împreună cu alte cuvinte. Apoi delimităm, după înţelesul lor, propoziţiile din frază, trăgînd linii oblice între ele, şi încercuim cuvintele care introduc propoziţii subordonate (conjuncţii, locuţiuni conjuncţionale, pronume şi adverbe relative şi nehotărîte). Să avem în vedere că unele propoziţii pot fi intercalate; pe acestea le punem între paranteze. Apoi se poate face numerotarea propoziţiilor. După aceea aflăm propoziţiile principale şi trecem la analiza propoziţiilor secundare:

1) Dascălul Clăiţă **era** *nenorocit* 1/, (fiindcă) **auzise** 2/ (că) domnul Wondracek **voieşte** 3/(să)-l **treacă** pe Huţu la şcolile latineşti 4/.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

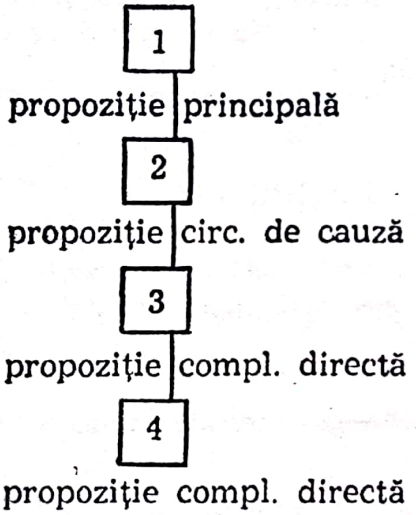

2) Văzînd 1/ [(că) *m-am pus rău* cu mama] 2/, îi *giuruiesc* eu 1/ (că) 3/ [(ce)-*am făcut*] 4/ n-oi mai *face*. . . 3/

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

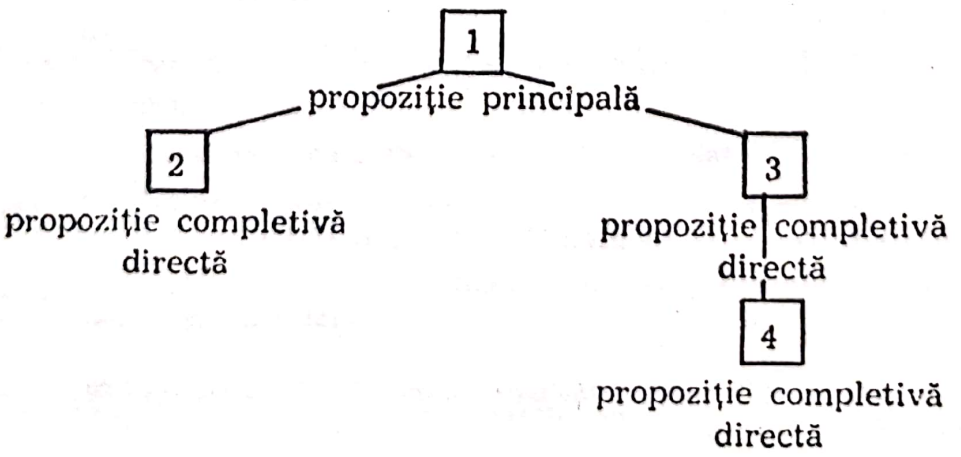

Scanned with OKEN Scanner

Topica şi punctuaţia. Propoziţia adversativă stă totdeauna după coordonata ei; de asemenea şi propoziţia conclusivă. Între propoziţiile coordonate juxtapuse se pune virgulă. Se mai pune virgulă:

a) între propoziţiile coordonate copulative, cînd sînt legate prin **nici, nu numai. . . ci şi:**

Nu vine, **nici** nu-mi trimite scrisoare.

b) între propoziţiile copulative, cînd au nuanţă adversativă şi sînt legate prin **iar** sau **şi** adversativ:

Eu lucrez, **iar** el stă.

c) între propoziţiile adversative:

Am fost, **dar** nu l-am găsit.

d) între propoziţiile disjunctive, cînd încep amîndouă cu **ba, cînd, fie, ori, sau:**

Ori plouă, **ori** ninge.

e) înainte de propoziţia conclusivă:

Am fost, *prin urmare mi-am făcut datoria.*

Coordonatele de orice fel legate prin **şi** copulativ ori **sau** nu se despart prin virgulă: *Plouă* **şi** bate *vîntul.*

EXERCIŢII

I. Copiaţi frazele, subliniaţi predicatele, delimitaţi propoziţiile, încercuiţi cuvintele care introduc propoziţiile subordonate, numerotaţi propoziţiile şi spuneţi ce fel de propoziţii sînt:

1. Îndată ce ţăranul se iveşte, arendaşul, roşu de furie, începe să-i strige:

   — Opincarule, mămăligarule, ţopîrlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?...

   (I. L. Caragiale, *Arendaşul român*)

2. E vădit că am de însemnat fapte vrednice de amintire.

   (M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

3. Pe cînd îi trăia bărbatul, Dinu, oamenii îi ziceau Maria Dinului.

   (I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

4. Vine singură la pădure, descalecă, cercetează poienile, zîmbeşte acestor căprioare proaste care se tem de dînsa, grăieşte cu veveriţele, care nu se tem; stă şi ascultă, aşteptînd să-i cînte lăutarii cei mărunţei, apoi scoboară prin alte poieni.

   (M. Sadoveanu, *Nopţile de Sînziene*)

II. Faceţi toate operaţiile pentru delimitarea propoziţiilor şi spuneţi ce fel de propoziţii coordonate sînt în textele:

Scanned with OKEN Scanner

1. S-a ridicat din tohoarca lui, de la un proţap, un om mătăhălos şi s-a arătat la lumina focului păşind legănat.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

2. Am auzit ori mi s-a părut că auzim un strigăt în depărtare?

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

3. Era în miezul zilelor de vară
Şi soarele, din drumul lui de pară,
Îşi trimitea săgeţile aprinse.

(O. Goga, *Clăcaşii*)

4. Eu întorceam capul de la coşniţă, dar jimbla şi salamul miroseau, iar alunele şi migdalele sunau.

(B. Şt. Delavrancea, *Domnul Vucea*)

5. Mircea îşi dase obştescul sfîrşit pe scaunul domniei, în mijlocul tăriei sale; deci toată măreaţa pompă a unei domneşti înmormîntări umplu tîrgul, la a sa pristăvire, de o jale adîncă şi-ngrijată.

(Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

6. Ograda se umpluse şi pădurea fojgăia de o mulţime de balauri şi de tot soiul de jivine mici şi mari; însă. . . fata nu se sperie, ci le ia pe cîte una şi le lă şi le îngrijeşte.

(I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

7. Trec aşa ei amîndoi pe uliţele satului, urcă apoi pe cărarea dinspre Dealul Băilor şi se pierd în coborîşul repede de dincolo de deal.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

III. Identificaţi propoziţiile coordonate, explicaţi folosirea virgulei:

1. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă priveşte pe mine.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

2. Seca Lenca nu ne dădea lumînare, ci trebuia să ne cumpărăm noi din banii noştri.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. Nici nu-l băgasem în samă pîn-atunci, dar el toată vremea stătuse acolo cu noi şi tăcuse.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

IV. Explicaţi folosirea virgulei în textele:

1. Nici salcia pom,
Nici boierul om.

(*Folclor*)

2. De aci înainte, vai şi amar de bietele vrăbii de pe garduri!

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Copiaţi frazele, delimitaţi propoziţiile, însemnînd propoziţiile principale cu P, subordonatele regente cu SR şi subordonatele cu S:

1. Eu te iert însă, c-ai îndrăznit a crede că iar mă vei putea înşela...
(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

2. Vestea că direcţia refuză să pună lui Bozan piciorul s-a întins vertiginos în uzină.
(Al. Sahia, *Uzina vie*)

3. Dar cînd auzeam de legănat copilul, nu ştiu cum îmi venea, căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între fraţi.
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VI. Daţi un exemplu de frază alcătuită din două propoziţii coordonate copulative şi una adversativă.

VII. Formulaţi o frază alcătuită prin coordonare, în care ultima propoziţie să fie conclusivă.

VIII. Arătaţi prin exemple cînd se pune virgulă între propoziţii coordonate.

IX. Daţi exemple de juxtapunere între propoziţiile coordonate.

X. Daţi exemple în care conjuncţia *şi* să fie o dată copulativă şi a doua oară adversativă.

XI. Alcătuiţi o frază după schema:

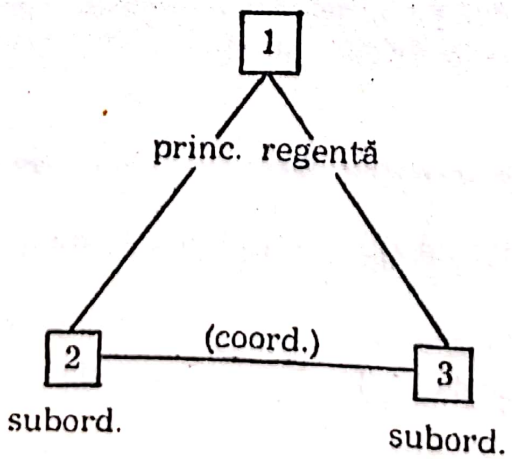

SUBIECTUL
ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

1. Subiectul

Subiectul *este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului.*

În propoziția *Un om suia costișa spre cantină* (M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*), cu ajutorul predicatului *suia*, se spune ceva despre *un om*, care este subiectul propoziției.

Subiectul gramatical și subiectul logic. De cele mai multe ori, subiectul gramatical coincide cu cel logic. În propoziția *Mihai o iubea pe Tincuța de mult* (D. Zamfirescu, *Viața la țară*), substantivul *Mihai*, în nominativ, este în același timp și subiect gramatical, și subiect logic, fiind autorul acțiunii exprimate de predicat. La fel se întîmplă și în propoziția *Horia a fost un om fără pereche* (Geo Bogza, *Țara de piatră*), unde cuvîntul *Horia*, substantiv în nominativ, este subiectul gramatical, dar și logic, pentru că i se atribuie însușirea exprimată de numele predicativ.

Există însă cazuri cînd subiectul gramatical nu coincide cu cel logic, și anume cînd predicatul este un verb la diateza pasivă sau la diateza reflexivă cu înțeles pasiv. În propozițiile *Ion a fost chemat de Gheorghe* și *Cărțile se vînd de către librar*, substantivele *Ion* și *cărțile* sînt în nominativ, dar nu ele sînt autorii acțiunii exprimate de verb, ci substantivele *(de) Gheorghe* și *(de către) librar*. Așadar, *Ion* și *cărțile* sînt *subiectele gramaticale* ale propozițiilor respective, iar *(de) Gheorghe* și *(de către) librar*, — complemente, — sînt *subiecte logice*. Transformînd diateza pasivă în diateză activă, subiectul logic devine subiect gramatical: *Gheorghe l-a chemat pe Ion, Librarul vinde cărțile.*

În construcțiile cu verbul *a fi: Mi-i sete, Ți-i dor* etc., substantivele *sete, dor* sînt socotite subiecte gramaticale, iar *mi-* și *ți-* sînt considerate subiecte logice. (Să se compare *Mi-i sete* cu *Eu sînt însetat.*)

Subiectul multiplu. Într-o propoziție pot fi mai multe subiecte, legate între ele prin juxtapunere, prin joncțiune sau prin ambele mijloace:

Aici *stejarii, brazii* și *fagii* trufași înalță capul lor spre cer, alături te afunzi într-o mare de grîu și de porumb. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

Scanned with OKEN Scanner

Prin ce poate fi exprimat subiectul

Subiectul poate fi exprimat prin substantive sau prin orice altă parte de vorbire cu valoare de substantiv:

- *substantiv*
  - *comun:* Veniți, *privighetoarea* cîntă și *liliacul* e-nflorit. (Al. Macedonski, *Noaptea de mai*)
  - *propriu:* *Mircea* însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
- *adjectiv substantivizat:* (care poate fi și participiu)
  - *Cei tari* se îngrădiră / Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi. . . (M. Eminescu, *Împărat și proletar*)
  - *Rănitul* deschise ochii și din gură i se prelinse un fir subțire de sînge. (Al. Sahia, *Uzina vie*)
- *pronume*
  - *personal:* *Eu* să fiu a ta stăpînă, *tu* stăpîn vieții mele. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
  - *posesiv:* *Ai mei* pierduți sînt, pașă, toți. (G. Coșbuc, *El-Zorab*)
  - *demonstrativ:* *Asta* și mie mi se pare un lucru nepotrivit. (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)
  - *interogativ:* *Cine* rîde cu zgomot, răsturnîndu-se în scaune ? (I. Al. Brătescu-Voinești, *Microbul*)
  - *relativ:* *Cine*-i tînăr și voinic / Iese noaptea la colnic / Fără par, fără nimic. (V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*) / *Ce* naște în întuneric crește la lumină. (*Folclor*)
  - *nehotărît:* Am un copac cu patru crăci: *una* înverzește, *alta* rodește, *una* vestejește și *alta* se usucă. (*Folclor*)
  - *negativ:* *Nimeni* nu se naște învățat. (*Folclor*)
- *numeral cardinal și ordinal:* Cînd *doi* se ceartă *al treilea* cîștigă. (*Folclor*)
- *verb la*
  - *infinitiv:* E ușor *a scrie* versuri / Cînd nimic nu ai *a* spune. (M. Eminescu, *Criticilor mei*). / E mai bine *a ști* puține și bine. (*Folclor*)
  - *supin.* E ușor *de zis*, dar greu *de făcut*.

Scanned with OKEN Scanner

adverb substantivizat: *Binele* cu bine se răsplătește. *(Folclor)*

Cazul subiectului. Cuvintele care se pot declina sînt în cazul nominativ cînd au funcție de subiect. Există și *aparente* excepții:

a) substantive în genitiv: **Ai casei** *s-au întors*. (**Ai casei** înseamnă *oamenii casei*);

b) substantive precedate de prepozițiile **din** sau **dintre**: *S-au mai întors* **din elevii** *plecați* (adică *unii din elevi*).

Mai sînt și unele excepții *propriu-zise*, cînd subiectul stă în alt caz decît nominativul:

a) *Au venit* **la elevi**! Subiectul este redat prin substantivul *elevi* precedat de prepoziția **la**, care are aici valoare afectivă, exprimînd ideea de cantitate.

b) *Hai, fiecare pe la casa* **cui** *ne are, că mai bine-i pare* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*). Subiectul este exprimat prin pronumele relativ în genitiv **cui**. Observăm că pronumele **cui** este subiect în propoziția subordonată și este și element introductiv al propoziției atributive, care determină substantivul *casa* din regentă.

Subiectul inclus. Una dintre particularitățile limbii noastre, față de alte limbi (ca de ex. franceza, engleza, germana), e faptul că pronumele personal de persoana I și a II-a, cînd este subiect, nu este exprimat decît atunci cînd se insistă asupra lui sau i se dă relief prin contrast. Să se compare: *Fac ce-mi stă în putere* cu **Eu** *fac ce-mi stă în putere, dar nu mă ajută nimeni* sau *Plec la treabă* cu **Eu** *plec la treabă* și **tu** *rămîi acasă*.

Observații. a) Substantivele la cazul vocativ din propozițiile imperative și interogative nu sînt subiecte: **Ioane,** *taci din gură*! **Costică,** *mergi la bibliotecă?*. În asemenea situații, subiectul este inclus, adică **tu**. b) Faptul că subiectul este un pronume de persoana I sau a II-a (singular și plural), care n-a mai fost nevoie să fie exprimat întrucît este cuprins în desinența verbului, determină pe unii elevi ca în analiza gramaticală să interpreteze acest *subiect inclus* drept *subiect subînțeles*. Această interpretare este eronată, întrucît *subiectul subînțeles* presupune un pronume de persoana a III-a (singular și plural).

Subiectul subînțeles. Cînd subiectul a fost exprimat o dată în decursul frazei sau într-o frază anterioară, nu-i nevoie să-l mai menționăm: **Mihnea** *stăpîni în sine-și bucuria, mulțumi cu sînge rece boierilor și îndată porunci*... (Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*). În această frază, subiectul **Mihnea** este exprimat numai în prima propoziție și subînțeles în celelalte.

Subiectul nedeterminat. Sînt unele propoziții ale căror subiecte sînt neprecizate, ca de exemplu: *A spus la radio.*

Propoziții care nu pot avea un **subiect gramatical exprimabil.** Verbele *unipersonale* prin formă și *impersonale* prin conținut care arată fenomene

Scanned with OKEN Scanner

atmosferice (*ninge, plouă, fulgeră, tună* etc.) sau fenomene ale naturii (*se înserează, se înnoptează, se întunecă* etc.) nu se referă la un subiect gramatical exprimabil, pentru că acțiunea lor nu poate fi atribuită unei persoane. În versul lui Vasile Alecsandri: „Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineața *ninge* iară!", predicatele exprimate prin verbul **ninge** formează trei propoziții *impersonale*, în care autorul acțiunii rămîne neexprimat.

Notă. În propozițiile de tipul: *E vară, E noapte,* subiectul este exprimat: *vară, noapte.*

EXERCIȚII

I. Copiați textele și subliniați subiectele:

1. Bate vîntul mai avan,
   Pletele-i zburlește;
   Turcii plîng: Aman! Aman!
   Gruia se trezește.

(Șt. O. Iosif, *Gruia*)

2. E ziuă și ce întuneric. . .
   Mai spune s-aducă și lampa
   Te uită, zăpada-i cît gardul,
   Și-a prins promoroacă și clampa.

(G. Bacovia, *Decembre*)

3. Cînd de dor ne zice Laie,
   Tremură cupa pe masă;
   Cînd de jale cîntă Laie,
   Zboară cupa pe fereastră.

(O. Goga, *Cîntece II*)

4. Acesta-i lucru de laudă.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

5. Amîndoi boierii intrară la bolnav.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

6. Eu sînt Spancioc, urmă acesta . . .

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

II. Subliniați cu o linie subiectele gramaticale și cu două subiectele logice:

1. Apa a fost înghițită printre crăpături de prăpăstiile stîncii dușmane.

(A. Vlahuță, *România pitorească*)

2. Această crăiască carte fusese citită în mijlocul pieței mari de către magistrul orașului.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Găsiţi subiectele din textele următoare şi spuneţi prin ce sînt exprimate:

1. Nu-i sufla nimeni în foc.
2. Pe potecile malurilor nu se zărea nimeni.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaş*)

3. Scumpul mai mult păgubeşte şi leneşul mai mult aleargă.

(*Folclor*)

4. Cel dintîi s-a născut la Severin tot în ziua şi ceasul în care a văzut cel de-al doilea lumina la Dorohoi.

(I. L. Caragiale, *Lache şi Mache*)

5. Ş-o mulţime de ţînci, cu părul ca cînepa, se jucau într-un colţ de ogradă cu nişte căţelandri ciobăneşti.

(M. Sadoveanu, *În satul unui prietin*)

6. Acolo sus, ceva huruie, cînd şi cînd îngrozitor.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

7. Amîndoi avem un nume,
Amîndoi o soartă-n lume.

(V. Alecsandri, *Hora Unirei*)

8. Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

9. Îmi place a privi sumeţia lui . . .

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

10. Amîndoi fumează, însă nici unul n-are tabachere . . .

(I. L. Caragiale, *Lache şi Mache*)

11. Emilia urma şcoala normală.

(T. Popovici, *Setea*)

12. Cei cîţiva, aşezaţi pe grămezi, sar în sus, alergînd spre ieşire.

(Al. Sahia, *Revolta din port*)

13. Aceştia nu îndrăznesc să răspundă.

(Al. Sahia, *Revolta din port*)

14. Bătăuş nu-s, căci toţi mă bat.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

15. Comisul Simion şi Lazăr Pitărel erau la cîţiva paşi în preajma lotrilor.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

16. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau; iară cel mic era harnic şi cuminte.

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

17. Cel întrebat tace. Înalt, cu spatele lat şi braţe vînjoase, priveşte în gol, în timp ce buza de jos îi tremură fără astîmpăr.

(Al. Sahia, *Revolta din port*)

18. Cînd să-ţi petreci şi tu tinereţea, apucă-te de cărturărie; parcă are omul zece vieţi!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

19. De unde nu-i, de acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de samă nu strică!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

IV. Identificaţi subiectele multiple şi explicaţi punctuaţia lor sau legătura dintre elementele lor componente:

1. Grădini întinse şi livezi se zăreau după o casă mare, cu acoperişul foarte ascuţit şi şindrilit „în solzi".

(M. Sadoveanu, *În satul unui prielin*)

2. Adînca taină a vieţii, nesecata ei frumuseţe, tristeţea pribegiei, sau dorul, deznădejdea, bucuria, enigma şi fatalitatea morţii, ca şi neîncetata reînnoire a firii sînt, rînd pe rînd, aduse în orizontul neîntinat şi veşnic al poeziei.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Drumurile, cîmpiile, păşunile abia îi mai cuprind . . .

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

4. Un om şi un topor, un om şi un cal, un om şi un brad, acestea sînt aspectele pe care le ia viaţa aici.

(Geo Bogza, *Ţara de piatră*)

V. Aflaţi subiectele şi explicaţi, oral, de ce în unele propoziţii din textele de mai jos subiectul este inexprimabil:

1. E toamnă, e foşnet, e somn . . .
Copacii, pe stradă, oftează;
E tuse, e plînset, e gol . . .
Şi-i frig şi burează.

(G. Bacovia, *Nervi de toamnă*)

2. Şi toamna şi iarna
Coboară amîndouă;
Şi plouă şi ninge,
Şi ninge şi plouă.

(G. Bacovia, *Moină*)

3. Fie! le zice Ştefan, fie cum cereţi voi . . .

(V. Alecsandri, *Dumbrava-Roşie*)

4. S-a înserat bine.

(Al. Sahia, *Revolta din port*)

5. Tăcere . . . e toamnă în cetate . . .
Plouă . . . şi numai ploaia dă cuvînt
E pace de plumb, e vînt şi pe vînt
Grăbite trec frunze liberate.

(G. Bacovia, *Note de toamnă*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Plouă, plouă, plouă,
Vreme de beţie —
Şi s-asculţi pustiul,
Ce melancolie!

(G. Bacovia, *Rar*)

VI. Care dintre cuvintele tipărite cursiv au funcţie de subiect:

1. *Iarna* n-o mănîncă lupii.

(Folclor)

2. A căzut ca *iarna* grea.
3. Examenul nu l-am dat *iarna*.
4. *Iarna* începuse devreme.
5. *Ziua* mare, lumînare nu trebuie.

(Folclor)

6. *Ziua* bună se cunoaşte de dimineaţă.

(Folclor)

7. Caută *ziua* cu lumina.

(Folclor)

VII. Care este subiectul propoziţiei:

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă *(lacul* sau *nuferi?)*

VIII. Daţi cîte un exemplu de propoziţie în care subiectul să fie: *fiecare, cineva, altul, careva.*

IX. Daţi cîte un exemplu de subiect exprimat prin numeral cardinal, pronume posesiv, verb la supin.

X. Daţi două exemple în care să aveţi subiect inclus.

XI. Daţi trei exemple în care să aveţi subiect subînţeles.

XII. Daţi o propoziţie cu subiect multiplu în care elementele coordonate ale subiectului să fie juxtapuse.

XIII. Alcătuiţi o compunere cu tema „O stradă liniştită", în care să aveţi ca subiecte, printre altele, şi substantivele *amintire, vară, zi, seară, bucurie.*

XIV. Încercaţi să stilizaţi textul de mai jos, înlăturînd repetiţiile inutile:

Băiatul venise la mine cu un ceas mai devreme decît trebuia. Băiatul avea nevoie de o carte de Slavici, pe care o aveam numai eu. Băiatul ştia că i-o pot împrumuta şi s-a bucurat cînd a văzut că scot cartea din raft.

XV. Reformulaţi fraza de mai jos în aşa fel ca pronumele *care* să nu se repete:

Omul acesta *care* locuieşte pe strada *care* duce la ieşirea din oraş mi-i cunoscut, dar nu ştiu *care* îi este numele.

Scanned with OKEN Scanner

2. Propoziţia subiectivă

Propoziţia subiectivă *îndeplineşte funcţia de subiect al propoziţiei regente:*
Cine umblă după doi iepuri nu prinde nici unul.

(Folclor)

I se părea *că visează.*

În prima frază, propoziţia *Cine umblă după doi iepuri* are funcţia de subiect pe lîngă propoziţia regentă *nu prinde nici unul.* În a doua frază, propoziţia *că visează* are funcţia de subiect pe lîngă propoziţia *i se părea.*

Propoziţia subiectivă se introduce prin:

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărît, în nominativ sau în alte cazuri:*

Nu se ştie **care** *vine.*

Pe care *nu-l inviţi în mod special* nu se lasă ademenit să vină.

Cine *întreabă* nu greşeşte.

(Folclor)

Cui *place* să roşească, roşească.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

Pe cine *l-a ars păsatul* suflă şi în apă rece.

(Folclor)

Dar toată jalea lui era în deşert; **ce-a** *fost verde s-a uscat,* **ce-a-nflorit** *s-a scuturat.*

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

Nu ni s-a spus **cîţi** *au plecat.*

b) *adverb relativ ori nehotărît sau locuţiune adverbială:*

Crud e **cînd** *intră prin stejari / Năprasnica secure.*

(V. Alecsandri, *Peneş Curcanul*)

Nu se ştie **cum** *s-au întîmplat lucrurile.*
Mi-e totuna **cît** *stai la mine.*
Nu-i sigur **unde** *s-a dus.*

c) *conjuncţii:* **că, să, ca . . .să, de** (cu sensurile **că, să, dacă**):

Îi părea **că** *visează* şi iarăşi închise ochii.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

Cînd se gîndea la Ana, îi venea **să** *aprindă satul.*

(T. Popovici, *Setea*)

Puţin ne importă **dacă** *aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor. . .*

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

Construirea propoziţiilor subiective în funcţie de felul verbului regent. Propoziţia subiectivă poate avea rol de subiect pe lîngă:

a) *un verb la un mod personal:*

Cine v-a mînat / Capul **v-a mîncat.**

(V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*)

Scanned with OKEN Scanner

b) *verbe unipersonale prin formă, impersonale prin conținut:*

Trebuie *să se hotărască a plăti biletul.*

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

Se înțelege *că n-am lipsit de a profita de grațioasa invitațiune.*

(I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

Observație. Verbele la diateza pasivă cu valoare impersonală, ca de ex. **e știut, e spus, e hotărît,** au după ele propoziții subiective:

E hotărît *că lucrurile stau așa.*

c) *forme impersonale ale unor verbe personale:*

Deodată, cum sta așa pe o coastă, i **se păru** *că s-a iscat în juru-i un freamăt neobișnuit.*

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

d) *expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut:*

Nu-i rău, măi Ștefane, *să știe și băietul tău oleacă de carte.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) *adverbe și locuțiuni adverbiale predicative:*

Biletul era în pamblica pălăriei și dacă a zburat pălăria, **firește** *că a zburat și pamblica cu bilet cu tot.*

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

Pesemne *că acum s-a dus* s-o scoată din puț.

(I. L. Caragiale, *Petiție*)

Fără îndoială *că aici au fost îngropați acei oameni sărmani* despre care mi s-a vorbit...

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*

Uneori propozițiile subiective sînt reluate printr-un pronume care are funcția de subiect în regenta lor:

Că l-am iubit, că l-am prețuit, **aceasta** se știe de multă vreme.

Cum se pot recunoaște propozițiile subiective.

Subiectivele care stau pe lîngă verbe impersonale, expresii verbale impersonale, adverbe predicative pot fi confundate cu propozițiile completive directe. Le putem totuși deosebi ținînd seama că regenta subiectivei n-are subiect exprimabil (funcția subiectului o îndeplinește propoziția subiectivă), în timp ce regenta completivei directe are subiect (exprimat, inclus sau subînțeles). Să se compare:

Se știe [1]/ **că** *vine.* [2]/

cu

Știu [1]/ **că** *vine.* [2]/

Se poate observa ușor că propoziția *se știe*, din prima frază, avînd ca predicat un verb impersonal, nu are subiect exprimabil, funcția subiectului îndeplinind-o propoziția *că vine*, care este subiectivă.

În a doua frază, propoziția *știu* are un subiect inclus (**eu**), iar subordonata ei, *că vine*, este propoziție completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

I. Delimitați propozițiile și subliniați propozițiile subiective:

1. Scumpă țară și frumoasă,
O! Moldovă, țara mea!
Cine pleacă și te lasă
E pătruns de jale grea.

(V. Alecsandri, *Adio Moldovei*)

2. Tare-i frumoasă lumea asta, tare-i bine să trăiești și să te încălzești la soare!

(M. Sadoveanu, *Ion Rusu Ungureanu*)

3. Amicul meu X, care este în termeni familiari cu toată lumea, firește că nu va zice ca mine și ca dumneata, cînd am veni de la acel Take, că vine de la Take Ionescu, ci zice pur și simplu: — De la Take.

(I. L. Caragiale, *Amicul X*)

4. Oricui privește într-acolo, îi vine greu să creadă că Oltul a putut părăsi acea înfricoșătoare temniță, fără să fie întors din drum și închis sub lacăte grele, de uriașii care îl au în pază.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

5. Dar ca să căutăm și să găsim acel loc dorit, trebuie, amice, să te mai îngrijești despre un mertic de răbdare, trebuie să faci din nou inima vitează.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

6. Destul că, foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tînărul Goe, așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la București.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

7. Să omor o mulțime de oameni pentru un om, nu ar fi păcat?

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

8. Logofătul Stoica, rîzînd înghesuit de strîmbările bieților știrbiți, se mira în gura mare cum de nu i s-a întîmplat și lui să dea peste un bob de mărgăritar în pilaf.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

II. Copiați textele, delimitați propozițiile și subliniați cu o linie predicatele din regentă și cu două propozițiile subiective:

1. A fost dat acestui rîu ca, pe măsură ce se depărtează de izvor, tot mai înalte să fie treptele asupra cărora (. . .) își va răspîndi harul.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

2. Cine a cunoscut pe unul a cunoscut și pe celălalt.

(I. L. Caragiale, *Lache și Mache*)

3. Dacă i-aș judeca după felul cum poartă și mînuiesc sabia, s-ar cuveni să-mi placă toți.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Îi plăcea cîteodată să se aşeze în faţa hîrtiei, să ascuţească o pană de gîscă şi să-şi scrie numele de fată: Ardelean Ana.

(T. Popovici, *Setea*)

III. Arătaţi prin ce se exprimă predicatele din regentele propoziţiilor subiective:

1. Apoi ţie ţi-e uşor să sudui.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Este de mult ştiut că trebuie să fii puţin trist, cu adevărat trist şi fără motiv, ca să poţi percepe comedia.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

3. Aşă-i că voi habar n-aveţi de toate aceste, de nu v-aş fi spus eu, zise bunicul oftînd.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. E uşor să înţelegi că n-am putut adormi.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

7. Nici nu se cuvenea să-l supere, fiindcă dascălul Clăiţă era om neobosit.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

IV. Subliniaţi propoziţiile subiective şi analizaţi cuvintele prin care sînt introduse:

1. În delirul frigurilor, i se părea că vede toate jertfele cruziei sale, fioroase şi ameninţătoare, îngrozindu-l.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

2. Cui îi place să se fudulească să aibă dichisuri.

(*Folclor*)

3. La sfîrşit se vede ce e.

(*Folclor*)

4. Cine se teme de brumă nu pune viţă-de-vie.

(*Folclor*)

5. Ţi se pare că l-ai mai văzut?

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

6. Nu-i plăcea să se pună împotriva ei.

(T. Popovici, *Setea*)

V. Spuneţi care din următoarele propoziţii introduse prin conjuncţia *dacă* sînt subiective:

1. Dacă vii, mă găseşti acasă.
2. Nu ştiu dacă merg.
3. Nu-i sigur dacă plouă.

Scanned with OKEN Scanner

4. Dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreau.

5. M-aş mira dacă ar veni.

6. Ar fi bine dacă ar veni.

VI. **Aflaţi propoziţia subiectivă din fraza de mai jos, analizînd subiectul şi predicatul propoziţiilor regente:**

Nu se ştie dacă pleacă şi nici eu nu ştiu dacă pleacă.

VII. **Spuneţi dacă propoziţiile scrise cu litere cursive din frazele de mai jos sînt subiective:**

Dacă venea acum era bine. *Dacă venea acum*, eram şi eu mulţumit.

VIII. **Alcătuiţi cîte o propoziţie subiectivă introdusă prin pronumele relativ *ce*, prin adverbul relativ *cît* şi prin conjuncţia *de*.**

IX. **Alcătuiţi cîte o propoziţie subiectivă care să determine: un verb la un mod personal, un verb unipersonal prin formă, impersonal prin conţinut, o formă impersonală a unui verb personal, o expresie verbală impersonală, un adverb predicativ.**

X. **Formulaţi cîte o propoziţie subiectivă pe lîngă verbele pasive cu valoare impersonală: *e precizat, e admis*.**

XI. **Alcătuiţi o compunere scurtă în care să aveţi propoziţii subiective pe lîngă regente ale căror predicate sînt verbele *se vede, se spune, îmi place* şi expresiile verbale impersonale: *e frumos, e uşor*.**

XII. **Stilizaţi textul, înlocuind cuvintele scrise cursiv prin propoziţii:**

Trebuie *văzut* dacă se cuvine *a sta* jos în timp ce toţi ceilalţi stau în picioare.

XIII. **Stilizaţi textul, făcîndu-l mai scurt prin transformarea propoziţiilor subiective în subiecte:**

Cine se scumpeşte mai mult păgubeşte şi cine este leneş mai mult aleargă.

Scanned with OKEN Scanner

PREDICATUL
ŞI PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

1. Predicatul

Predicatul *este partea principală de propoziţie care spune ceva despre subiect, şi anume: ce face, ce este, cine este, cum este, ce acţiune suferă:*

Care cu poveri de muncă
Vin încet şi scîrţiind.

(G. Coşbuc, *Noapte de vară*)

Fetele lui Danciu *sînt înalte, bălane, străvezii.*

(Z. Stancu, *Desculţ*)

Predicatul verbal

Predicatul verbal poate fi exprimat prin:

a) *verb la un mod personal:*
Pe cărarea bătută *nu creşte* iarbă.

(Folclor)

Eu *nu* ţi-*aş dori* vreodată *să ajungi să* ne *cunoşti*,
Nici ca Dunărea *să-nece* spumegînd a tale oşti.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Ascultă, cumetre, *vrei să mănînci* peşte?

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

Se temea de asprimea tată-său şi de şugubaţa defăimare a oamenilor.

(I. Creangă, *Povestea porcului*)

b) *locuţiune verbală:*
Pe cît *îşi aducea* mai limpede *aminte* domnul Lefter, madam Popescu se turbura, se roşea, îngălbenea.

(I. L. Caragiale, *Două loturi*)

c) *interjecţie cu valoare verbală:*
Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română.

(V. Alecsandri, *Hora Unirei*)

Pupăza *zbîrr!* pe-o dugheană.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

d) *adverbe și locuțiuni adverbiale predicative care nu pot avea un verb copulativ pe lîngă ele:* **poate, firește, desigur, pesemne, de bună seamă** etc.

Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Predicatul nominal

Predicatul nominal este alcătuit dintr-un *verb copulativ* la un mod personal și un *nume predicativ*. Predicatul nominal arată *cum* este, *cine* sau *ce* este subiectul:

Dimineața *e alburie*.

(M. Preda, *Morometii*)

Ei bine, copila mea, viitorul tău soț *este Postelnicul* Andronache Tuzluc.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

Cînd numele predicativ arată o însușire a subiectului, el *califică* subiectul, răspunzînd la întrebările *cum?* și *ce?*

Iar umbra feței străvezii
E *albă* ca de ceară.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Lică era *porcar*.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

Cînd arată cine este, el *identifică* subiectul:

Eu sînt *luceafărul* din cer...

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Verbele copulative. Cel mai frecvent dintre verbele copulative este verbul *a fi:*

Aceasta *a fost* și *soarta* Hășmașului Mare.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Verbul a fi poate forma și singur predicatul cînd are înțelesul **a exista, a se găsi, a se afla, a trăi, a-și avea obîrșia, a se întîmpla, a se petrece, a se trage, a proveni, a dura, a dăinui, a costa, a valora, a se duce:**

Era odată un neam de frați născuți tot dintr-o mumă și dintr-un tată.

(A. Russo, *Cîntarea României*)

Nu-i acasă.

Dar *nu-i* cum gîndește omul...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cu funcție copulativă se mai pot folosi și alte verbe: **a deveni** și sinonimele lui, **a se face, a ieși, a ajunge,** precum și verbele **a însemna, a rămîne, a părea** etc.:

Scanned with OKEN Scanner

d) *adverbe și locuțiuni adverbiale predicative care nu pot avea un verb copulativ pe lîngă ele:* **poate, firește, desigur, pesemne, de bună seamă etc.**

Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Predicatul nominal

Predicatul nominal este alcătuit dintr-un *verb copulativ* la un mod personal și un *nume predicativ*. Predicatul nominal arată *cum* este, *cine* sau *ce* este subiectul:

Dimineața *e alburie*.

(M. Preda, *Morometii*)

Ei bine, copila mea, viitorul tău soț *este Postelnicul* Andronache Tuzluc.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

Cînd numele predicativ arată o însușire a subiectului, el *califică* subiectul, răspunzînd la întrebările *cum?* și *ce?*

Iar umbra feței străvezii
E *albă* ca de ceară.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Lică era *porcar*.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

Cînd arată cine este, el *identifică* subiectul:

Eu sînt *luceafărul* din cer. . .

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Verbele copulative. Cel mai frecvent dintre verbele copulative este verbul *a fi:*

Aceasta *a fost* și *soarta* Hășmașului Mare.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Verbul **a fi** poate forma și singur predicatul cînd are înțelesul **a exista, a se găsi, a se afla, a trăi, a-și avea obîrșia, a se întîmpla, a se petrece, a se trage, a proveni, a dura, a dăinui, a costa, a valora, a se duce:**

Era odată un neam de frați născuți tot dintr-o mumă și dintr-un tată.

(A. Russo, *Cîntarea României*)

Nu-i acasă.

Dar *nu-i* cum gîndește omul . . .

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cu funcție copulativă se mai pot folosi și alte verbe: **a deveni** și sinonimele lui, **a se face, a ieși, a ajunge,** precum și verbele **a însemna, a rămîne, a părea etc.:**

Scanned with OKEN Scanner

De cîteva zile Simion se transformase, *devenise optimist* şi *chiar exaltat.*

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

Apoi apele *rămîn singuratece* şi *liniştite.*

(V. Voiculescu, *Amintiri despre pescuit*)

Oltul *pare*, pînă ce somnul cuprinde satele, *o cale* lactee.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Cu excepţia lui **a deveni**, aceste verbe pot fi şi predicative. Să se compare:

a) Are *să iasă dascăl* mare. (I. Slavici, *Budulea Taichii*) — adică să devină, să se facă, să fie, să ajungă dascăl mare; *predicat nominal.*

b) Tocmai atunci mama *ieşi din prag.* (M. Preda, *Moromeţii*) — de unde ieşi? din prag; **ieşi** = *predicat verbal*; **din prag** = *complement circumstanţial de loc.*

c) Asta *ar fi însemnat o victorie.* (Adică ar fi fost o victorie; *predicat nominal.*)

d) El *ar fi însemnat* chiar atunci numărul de telefon, dacă ar fi avut creion (*ar fi însemnat* = ar fi notat, ar fi scris; *predicat verbal*).

Numele predicativ este partea esenţială a predicatului nominal; de aceea, în anumite situaţii, el poate sta fără verbul copulativ. În aceste cazuri, în locul verbului copulativ se pune virgulă sau linioară:

Mintea la om, ca sarea în bucate.

(Folclor)

Religia — o frază de dînşii inventată . . .

(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*)

În dialog, pot lipsi uneori verbele copulative, alteori numele predicative:

— Este frumos?

— Este!

— Este curat?

— Curat!

Ca şi subiectul, numele predicativ poate fi simplu sau multiplu:

Tu eşti *copilă* . . .

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Fata babei era *slută, leneşă, ţîfnoasă* . . .

(I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

Numele predicativ poate fi exprimat prin:

1. *Substantiv, adjectiv substantivizat, pronume*

a) *în nominativ:*

Datinile, poveştile, muzica şi poezia sînt *arhivele* popoarelor.

(A. Russo, *Poezia populară*)

Care este *isteţul*?

Ce castel e *acesta*?

(C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

Scanned with OKEN Scanner

Şi ce cap frumos răsare!
Nu-i *al meu*? *Al meu* e oare?

(G. Coşbuc, *La oglindă*)

b) *în genitiv sau acuzativ cu prepoziţie sau cu locuţiune prepoziţională:*
Aceasta era *împotriva deprinderilor* mele.
Nu trînti obloanele (. . .) că nu sînt *de fier*.

(B. Delavrancea, *Hagi Tudose*)

2. *Adjectiv sau participiu cu valoare adjectivală:*
Totu-i *alb* pe cîmp, pe dealuri, în văzduh, în depărtare. . .

(V. Alecsandri, *Iarna*)

Fereastra este *închisă*.

3. *Numeral:*
Cu cei doi se fac *şase*.

4. *Verb:*
a) *la infinitiv:*
A trăi înseamnă *a merge* dar a merge înseamnă *a te depărta*.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

(Să se observe că şi subiectul este tot un verb la infinitiv.)
b) *la supin:*
Cărţile acestea sînt *de vîndut*.

5. *Adverb* (mai frecvent în expresii unipersonale prin formă şi impersonale prin conţinut):
E *lesne* a vorbi aşa!

6. *Interjecţie:*
E *vai* de ei.

Acordul predicatului cu subiectul

Legătura dintre cele două părţi principale de propoziţie se realizează prin acord.

1. **Acordul predicatului verbal** exprimat printr-un verb la diateza activă sau reflexivă se face în număr şi persoană:
Pe craca uscată **nu cîntă** *privighetoarea*.

(Folclor)

(Verbul **nu cîntă** este la acelaşi număr: singular, şi la aceeaşi persoană, a III-a, cu subiectul *privighetoarea*.)
Tot în număr şi persoană se face şi acordul:
a) între verbul copulativ şi subiect:
Eu **sînt** Stroici.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

b) între verbul auxiliar al diatezei pasive şi subiect:
Această *tăcere* **fu** întreruptă de medelnicieri . . .

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

Scanned with OKEN Scanner

Cînd subiectul este multiplu, predicatul verbal stă la plural:

Stelele păliră; *pădurea*, *copacii*, *tufele* își **dezbrăcară** deodată umbra.

(Em. Gîrleanu, ***Fricosul***)

Cînd subiectul este format din mai mulți termeni care se află în raport de coordonare disjunctivă, predicatul este la singular:

Șesul sau *munțele* **începe** aici?

Cînd elementele subiectului multiplu sînt nume de persoane, masculinul are preponderență:

Ioana și *Gheorghe sînt* **conștiincioși.**

Cînd elementele subiectului multiplu sînt pronume de persoane diferite:

— persoana I are preponderență asupra persoanelor a II-a și a III-a:

Eu și tu **sîntem** aici.

— persoana a II-a are preponderență asupra persoanei a III-a:

Tu și el **plecați** acum.

2. **Acordul numelui predicativ adjectiv și al participiului din componența diatezei pasive** se face în gen, număr și caz cu subiectul:

a) *Casa* este **frumoasă.** (Numele predicativ exprimat prin adjectiv, *frumoasă*, se acordă în gen, număr și caz cu subiectul *casa*; verbul copulativ, *este*, se acordă în număr și persoană cu subiectul *casa*.)

b) *Casa* este **zugrăvită** de vărul meu. (Participiul din componența diatezei pasive, *zugrăvită*, se acordă în gen, număr și caz cu subiectul *casa*; verbul auxiliar, *este*, se acordă în număr și persoană cu subiectul *casa*.)

Cînd subiectul multiplu este alcătuit din substantive nume de lucruri, acordul numelui predicativ exprimat prin adjectiv (sau al participiului din componența diatezei pasive) se face în felul următor:

a) Numele predicativ se acordă cu substantivul cel mai apropiat cînd substantivele sînt la plural (indiferent de genul lor):

Plopii și *sălciile* sînt **frumoase.**

Dealurile și *munții* sînt **frumoși.**

b) Numele predicativ se acordă la feminin-neutru, cînd substantivele sînt de genul feminin și neutru (indiferent dacă sînt la singular sau la plural).

Se știe că substantivele feminine și cele neutre au aceeași formă la plural:

Cîmpia (cîmpiile) și *șesul (șesurile)* sînt **frumoase.**

Șesul (șesurile) și *cîmpia (cîmpiile)* sînt **frumoase.**

c) Cînd substantivele sînt de genul neutru și masculin, numele predicativ stă:

— la neutru, dacă masculinul e la singular:

Scanned with OKEN Scanner

Muntele și *dealul* (dealurile) sînt **frumoase.**

— la masculin, cînd substantivul masculin e la plural și cel neutru e la singular:

Munții și *dealul* sînt **frumoși.**

3. **Excepții de la regulile acordului**

a) *Acordul după înțeles.* Dacă subiectul este exprimat printr-un substantiv colectiv la singular determinat de un substantiv la plural care impune ideea de pluralitate, predicatul stă la plural, acordul făcîndu-se după înțeles cu substantivul la plural:

S-au adunat o mulțime de *elevi*.

Cînd substantivul colectiv constituie o unitate bine închegată, acordul se face cu el:

Detașamentul de pionieri **pleca** din școală.

b) *Acordul prin atracție.* Cîteodată, cînd predicatul se află înaintea subiectului multiplu ale cărui părți componente sînt substantive la singular, predicatul este acordat prin atracție cu substantivul cel mai apropiat:

Prin ei **curge** *rumenirea* mîndră ca de trandafiri
Și *zăpada* viorie din obrajii tăi subțiri.

(M. Eminescu, *Călin — File din poveste*)

EXERCIȚII

I. Subliniați predicatele:

1. Unele erau clădite ca bordeiele obișnuite.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

2. Niculae se posomorî. . .

(M. Preda, *Marele singuratic*)

3. Iată o lecție de strategie.

(D. Zamfirescu, *În război*)

4. Numele acesta îi aduse aminte de toate cele ce se petrecură.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

5. De aproape un an de zile era în vorbă cu Victor, fratele Polinei.

(M. Preda *Morometii*)

6. Lăutarilor le era mai mare dragul să cînte.

(E. Barbu, *Groapa*)

7. Ultimii, după ce bruma a căzut demult, vin la rînd dovlecii: grei, pîntecoși, cu o coajă scorțoasă care reamintește pielea marilor pachiderme.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

8. Îl lăsară, dar nici Niculae nu se dădu bătut.

(M. Preda, *Morometii*)

Scanned with OKEN Scanner

II. Copiaţi textele şi subliniaţi predicatele verbale, scrieţi dedesubt diateza, modul şi timpul verbului predicativ:

1. În cîteva minute motoarele au fost oprite.

(Al. Sahia, *Uzina vie*)

2. Nu se ţine minte de cînd Dunărea, umflată de ploi şi zăpoare, nu se mai vărsase atît de năprasnic ca în primăvara aceea.

(V. Voiculescu, *Pescarul Amin*)

3. Se grăbise să se ducă acasă, să stea la masă şi să plece, pe urmă s-o cheme pe Polina la poartă.

(M. Preda, *Morometii*)

4. Priviţi cerul cum se-ntinde ca o mare-nseninată.

(V. Alecsandri, *15 mai 1848*)

5. De-aş avea vreo şepte fraţi,
Toţi ca mine de bărbaţi
Şi pe zmei încălecaţi!

(V. Alecsandri, *Doina*)

III. Copiaţi textele, subliniaţi predicatele nominale, scoateţi de o parte verbele copulative şi de altă parte numele predicative:

1. Şi geme cu turbare
Cînd baba tristă pare.

(D. Bolintineanu, *Mihnea şi baba*)

2. Moş Nichifor nu-i o închipuire din poveste, ci e un om ca toţi oamenii; el a fost odată, cînd a fost, trăitor în mahalaua Ţuţuenii din Tîrgul Neamţului, dinspre satul Vînătorii Neamţului.

(I. Creangă, *Moş Nichifor Coţcariul*)

3. Fusese deja deputat în două legislaturi, cu guvernul căzut, şi acum era ales pentru a treia oară, cu noul guvern.

(D. Zamfirescu, *În război*)

4. Părea tot omul mai înalt . . .

(V. Alecsandri, *Peneş Curcanul*)

5. Astfel prin văzduh, astfel pe sub pămînt, el era mai tare, el era mai mare, de aceea şi traiul lui era acum şi mai mult pornit pe vînătoare.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

IV. Scoateţi predicatele şi scrieţi ce fel de predicate sînt (verbale sau nominale):

1. Nicăieri nu era o împrejmuire.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

2. Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere.

(V. Alecsandri, *Hora Unirei*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Era acolo un vechi loc de primejdie.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*)

4. Faliboga era un om pidosnic... Era ca un cal de pustie...

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

V. Identificați predicatele nominale și arătați prin ce sînt exprimate numele predicative:

1. Și era una la părinți
Și mîndră-n toate cele...

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

2. Se vede că moș Nichifor era făcut pe drumuri, căci cum ieșea afară la drum, parcă era altul...

(I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)

3. Mara era însă femeie trăită-n lume.

(I. Slavici, *Mara*)

4. Era fluture, flacără, schimbător ca un pui de demon.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

5. La întoarcere aproape nu mai știa românește, dar iubirea de neam îi rămăsese nescăzută.

(L. Blaga, *Alecu Russo*)

6. Porunca măriei sale este asta, jupîne vistiernic.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

VI. Analizați verbele *a fi, a rămîne, a ajunge, a se face* și spuneți ce fel de predicate alcătuiesc:

1. Timp de cîteva săptămîni satele cîmpiei rămaseră după aceea pustii.

(M. Preda, *Morometții*)

2. Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseți.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

3. Era un plutaș nalt, desculț și suflecat pînă la genunchi.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*)

4. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

5. Dar ce frumoasă se făcu
Și mîndră, arz-o focul...

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

VII. Ce funcție sintactică au adjectivele și pronumele din textele de mai jos:

1. — Partea asta este a mea.
— Mustața asta este a mea.

(B. Șt. Delavrancea, *Buniciul*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Pustie şi albă e-ntinsa cîmpie...

(Al. Macedonski, *Noaptea de decembrie*)

VIII. Explicaţi acordul predicatului cu subiectul:

1. La uşă îi întîmpină Stroici şi Spancioc.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

2. Elisabeta şi cei doi blonzi au fost tîrîţi dincolo de şanţul drumului, la adăpost.

(Al. Sahia, *Revolta din port*

3. În lan erau feciori şi fete,
Şi ei cîntau o doină-n cor,
Juca viaţa-n ochii lor
Şi vîntul le juca în plete.
Miei albi fugeau către izvor
Şi grauri suri zburau în cete.

(G. Coşbuc, *Vara*)

IX. Explicaţi, oral, subînţelegerea predicatelor:

1. Nicăieri păduri, livezi, sate.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

2. — De unde vii tu, Petre?
— De la baltă, domnule Mateieş.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaş*)

3. De la mine păn'la tine
Numai stele şi lumine!

(V. Alecsandri, *Stelele*)

X. Analizaţi, oral, subiectele şi predicatele:

1. De-a lui maluri sînt unite cîmpii verzi şi ţări ferice.

(M. Eminescu, *Egipetul*)

2. Oltul mic
mare a venit
şi de mare
margini n-are.

(Folclor)

3. Satul Celei e foarte aproape de Corabia.

(Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

4. Ţinteş era dibaci tunar...

(V. Alecsandri, *Peneş Curcanul*)

5. Vatică se aplecă, prinse un pîlc de spice sub încovoierea secerii, îl apucă cu cealaltă mînă şi trase.

(M. Preda, *Moromeţii*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Vica clătină din cap și se așeză într-o margine pe un sac de fasole. În pod era cald. Pînze de păianjen se legănau în aerul îmbîcsit de praf și pătruns de un miros dulceag de mucegai. Îl urmărea pe Onică cum lucrează, cum azvîrle zăpada pe gura podului și aduna boabe de struguri stafidite.

(Fănuș Neagu, *Ningea în Bărăgan*)

7. E-n zori, e frig de toamnă,
Și cît cu ochii vezi
Se-ncolăcește fumul
Și-i pîclă prin livezi.

(G. Bacovia, *Alean*)

8. Pe prag acolo moartea stă zi de zi la pîndă,
La uși acolo grija stă goală și flămîndă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt,
Sînt doi: un pui și-o mamă; ea slabă, el mărunt —
Sînt doi acei ce sufăr al iernilor înfrunt
Și-a morții lor osîndă.

(G. Coșbuc, *Străjerul*)

9. Pe drumul desfundat de ploi înainta trăsura cu greu. Cîmpul era tot una de apă. Se lăsa noaptea și frigul începea să amorțească crestele bulgărilor de noroi, iar bălțile prindeau o pojghiță subțire de gheață — ceea ce făcea drumul și mai anevoios.

(D. Zamfirescu, *Tănase Scatiu*)

10. Din sînul veșnicului ieri
Trăiește azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăși soare.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

XI. Explicați topica numelui predicativ:

1. E veche și încercată pe malul atîtor ape dorința aceasta.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

2. Frumoasă ești, pădurea mea,
Cînd umbra-i încă rară...

(G. Topîrceanu, *Cîntec*)

3. Într-adevăr vrednici erau amîndoi logodnicii de asemenea podoabă.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

4. Ciocoiul este totdeauna și în orice țară un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal pînă la barbarie și dotat de o ambiție nemărginită.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

Scanned with OKEN Scanner

XII. Alcătuiți trei propoziții cu predicate verbale exprimate prin verbe la diateza activă, pasivă și reflexivă.

XIII. Construiți două propoziții în care să aveți predicate verbale exprimate prin locuțiuni verbale și interjecții verbale.

XIV. Formulați două propoziții cu predicate verbale exprimate prin adverbe și locuțiuni adverbiale predicative și două propoziții cu predicate nominale exprimate prin adjective și numerale.

XV. Dați cîte un exemplu de predicate nominale în componența cărora să fie verbele copulative ***a deveni, a se face, a însemna.***

XVI. Construiți cîte o propoziție în care verbele ***a fi, a ieși, a se face, a rămîne*** să fie predicative.

XVII. Alcătuiți propoziții în care ***este vopsit*** să fie o dată predicat nominal și o dată predicat verbal.

XVIII. Explicați dacă acordul dintre predicat și subiect din propozițiile de mai jos e corect. Corectați-l dacă e cazul:

1. O jumătate dintre elevii clasei a plecat într-o excursie.
2. Aici se găseau cîteva flori de o rară frumusețe.
3. Clasa de elevi erau plecați.
4. Pomul și întreaga grădină era frumoasă.

XIX. Alcătuiți o compunere în care să aveți nume predicative exprimate prin diferite părți de vorbire.

2. Propoziția predicativă

Propoziția predicativă *are funcția de nume predicativ pe lîngă un verb copulativ din regentă:*

Marea durere a acestui împărat, bătrîn acum, era *că nu are copii.*

(M. Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

Ca și numele predicativ, propoziția predicativă poate califica subiectul din regentă:

Fata Chivului era *cum rar se mai află sub soare.* (B. Șt. Delavrancea, *Sultănica*) — adică foarte frumoasă;

sau îl poate identifica:

El este *cine nici nu-ți închipui* (adică un prieten de-al meu).

Verbele copulative sînt aceleași ca și la predicatul nominal: **a fi, a deveni** (și sinonimele lui: **a se face, a ajunge, a ieși**), **a însemna, a rămîne, a părea** etc.:

Fericirea mea e *să fii tu liber.*

(Camil Petrescu, *Bălcescu*)

Băiatul vecinului nostru a devenit (s-a făcut, a ajuns, a ieșit) *ce-au vrut părinții lui.*

Propoziția predicativă se introduce prin:

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărît:* **cine, ce, ceea ce, oricare, oricine, orice** etc.

Nu-i **pentru cine** *se pregătește,* ci **pentru cine** *se nimerește.*

(Folclor)

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția predicativă introdusă printr-un pronume corespunde unui nume predicativ exprimat printr-un substantiv sau un echivalent al acestuia.

b) *adverb comparativ sau locuțiune conjuncțională comparativă:* **(ori) cum, (ori) cît (de), parcă, după cum, ca și cum** etc.

S-a schimbat boierul, nu e **cum** *îl știi*. (Gr. Alexandrescu, *Boul și vițelul*) — adică „îngăduitor".

Înălțimea ta ești **oricît de** *slab pofțești*. (Gr. Alexandrescu, *Dreptatea leului*) — adică „slab în aparență".

Propozițiile predicative introduse prin adverbe comparative (locuțiuni conjuncționale comparative) corespund unui nume predicativ exprimat printr-un adjectiv, adverb sau construcții comparative.

c) *prin conjuncțiile* **că, să, ca . . . să, dacă, de** (cu sensul *să* sau *că*):

Nenorocirea lui e **că** *nu ascultă*. (Aurel Baranga, *Travesti*).

Hotărîrea comitetului nostru este **să** *părăsim lucrul*. (Al. Sahia, *Uzina vie*).

Întrebarea este **dacă** *vine*.

Propoziția predicativă introdusă prin conjuncțiile **să, ca . . . să** corespunde unui nume predicativ exprimat prin verb la infinitiv.

Datoria elevilor este **să** *învețe* = Datoria elevilor este *de a învăța*.

Cînd propoziția predicativă este introdusă prin conjuncția **dacă,** ea corespunde numelui predicativ exprimat prin pronume:

Întrebarea este **dacă** *vine* = Întrebarea este *aceasta*.

Regulă de punctuație. Subiectul nu se desparte prin virgulă (sau prin alt semn de punctuație) de predicat, dacă între ele nu sînt intercalări.

Propoziția subiectivă și cea predicativă nu se despart de regentele lor prin virgulă.

EXERCIȚII

I. Delimitați propozițiile și identificați propozițiile predicative:

1. Numai cînd locomotiva trenului de marfă, ca un balaur furios forfotind în nori de fum și în ploaie de scîntei, părea că se repede orbiș în cireadă, boii, înfiorați o clipă, se traseră înapoi.

(Jean Bart, *Cartea Dunării*)

2. Postelnicul al doilea ține locul postelnicului cel mare și privegheză toată curtea domnească. Singura lui treabă deosebită și mai de seamă este să ducă înlăuntru la domn pe boierii cei mari maziliți și pe toți ceilalți dregători de alte ranguri sau să ducă domnului plîngerile celor care le fac și să le ducă îndărăt răspuns.

(D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Cînd am sositla Iaşi, cel dintîi gînd al lui a fost să mă ducă la Copou şi apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului şi să mă plimbe prin crîngurile de prin împrejurime.

(I. Slavici, *Eminescu şi Caragiale*)

II. Subliniaţi cu o linie propoziţiile predicative şi cu două linii verbul copulativ din regentă:

1. Totul ar fi cum ar fi.

(E. Barbu, *Groapa*)

2. Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineaţa.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

3. Al lui Parizianu părea să-şi fi pierdut graiul.

(M. Preda, *Delirul*)

III. Spuneţi dacă propoziţiile scrise cursiv sînt predicative sau subiective. Scrieţi sub ele felul lor.

1. Pentru un pictor ajunge *ce e în jurul lui*.

(M. Preda, *Marele singuratic*)

2. Mi s-a părut *c-aud* la geam
Cu degetul cum bate.

(G. Coşbuc, *Mama*)

3. O groază mare părea *că a rărit şi risipit aerul*, încît pe faţa pămîntului n-a mai rămas decît un vid imens, chinuitor de suflete.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

IV. Copiaţi textul, delimitaţi propoziţiile, subliniaţi propoziţiile predicative, explicaţi punctuaţia din întreg textul:

1. Rîvna lui era să fie bine cu toată lumea, să nu jignească pe nimeni şi astfel să se strecoare mai lesne prin viaţa aceasta plină de dureri.

(L. Rebreanu, *Ion*)

2. Adevărul este că, după ce s-a ivit la lumina zilei şi a început să alerge pe stînci, firul de apă nu pierde o singură clipă legătura cu o infinitate de zăcăminte lichide.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

V. Alcătuiţi fraze în care să aveţi propoziţii predicative pe lîngă verbele copulative *a fi, a deveni, a însemna, a părea, a rămîne*.

VI. Formulaţi cîte o frază scurtă în care propoziţiile predicative să fie introduse prin pronumele relative şi nehotărîte.

VII. Daţi cîte un exemplu de propoziţii predicative introduse prin conjuncţii.

VIII. Dezvoltaţi numele predicative în propoziţii predicative:

Scanned with OKEN Scanner

1. Băiatul era foarte mare.
2. Chestiunea este acum de a nu întîrzia.
3. Tema mea este ca şi terminată.

IX. Transformaţi propoziţiile predicative în nume predicative:

1. Omul părea să aibă intenţii bune.
2. Pădurea era ca şi cum ar fi trecut prin ea o apă mare.

X. Înlocuiţi verbul copulativ scris cursiv cu un sinonim şi transformaţi numele predicativ în propoziţie predicativă:

Omul *semăna* a fi foarte de treabă.

XI. Alcătuiţi cîte o propoziţie subiectivă şi una predicativă, în exemple separate, pe lîngă verbele *a părea, a rămîne.*

XII. Alcătuiţi o compunere cu propoziţii subiective şi predicative.

XIII. Încercaţi să stilizaţi textul următor, transformînd propoziţiile subiective în subiecte şi propoziţiile predicative în nume predicative:

Lunca nu părea că este adormită. De pe un deal din apropiere se vedea că este dincolo de ea un lac ce părea că-i o oglindă în bătaia soarelui. Cui nu-i place să privească un asemenea peisaj!

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL
ŞI PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

1. Atributul

Atributul *este partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia:*

Avea o veselie *ciudată, inexplicabilă.*

(M. Preda, *Delirul*)

După valoarea părţilor de vorbire prin care sînt exprimate, atributele sînt de mai multe feluri: *adjectival, substantival, pronominal, verbal* şi *adverbial.*

I. **Atributul adjectival** poate fi exprimat prin:

1. *adjective propriu-zise* (la oricare din gradele de comparaţie):

O iarnă *întreagă* urlă crivăţul şi bat viscole *nemiloase.*

(M. Sadoveanu, *Foi de toamnă*)

Adjectivul poate fi însoţit şi de articolul demonstrativ (adjectival):

Nic'a lui Costache **cel** *răguşit, balcîz* şi *răutăcios*, nu mai avea stăpînire asupra mea.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. *numerale cardinale propriu-zise, multiplicative, distributive, colective, numerale ordinale cu valoare adjectivală:*

În ziua *dintîi, doi* vînători pieiră.

(C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

Darul dat la vreme e dar *îndoit.*

(*Folclor*)

Au pornit în rînduri *de cîte trei.*

Tustrei feciorii babei umblau în cărăuşie.

(I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

Şi *cea dintîi* şcoliriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. *adjective pronominale (posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative, de întărire):*

E calul *meu* şi n-aştepta
De două ori să-ţi spun.

(G. Coşbuc, *El-Zorab*)

Fost-au *acest* Ştefan vodă om nu prea mare de stat. . .

(Gr. Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*)

Scanned with OKEN Scanner

Şi mai cu seamă *care* ţăran român nu şi-a dorit patria cînd s-a aflat în străinătate?

(V. Alecsandri, *Românii şi poezia lor*)

În *altă* zi ne trezim că iar vine părintele la şcoală...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Ah! — zise unul — spuneţi că-i omul o lumină
Pe lumea *asta* plină de-amaruri şi de chin?
Nici o scînteie-ntr-însul nu-i candidă şi plină....

(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*)

Mircea *însuşi* mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Cîte bordeie, *attea* obiceie.

(Folclor)

Citeşte *ce* carte doreşti!

4. *verb la participiu cu valoare adjectivală:*
Liniştea-i deplin stăpînă
Peste cîmpii *arşi* de soare...

(G. Coşbuc, *În miezul verii*)

5. *verb la gerunziu cu valoare adjectivală:*
Şi vitele *muginde* întins spre jgheab păşeau.

(I. H. Rădulescu, *Zburătorul*)

II. **Atributul substantival.** După mijloacele de exprimare, atributul substantival este de mai multe feluri:

1. *Atributul substantival genitival* se exprimă prin:

- *genitiv propriu-zis:* Dar auz hîrşîitul *unui chibrit:* cocoana îşi aprinse o ţigaretă.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

- *construcţii cu valoare de genitiv:* un substantiv (formă de acuzativ) precedat de prepoziţia a + un numeral sau un adjectiv care exprimă ideea de număr

Viaţa *a mii de oameni* depindea de existenţa apei potabile. (Adică viaţa miilor de oameni.)

În manualele de literatură română sînt reproduse portretele *a numeroşi scriitori*.

2. ***Atributul substantival în dativ*** determină un substantiv nearticulat care denumeşte, de obicei, grade de rudenie sau atribuţii sociale. (Este rar olosit astăzi.)

Să-i văd semnul. Acest prunc fi-va poate, cîndva, Domn *ţării*.

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

Scanned with OKEN Scanner

3. *Atributul substantival prepoziţional* se exprimă prin:

substantiv precedat de prepoziţie

Pentru babă, fata moşneagului era piatră *de moară* în casă. (I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

substantiv precedat de locuţiune prepoziţională:

Într-o poiană *din mijlocul unei păduri*, găsii urma copitei unui cerb, plină ochi, de apa ploilor.

(Em. Gîrleanu, *O rază*)

substantiv precedat de un adverb de comparaţie cu valoare de prepoziţie:

Avea trei feciori **ca** *brazii*.

4. *Apoziţia*

simplă (exprimată printr-un substantiv sau adjectiv cu valoare substantivală în cazul nominativ sau în cazul regentului):

Bădiţa **Vasile** era un holtei. . .

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Apoziţia simplă poate fi izolată de regentul ei şi atunci se desparte de acesta prin virgulă:

Ionescu, **sportivul**, a venit azi la mine.

dezvoltată (exprimată printr-un grup de cuvinte: un substantiv urmat de un atribut sau chiar propoziţii atributive); aceasta se desparte, prin virgulă, de regent sau se izolează prin virgule de restul propoziţiei sau al frazei:

Eu sînt Budulea, *cimpoieşul de la Cocorăşti*.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Notă. Apoziţia (simplă şi dezvoltată) poate fi introdusă şi prin adverbele **adică, anume:** Marin Dobrescu, **adică** *prietenul meu*, mi-a făcut o vizită.

III. **Atributul pronominal**

în genitiv (exprimat prin orice pronume care poate avea genitiv):

Frica *lui* (= a lui Cosma Buruiană) o cunoştea Iuga prea bine. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

în dativ (e cunoscut şi sub numele de *dativ posesiv*):

Ia eu fac ce fac de mult
Iarna viscolul l-ascult
Crengile-*mi* rupîndu-le (=adică crengile mele)
Apele astupîndu-le. (M. Eminescu, *Revedere*)

cu prepoziţie

Un sultan *dintre aceia* ce domnesc peste vreo limbă
Ce, cu-a turmelor păşune, a ei patrie şi-o schimbă.
La pămînt dormea ţinîndu-şi căpătîi mîna cea dreaptă. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

apoziţie:

Ionescu, Georgescu, Petrescu, *adică voi*, ocupaţi locurile din faţă !

Scanned with OKEN Scanner

IV **Atributul verbal** poate fi exprimat prin *verb*

la infinitiv,

Este totdeauna timpul *a se întoarce* cineva la virtute.

(C. Boliac, *Opere alese*)

la supin:

Spun și eu o vorbă celor care au urechi *de auzit.*

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

la gerunziu (neacordat)

Ea aștepta cu inima *bătînd* și cu ochii ațintiți.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

V. **Atributul adverbial** este exprimat printr-un adverb, cu sau fără prepoziție, sau printr-o locuțiune adverbială:

Adverb *fără prepoziție:* Mersul *înainte* spre vîrful muntelui este anevoios.

cu prepoziție: Am închis fereastra *de sus.*

Locuțiune adverbială: Piciorul *de dinainte, din stînga*, se zgîrci ușor și prinse a tremura.

(M. Sadoveanu, *În pădurea Petrișorului*)

Acordul atributului cu regentul său

Atributul adjectival se acordă în gen, număr și caz cu regentul său:

Cîmpiile *frumoase* încep abia acum.

Acordul în caz se poate observa mai bine la adjectivele feminine articulate:

O cîmpie *frumoasă.*

Unei cîmpii *frumoase.*

Acordul în gen și număr este ușor de făcut cînd este vorba de un singur substantiv și un singur atribut. Dacă un singur atribut adjectival determină mai multe substantive de genuri și numere diferite, atributul se repetă, în limba contemporană, la fiecare substantiv, pentru a nu se considera că se referă numai la ultimul substantiv:

Munții și apele nordice = Munții nordici și apele nordice.

Cînd două substantive de genuri diferite sînt determinate de un atribut adjectival exprimat printr-un adjectiv pronominal posesiv, acesta se cordă cu substantivul pe lîngă care stă:

Scanned with OKEN Scanner

Bunicul și bunica *mea*.
sau
Bunica și bunicul *meu*.

Cînd două substantive de genuri diferite sînt determinate de un atribut adjectival la plural, acordul se face ca la numele predicativ exprimat prin adjectiv, suprimînd verbul copulativ:

Băiatul și fata erau *dornici* să studieze = Băiatul și fata, *dornici* să studieze (veneau zilnic la bibliotecă).

Alte acorduri:

Cînd atributul substantival sau pronominal în genitiv sau atributul adjectival exprimat prin adjective posesive este precedat de articolul posesiv **a, al, ai, ale,** articolul se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină atributul:

Munțele acesta **al** țării.
Cîmpia aceasta **a** țării.
Munții aceștia **ai** țării.
Cîmpiile acestea **ale** țării.

EXERCIȚII

I. Extrageți atributele adjectivale și scrieți dedesubtul lor prin ce sînt exprimate:

1. Pe o stîncă neagră, într-un vechi castel
Unde cură-n vale un rîu mititel
Plînge și suspină tînăra domniță
Dulce și suavă ca o garofiță.

(D. Bolintineanu, *Muma lui Ștefan cel Mare*)

2. Mîndria numelui tău a căzut precum cade de pe deal stejarul ce îmbătrînit.

(A. Russo, *Cîntarea României*)

3. Satul nostru reprezintă o așezare situată și crescută organic.

(L. Blaga, *Izvoade*)

4. O puzderie de vipere fluide aleargă printre stînci.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

5. Schița asta nu mai e bună.

(A. Baranga, *Mielul turbat*)

6. Orezăria era pe malul celălalt al Dunării, în baltă.

(Fănuș Neagu, *Fîntîna*)

7. Aveau tălpile negre, tăiate și pline de răni.

(E. Barbu, *Groapa*)

8. Budulea cel bătrîn venea acum tot a doua săptămînă la oraș.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*

Scanned with OKEN Scanner

9. Bărbatul ei dintîi o luase din prispa bunicului.

(Z. Stancu, *Desculț*)

II. Găsiți atributele substantivale și arătați prin ce sînt exprimate:

1. Și Nic'a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lîngă mine vorbind cu mare ciudă. . .

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Vocea rănitului se muia: parcă vorba hotărîtă a medicului îi făcu bine.

(D. Zamfirescu, *În război*)

3. Dumbravă vornicul intră în fruntea tovarășilor săi.

(Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

4. Îs un biet om muncitor. . . gemu bolnavul deschizînd ochii cu albul mărit.

(M. Sadoveanu, *Hoțul*)

5. În poeziile de gîndire ale lui Eminescu vom găsi mai ușor influențele care i-au modelat spiritul, decît în celelalte poezii ale sale.

(L. Blaga, *Mihai Eminescu*)

III. Copiați textele, subliniați cu o linie atributele pronominale și cu două regentul lor:

1. Nesiguranța unuia despre sentimentele celuilalt a ținut prea puțin.

(Gala Galaction, *De la noi la Cladova*)

2. Din călătoarea undă, din apele eterne
Îmi însușesc veșmîntul acelor care mor
Și înnoit și ager alerg — subtil fior —
Prin săli orgolioase ori umede caverne.

(I. Barbu, *Joc secund*)

IV. Analizați, oral, atributele verbale:

1. O femeie, venind în urma copilului, se crezu obligată a răspunde ea lui Vasile.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Iar cînd mă găsii așezat turcește dinaintea îmbelșugatului meu ospăț cu tot soiul de merinde, mă simții foarte nenorocit că nu am prilejul de a pofti la masa mea pe vreun nevoiaș de rege sau împărat. . .

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

3. Asta se făcuse din porunca lui Simion Jder, din dragostea de a aduce o zare de lumină în ochii mezinului.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

4. Și cînd să treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl și întîmpină un urs mormăind.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Copiaţi textul şi analizaţi atributele adverbiale:

1. Pe măsuţa de alături stă portofoliul lui, cu cifra numelui.

(D. Zamfirescu, *În război*)

2. Norul din faţă şi dealurile de calcar se întunecă tot mai mult. . .

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Pe terasă şi pe cărările dimprejur furnica o lume voioasă.

(L. Rebreanu, *Ion*)

VI. Extrageţi toate atributele şi scrieţi sub fiecare prin ce sînt exprimate:

1. Însoţitoare mută-n odihnă şi mişcare
Şi copie leită, croită pe tipar,
Ne-nghesuiam alături, ciuliţi în ascultare,
La pasu-n frunze-al fiarei flămînde
Greu şi rar.

(T. Arghezi, *Umbra*)

2. Un dulău lăţos, cu limba spînzurată, se apropie în trap leneş, fără ţintă.

(L. Rebreanu, *Ion*)

3. Cei de pe poduri şi din turn cunoscură, în acea depărtare, numai calul alb al măriei sale şi numai fulgerarea gugiumanului său împodobit cu pietre de olmaz.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

4. Cucul, un solist vestit,
De prin alte ţări venit,
Va cînta din flaut.

(G. Coşbuc, *Concertul primăverii*)

5. Bolliac cînta iobagul şi-a lui lanţuri de aramă. . .

(M. Eminescu, *Epigonii*)

6. Jap era un căţel negru, cu pieptul lat, cu muşchii puternici.

(Gala Galaction, *Viteazul Jap*)

7. Dar în clipa cînd pădurea de plopi se isprăvi brusc şi se sfîrşiră în dreapta şi porumburile, în faţa lor se deschise o vale îngustă, cu pereţii netezi, acoperită cu morţi: sute de cadavre, întinse printre maşini răsturnate, peste mormane de muniţii, prin gropile făcute de pîraie.

(Fănuş Neagu, *Îngerul a strigat*)

8. Iar apa din vale murmură.

(G. Coşbuc, *Pierde-vară*)

9. Acest Pătru vodă era din Ţara Muntenească, fecior Mircii vodă şi nepot de soră Mihnii vodă.

(Gr. Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Analizaţi, oral, atributele din text şi arătaţi regentul fiecăruia:

1. Era însă dintre dînşii şi unul, Pintea Căprarul, un om scurt şi îndesat, cu ochii mari, cu umerii obrajilor ieşiţi şi cu fălcile late, cu mustaţa tunsă şi cu o tăietură în frunte, dar mai presus de toate om aşezat şi tăcut la fire, cu care Ghiţă se făcuse prieten bun.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

2. Tremurată, fără contururi precise, o potecă îşi începe viaţa, odată cu primele pulsaţii ale Oltului.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Despre satul românesc (cunosc mai ales satele ardelene) se poate în genere afirma, fără vreo restricţie esenţială, că mai păstrează, ca structură spirituală, aspecte de natura acelora despre care tocmai vorbim.

(L. Blaga, *Elogiul satului românesc*)

VIII. Explicaţi topica atributelor din următoarele texte:

1. Frumuşel căţel aveţi!

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

2. Soarele se ridicase sus şi o grămadă de nori, nişte nori curaţi şi frumoşi, se şi repeziseră spre el. . .

(M. Preda, *Moromeţii*)

IX. Analizaţi verbele la gerunziu scrise cursiv şi spuneţi care dintre ele poate fi înlocuit cu o propoziţie atributivă. Înlocuiţi-l!

Veghindu-l, ca pe un mausoleu *fumegînd*, arhitecţii lui au conştiinţa cumplitului fenomen pe care l-au declanşat şi îl ocolesc pe departe, intimidaţi.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

X. Daţi cîte două exemple de propoziţii în care să aveţi atribute adjectivale exprimate prin numerale (cardinale şi ordinale).

XI. Daţi, în propoziţii, două exemple de atribute adjectivale exprimate prin adjective la gradul superlativ.

XII. Daţi două exemple de atribute, unul exprimat prin verb la infinitiv şi unul prin verb la gerunziu.

XIII. Daţi un exemplu de apoziţie simplă izolată prin virgulă de regentul ei şi un exemplu de apoziţie dezvoltată.

XIV. Daţi un exemplu de atribut exprimat prin locuţiune adverbială.

XV. Analizaţi atributele substantivale din textele de mai jos şi spuneţi dacă acordul articolului posesiv s-a făcut corect:

O carte nouă al prietenului meu. Un creion a colegei noastre. Cărţile acestea noi şi frumoase ale mele.

Scanned with OKEN Scanner

XVI. Spuneţi dacă acordul atributului adjectival tipărit cursiv e corect:

Caietului *acesta* i-am mai adăugat destule pagini ca să-l pot folosi în continuare.

XVII. Stilizaţi textul:

La marginea acestei cîmpii întinsă şi plină de bogăţii, de o culoare atît de aurie, ne-am oprit în preajma amurgului.

XVIII. Ce deosebire este, în privinţa acordului şi a felului atributelor, între cuvintele scrise cursiv:

Pălăria *acestuia* e aici.
Pălăria *aceasta* e aici.

XIX. Alcătuiţi o compunere scurtă în care să aveţi atribute pe lîngă substantivele: *literatură, artă, mesaj, realitate.*

XX. Discutaţi, oral, valoarea stilistică a atributelor scrise cursiv şi a cuvintelor pe care acestea le determină:

Pe cînd oastea se aşează, iată soarele apune
Voind creştetele-*nalte* ale ţării să-ncunune
Cu un nimb *de biruinţă*, fulger *lung*, *încremenit*
Mărgineşte munţii *negri* în *întregul* asfinţit,
Pîn'ce izvorăsc din veacuri stele una cîte una...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

2. Propoziţia atributivă

Propoziţia atributivă îndeplineşte funcţia de atribut pe lîngă un substantiv (sau un înlocuitor al acestuia) din propoziţia regentă:

Era odată o capră *care avea trei iezi*. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*) — propoziţia **care avea trei iezi** îndeplineşte funcţia de atribut pe lîngă substantivul **capra** şi răspunde la întrebările atributului; este o propoziţie subordonată atributivă.

Subordonatele atributive se pot introduce prin:

a) *pronume relativ:* **care, ce, cine** (mai ales forma de genitiv-dativ — **cui**), **cît (cîtă, cîţi, cîte)**; pronumele relativ invariabil **de** (şi **ăl de**, popular):

Lîngă lacul **care**-*n tremur somnoros şi lin se zbate*
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

Mihai Viteazul fu cel dintîi domn **care** *legiui printr-un aşezămînt al său* că fiecare ţăran, **pe a cărui** *moşie se va afla atunci*, acolo să rămînă rumân veşnic.

(N. Bălcescu, *Despre starea socială a muncitorilor plugari*)

Scanned with OKEN Scanner

Însă lucrul cel mai curios de însămnat în acel simplu locaș era un pistol vechi și ruginit **ce** *sta spînzurat la părete deasupra patului.*

(V. Alecsandri, *O primblare la munți*)

La cei cinci ani, **cîți** *a făcut la școala din Celei*, era prin istețimea lui firească cu mult deasupra conșcolarilor.

(Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

b) *adverbe relative:* **unde, cînd, cum, cît** (care pot fi precedate de prepoziții):

Treceam prin pădurea **unde** *am mai fost.* (Adică, prin care am mai fost.)

Mă gîndeam la vremea **cînd** *am cutreierat cu tine aceste locuri.*

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

La șase luni după vînătoarea din toamnă (. . .) au pornit dezghețurile unei ierni **cum** *nu se mai pomenise din bătrîni.*

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

Am un stilou **cît** *se poate de bun.*

c) *conjuncții:* **că, să, ca. . . să, dacă, de** *și locuțiunea conjuncțională* **pînă să:**

De atîtea ori a avut impresia **că** *gura cuptorului se cască uluitor,* **că** *podul lunecă în pîntecul de jăratec cu el cu tot.*

(Al. Sahia, *Uzina vie*)

Primise dispoziția **să** *plece.*

Întrebarea **dacă** *vine* mi-am pus-o mereu.

Observații. Spre deosebire de conjuncții, pronumele și adverbele care introduc subordonate atributive au și funcții sintactice. Astfel, *funcția sintactică* a pronumelui care introduce propoziția atributivă se poate afla ușor dacă înlocuim pronumele cu substantivul pe care-l reprezintă:

De dimineață ieșim din Turnu-Severin pe șoseaua **care** *o ia pe sub munții Mehedinților.* (A. Vlahuță, *România pitorească*) — pronumele **care** înlocuiește substantivul *șoseaua,* dar e în cazul nominativ și are funcția de subiect în propoziția atributivă. Fraza ar putea fi formulată astfel: De dimineață ieșim din Turnu-Severin pe șosea; șoseaua o ia pe sub munți Mehedinților. Substantivul *șoseaua* este subiect pe lîngă predicatul *o ia,* deci pronumele **care** (înlocuind acest substantiv) este subiect al propoziției subordonate.

Cînd îndeplinește funcția de complement direct, pronumele relativ **care** este precedat întotdeauna de prepoziția *pe,* aflîndu-se, prin urmare, în cazul acuzativ:

Am cumpărat o carte *pe care* o citesc. (Am cumpărat o carte. Citesc *cartea.*)

Pronumele **care** cu funcția de atribut genitival se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină propoziția atributivă:

Aceasta este *fata*[1] în locul *căreia* am venit[2].

↑ f. sg. ↑

Scanned with OKEN Scanner

Cînd pronumele **care**, atribut genitival, este precedat de articolul posesiv genitival *(al, a, ai, ale)*, articolul se acordă în gen şi număr cu substantivul determinat din propoziţia atributivă, iar pronumele **relativ se** acordă în gen şi număr cu regentul propoziţiei atributive:

Aceasta este *fata*[1] în **al** *cărei* **loc** am venit[2].

↑f. sg.↑ ↑ ↑
n. sg.

Propoziţiile atributive pot fi **neizolate** *(sau determinative) şi* **izolate** *(sau explicative).*

Propoziţia atributivă **neizolată** sau **determinativă** este strîns legată de regentă. Fără această atributivă enunţul ar avea un alt înţeles decît cel dorit de vorbitor:

Cîinele *care latră* nu muşcă.

(Folclor)

Propoziţia **care latră** determină substantivul *cîinele*, arătînd că nu orice cîine nu muşcă, ci numai cel care latră. Această propoziţie nu se desparte prin virgulă de regenta ei.

Propoziţia atributivă **izolată** sau **explicativă** nu are rol determinativ, ci numai explicativ. Între acest tip de propoziţie şi regent există o pauză, care se marchează grafic prin virgulă. Propoziţia aceasta poate lipsi, fără ca înţelesul frazei să se schimbe:

Mihai Viteazul, *care a unit pentru prima dată cele trei ţări româneşti*, este una dintre cele mai mari personalităţi ale istoriei noastre.

Tot izolată este şi propoziţia atributivă care corespunde unei *apoziţii*. Această propoziţie se numeşte **apozitivă.** Ea se poate referi la un cuvînt din regentă sau la întreaga propoziţie regentă şi poate fi sau juxtapusă cu propoziţia regentă, sau introdusă prin adverbele **adică, (şi) anume,** conjuncţiile **că, să, ca să,** pronumele **ce, ceea ce.**

Propoziţia apozitivă se desparte de regenta ei prin două puncte, linioară, mai rar prin punct, sau se izolează prin virgule:

Dorinţa mea era aceasta: **să** *se facă vreme frumoasă.*

Dorinţa mea era aceasta, **anume (adică)** *să se facă vreme frumoasă.*

EXERCIŢII

I. Subliniaţi cu o linie atributele şi cu două linii propoziţiile atributive:

1. Oriîncotro te-i uita, vezi colori felurite ca un întins curcubeu şi tabloul cel mai încîntător farmecă vederea: stînci prăpăstioase, munţi uriaşi ale căror vîrfuri mîngîie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gîrle a căror limpede apă curge prin-

Scanned with OKEN Scanner

tre cîmpiile înflorite, pîraie repezi, care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele amenințătoare stînci de piatră, care plac vederii și o spăimîntează totdeodată.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

II. Găsiți propozițiile atributive:

1. Vicleana cursă ce i-o întinsese tătarul făcu pe Mihai foarte neîncrezător către turci. . .

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

2. Avusesem norocul să mă trimită de la cartierul-general cu niște ordine de la Zimnicea. . .

(D. Zamfirescu, *În război*)

3. Singurul copil care le-a rămas a fost Gavrilă.

(T. Popovici, *Setea*)

4. Despre faptul că Tudor Bălosu făcea de rîs în sat familia bărbatului ei, fapt care o nemulțumise atît de mult pe mama-soacră și pe cumnate, nu mai putea fi vorba. . .

(M. Preda, *Morometii*)

III. Copiați textele, despărțiți propozițiile, subliniați cu o linie atributele și cu două regentul lor:

1. Alături te afunzi într-o mare de grîu și porumb din care nu se mai vede calul și călărețul.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

2. Stă Negoiul mohorît
Cu a lui negură bătrînă
Care-i ține de urît.

(G. Topîrceanu, *Balada munților*)

3. În tot locul dai de rîuri mari, cu nume armonioase, ale căror unde port aurul.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

IV. Găsiți propozițiile atributive și analizați subiectele și predicatele lor:

1. Hanul lui Haramin se afla așezat la o răspîntie de drumuri care apucau spre Roman și Piatra, spre Baia, spre valea Siretului și scaunul țării.

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

2. Lenea e cucoană mare care n-are de mîncare.

(*Folclor*)

3. De unde se stoarce ăst nămol de aur? Din sudoarea poporului ce geme subt împilarea despotismului și aristocrației.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

4. Gheorghe știa răccarea asta care-i înfiora pielea. . .

(E. Barbu, *Groapa*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Delimitaţi propoziţiile, găsiţi propoziţiile atributive şi arătaţi prin ce se introduc:

1. Era obiceiul la turci ca, de cîte ori ieşea sultanul să se plimbe prin oraş, cei ce aveau să dea jalbă la împărăţie se înşirau pe amîndouă părţile stradelor. Unii aprindeau o rogojină şi o ţineau aprinsă pe cap, semn că arde inima în ei de a se jălui, cum le arde rogojina în cap.

(I. A. Zanne, *Proverbele românilor*

2. Pe atuncea prin codri umblau zimbri şi pe ape păsări mari care acuma s-au dus la mările de gheaţă.

(M. Sadoveanu, *Dum rava minunată*

3. Acolo era un păr care făcea pere aşa de bune, din care domnu ne dăruia de gustare cîte două la începutul fiecărei vacanţe; acolo era curtea unde înălţam iarna uriaşi de zăpadă, la capul cărora ne suiam cu scara.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafi*)

4. Căprioara se opri între mesteceni, în iarba înaltă, într-o adiere de răcoare, ce începea să alunge miresmele calde ale florilor sălbatice.

(M. Sadoveanu, *Căprioara*)

5. Tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între fraţi.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VI. Aflaţi propoziţiile atributive şi spuneţi ce funcţie sintactică au cuvintele care le introduc:

1. Dintre părinţi, nu tatăl, ci mama era aceea care nu ştia carte.

(M. Preda, *Marele singuratic*)

2. Acesta află bănuielile ce boierii băgase în capul lui Bathori...

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

3. Cu ani în urmă, în ziua cînd venise aici, Niculae era hotărît să nu stea în această grădină decît cîteva luni...

(M. Preda, *Marele singuratic*)

4. N-o să puteţi împuşca toată ţara pe care o asupriţi şi o mulgeţi voi, ciocoii.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

5. Asta sparge parcă cu un topor apa timpului care l-ar despărţi de cineva dintr-o pricină gravă.

(M. Preda, *Marele singuratic*)

6. Căci ce fel de om trebuie să fie acela care să nu viseze la munţii, la apele şi la cîmpiile în preajma cărora s-a născut şi a crescut.

(D. Zamfirescu, *În război*)

7. Cum trebuie să fie alcătuit sufletul acelora care nu se simt strîmtoraţi între necunoscuţi?...

(D. Zamirescu, *În război*)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Delimitați propozițiile, extrageți propozițiile atributive și scrieți în dreptul lor dacă sînt neizolate (sau determinative), ori izolate (sau explicative).

1. Cînd la două după-amiază am ieșit, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă privesc într-o oglindă.

(Geo Bogza, *Țara de piatră*)

2. Fiecare (e) cu felinarul lui de carbid, căruia îi mai dă apă și-i potrivește flacăra.

(Geo Bogza, *Țara de piatră*)

3. Deosebirea ce se vede în starea muncitorilor plugari între mai multe popoare își are pricina în instituțiile ce cîrmuiesc proprietatea.

(N. Bălcescu, *Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri*)

4. Totuși din malul rîului și pînă devale, la moară, în ferestrele caselor scînteiau lumini, semn că și pe înnoptate, satul întreg continua pregătirile pentru sărbătoare, febril și robust.

(Fănuș Neagu, *Strigătul*)

5. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori, în uniformă de mare ținută.

(I. L. Caragiale, *Vizită...*)

6. Frusina, care nu prea știa să scrie, îi răspundea mai scurt cu cîte o carte ilustrată sau cu cîte o scrisoare...

(Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

VIII. Explicați, oral, folosirea virgulei în textele următoare:

1. Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte.

(M. Eminescu, *Egipetul*)

2. Acceleratul era ticsit de oameni îngroziți care-și părăseau gospodăriile de frica țăranilor, fugind la București.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

3. Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu care în zilele geroase de iarnă mă desfătam pe gheață și la săniuș.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Asemenea dragi-mi erau șezătorile, clăcile, horele și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

IX. Copiați textul și transformați atributul tipărit cursiv în propoziție atributivă:

Pe cînd umblase la școala din sat, avusese dorința *de a se face* dascăl ca Clăiță.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Scanned with OKEN Scanner

X. Copiaţi textul, transformaţi propoziţiile atributive în atribute:

Fiecare om are un urs al său. Acela are rînduiala să umble şi să lucreze pentru omul lui.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

XI. Daţi două propoziţii atributive introduse prin pronumele relativ ***ce, care.***

XII. Alcătuiţi trei propoziţii atributive introduse prin conjuncţiile ***că, să, dacă.***

XIII. Înlocuiţi adverbele relative cu pronumele relativ ***care*** precedat de prepoziţie:

Am venit în sala unde se ţinea adunarea.
În ziua cînd te-am cunoscut, ploua foarte tare.

XIV. Spuneţi care din propoziţiile scrise cu litere cursive sînt atributive. Subliniaţi cu o linie regentul atributivei şi cu două regentul altor propoziţii:

Nu ştiu *unde să vin.*
Nu cunosc pădurile *unde sînt fragi.*
În vara *cînd am fost la Predeal* era vreme frumoasă.
Pot veni *cînd mă chemi.*

XV. Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie atributivă neizolată (sau determinativă) şi o frază în care să aveţi o propoziţie atributivă izolată (sau explicativă).

XVI. Analizaţi frazele de mai jos şi spuneţi dacă propoziţiile scrise cu litere cursive sînt atributive izolate sau neizolate. La cele izolate puneţi semnele de punctuaţie corespunzătoare:

a) Omul *care a venit la mine* era foarte înalt.
b) N-am caiet nou şi frumos *în care să trec şi eu temele acestea.*
c) Bătea un vînt foarte puternic *pe care îl simţeam destul de bine.*
d) Gheorghe *care de-abia aştepta plecarea mea* zicea că-i foarte ocupat.
e) Am ajuns la capitolul *care este cel mai frumos.*

XVII. Spuneţi cu cine se acordă articolul posesiv-genitival din fraza aceasta? Dar pronumele relativ ***care?***

Copacul ale cărui ramuri sînt prea subţiri nu rezistă la vînt.

XVIII. Spuneţi dacă este corect acordul din fraza de mai jos şi, dacă nu-i corect, reformulaţi textul:

Casa a căror ferestre sînt mici are puţină lumină.

XIX. Alcătuiţi o compunere scurtă despre toamnă în care să aveţi atributive introduse prin ***să, că, unde, cînd.***

XX. Care din propoziţiile introduse prin pronumele ***ce*** şi ***care*** sînt atributive?

Scanned with OKEN Scanner

Știu ce vrei să spui.
Nu-i chiar rău ce propui.
Părerea ce mi-am făcut-o despre tine rămîne bună.
Nu se știe care va învinge.
Desigur că sportivul care va persevera va putea să ajungă campion.

XXI. Încercați să stilizați textul de mai jos, transformînd propozițiile atributive în atribute, dacă este posibil acest lucru:

Pe un drum de țară care era plin de praf coborau oile ce veneau de la munte. În momentul cînd sosiră, o mulțime de copii se adunau în jurul lor, parcă nu mai văzuseră oi niciodată.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DIRECT ŞI PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

1. Complementul direct

Complementul direct *este partea secundară de propoziţie care determină un verb tranzitiv, arătînd obiectul asupra căruia se răsfrînge nemijlocit acţiunea verbului sau rezultatul acţiunii:*

Clopotul vechi împle cu glasul lui *sara*.

(M. Eminescu, *Sara pe deal*)

Acţiunea verbului *împle* se răsfrînge asupra substantivului **sara**, care e complement direct.

Sînt poeţi ce-au scris *o limbă* ca un fagure de miere.

(M. Eminescu, *Epigonii*)

Rezultatul acţiunii verbului *au scris* este **o limbă** *(ca un fagure de miere)*.

Regentul complementului direct poate fi, de asemenea:

a) *o locuţiune verbală:*

Îl avusesem totdeauna **în vedere** *pe* eminentul *tînăr*.

(I. L. Caragiale, *Tempora*)

b) *o interjecţie cu valoarea unui verb tranzitiv:*

Iat-o plină dinspre munte.

Iese luna din brădet.

(G. Coşbuc, *Noapte de vară*)

Notă. Unele verbe intranzitive pot avea complemente directe numai atunci cînd acestea sînt exprimate prin substantive şi au aceeaşi rădăcină cu verbul respectiv sau fac parte din aceeaşi sferă de înţeles cu el:

Căci de mult *v-aţi trăit* **traiul.**

V-aţi mîncat de mult mălaiul.

(V. Alecsandri, *Curcile*)

A umblat **cale** lungă.

Asemenea construcţii (cu complement direct pe lîngă unele verbe intranzitive) apar mai mult în vorbirea populară. Un astfel de complement direct se mai numeşte şi *complement* **intern.**

Scanned with OKEN Scanner

Complementele directe pot fi exprimate prin: substantive (sau echivalentele lor) cu sau fără prepoziția **pe**:

1. *Cu prepoziția* **pe**:

a) *nume proprii de persoane (sau animale):*

Găsii în dosul casei **pe** *Mărgărinta* și **pe** *Irinuța* rupîndu-și mîinile și văicărindu-se.

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

Pe *Eminescu* îl bîntuia mai cu seamă ideea unei drame istorice sau oarecum etnice.

(G. Călinescu, *Viața lui Eminescu*)

b) *nume comune de persoane cu sau fără articol, identificate de vorbitori:*

. . .și atunci Făt-Frumos birui **pe** *zmău*.

(I. Creangă, *Făt-Frumos, Fiul Iepei*)

c) *adjective și numerale substantivizate cînd sînt precedate de articolul demonstrativ (adjectival)* **cel, cea, cei, cele:**

Cînd n-ai de-acum să mai privești
Pe *cel frumos* cum însuți ești,
De dragul cui să mai trăiești?

(G. Coșbuc, *Moartea lui Fulger*)

Pe *cel de-al doilea* l-am întîlnit ieri.

d) *pronume* (cu excepția formelor neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv, a pronumelui relativ **ce**, a pronumelui demonstrativ cu valoare neutră și a pronumelui nehotărît care nu se referă la persoane):

Pe *mine* m-or plînge (pronume personal accentuat).

(*Miorița*)

Ia stai să-ți spun și eu **pe** *ale mele* (pronume posesiv).

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

Pe *acesta* să-l avem în vedere (pronume demonstrativ care se referă la persoană).

Îl cunosc **pe** *fiecare* dintre ei (pronume nehotărît care se referă la persoană).

2. *Fără prepoziția* **pe**:

a) *substantive comune ce nu denumesc persoane:*

Numai din pricina voastră am răcit *casa*.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

b) *pronume personal neaccentuat:*

Vezi ce va să zică să nu *mă* asculți?

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

c) *pronumele demonstrative care au valoare neutră și pronumele nehotărît care nu se referă la persoane:*

Am văzut *asta*.
Ia cîntă-mi, mă, și mie *ceva*.

(E. Barbu, *Groapa*)

Scanned with OKEN Scanner

Complementul direct mai poate fi exprimat printr-un verb la *infinitiv, gerunziu, supin:*

Eu socot că treaba asta se putea face şi fără de noi; că dă, noi ştim *a învîrti* sapa, coasa şi secerea; dar dumneavoastră învîrtiţi condeiul şi cînd vreţi ştiţi *a face* din alb negru şi din negru alb.

(I. Creangă, *Moş Ion Roată şi Unirea*)

Vulpea, uitîndu-se la vale, vede *venind* un car tras de doi boi.

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

Am avut *de învăţat.*

Observaţii: 1. Unele verbe tranzitive ca **a anunţa, a asculta, a examina, a învăţa, a întreba, a ruga, a sfătui** pot avea în acelaşi timp două complemente directe, unul al *persoanei* şi altul al *obiectului:*

El *m-a* învăţat *poezia.*

L-am rugat *ceva.*

2. *Reluarea sau anticiparea* complementului direct printr-un pronume personal neaccentuat în acuzativ:

a) *reluarea* are loc cînd complementul direct e exprimat printr-un substantiv care se află înaintea regentului şi e articulat cu articolul hotărît: *Cartea o* cumpăr azi; sau cînd complementul este exprimat prin substantiv propriu sau comun precedat de prepoziţia **pe,** prin pronume personal, posesiv, demonstrativ, nehotărît, prin pronumele relative şi interogative **cine, care :**

Pe Ion (*pe băiat, pe el, pe al meu, pe acela, pe fiecare* etc.) *îl* chem la mine.

b) anticiparea se face cînd complementul direct este pus după regent şi este exprimat prin pronume personal accentuat în acuzativ, pronume posesiv sau demonstrativ:

Am văzut-*o pe ea* (*pe a noastră, pe aceasta*).

Topica şi punctuaţia complementului direct. Complementul direct poate sta atît după, cît şi înaintea regentului. Cînd este aşezat imediat după verb, nu se desparte prin virgulă; cînd este aşezat înaintea verbului, el se desparte sau nu prin virgulă după gradul legăturii cu elementul regent:

Pe Ionescu (nu pe altcineva) l-am văzut aseară la teatru.

Pe Ionescu (despre care am discutat), l-am văzut aseară la teatru.

EXERCIŢII

I. Găsiţi complementele directe folosindu-vă de întrebările: *pe cine? ce?*

1. Am lăsat pe madam Popescu liniştită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă.

(I. L. Caragiale, *Vizită...*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Măi, Huţule! ia scrie-mi tu mie pe hîrtie: cimpoi, vioară şi fluer.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. Dar un zvon de mii de glasuri
Umple zarea fără veste . . .

(Şt. O. Iosif, *Icoane din Carpaţi*)

4. El chiamă pe Sinan paşa . . .

(N. Bălcescu, *Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595*)

II. Identificaţi complementele directe şi analizaţi morfologic regentul lor:

1. Porniră cele trei corăbii
Purtînd în pîntecele lor
Grămezi de aur,
Chihlibare,
Smaralde verzi
Şi-opale blonde.

(I. Minulescu, *Romanţa celor trei corăbii*)

2. Şi iată-i pe o culme nocturnii călători,
Lucind sub cerul palid în mantie de zori!

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

3. Căpitanul chemă pe ajutorul său şi-i şopti cîteva cuvinte . . .

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

III. Aflaţi complementele directe şi analizaţi morfologic cuvintele prin care sînt exprimate:

1. El începe a sufla,
A sufla ca niciodată.

(V. Alecsandri, *Vîntul de la miazăzi*)

2. Era ciudat, dar cuvintele nu spuneau nimic.

(T. Popovici, *Setea*)

3. Însă aici credem de cuviinţă a ne opri.

(N. Bălcescu, *Despre starea socială a muncitorilor plugari*)

4. Eugenia văzuse pe tînărul Herdelea.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. O fantasmă albă trece lunecînd,
Calul moare! omul aude zicînd:
„Nemernic este omul ce n-a-ntîlnit pe cale
O gingaşă pereche în cursul vieţii sale!"

(V. Alecsandri, *Omul singuratic*)

6. Mitru îl privi cu reproş . . .

(T. Popovici, *Setea*)

7. Cu magica-mi baghetă uriaşe —
Stăpîna hotărîrilor eterne,

Scanned with OKEN Scanner

Deştept măturătorii albelor oraşe
Şi-adorm întîrziaţii negrelor taverne.

(I. Minulescu, *Romanţa soarelui*)

8. Iar marţi dis-de-dimineaţă puse tarniţele şi desagii pe cai, şi legîndu-i frumuşel cu căpăstru, pe cel de-al doilea de coada celui dintîi, pe cel de-al treilea de coada celui de-al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui de-al treilea, cum îi leagă muntenii.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

9. Măi tatare, ţine-ţi calul,
Măi tatare, strînge-i frîul,
Măi tatare, lasă malul,
Nu cerca a trece rîul.

(V. Alecsandri, *Tatarul*)

IV. Analizaţi morfologic cuvintele scrise cursiv şi spuneţi dacă sînt complemente directe:

1. a) S-aud *cucoşii* de miezul nopţii, a declarat el; vă las cu rîsul dumneavoastră şi eu mă duc cu mîhnirea mea.

(M. Sadoveanu, *Nada Florilor*)

b) Aud *cucoşii* de miezul nopţii.

2. Ai născocit *tăişul*, *cuţitul* şi *securea* . . .

(T. Arghezi, *Născocitorul*)

3. *Calul* suia, din greu, *dealul*.

(Em. Gîrleanu, *Gîza*)

4. Dis-de-dimineaţă o vezi *pe drum*.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

5. Dis-de-dimineaţă vezi *drumul* plin de oameni.

V. Copiaţi textele, grupaţi complementele directe după părţile de vorbire prin care sînt exprimate, folosind tabelul:

Substantiv	Pronume	Verb la:	
		infinitiv	supin

1. Atunci cînd termină de coborît podişul şi pătrunde în pădure, Oltul este de două ori mai mare decît în clipa în care a pornit.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Codrul puse a vui,
Brazii a-şi însufleţi,
Pe stejari a mi-i trezi.

(V. Alecsandri *Ştefan-vodă şi codrul*)

3. Şi vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

4. Dar pe mine ce m-atrage, dar pe mine ce mă-ncîntă,
E Ileana Cosînzeana! . . . în cosiţă floarea-i cîntă.

(V. Alecsandri, *La gura sobei*)

5. De-aici înainte Budulea nu mai plătea şaizeci de creiţari şi nu mai purta coşul cu peşte, ci curăţa ghetele şi hainele domnului profesor, mătura şcoala şi umplea pipele domnului Wondracek şi, afară de aceste, aducea doi băieţi din clasa întîi la şcoală şi îi aducea iar acasă.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

VI. Explicaţi de ce unele complemente directe sînt construite cu prepoziţia *pe* şi altele nu:

1. Moromete deschise ochii şi Niculae îl văzu. Îl văzu şi pe jandarm şi pe perceptor . . .

(M. Preda, *Moromeţii*)

2. Pe Radu, Aron Petru şi Ţepeluş hainul
I-am frînt! . . . Maniac tatarul şi Matias Corvinul
I-am frînt! . . . Chiar pe sultanul Mehmet-Fatih l-am frînt!

(V. Alecsandri, *Dumbrava-Roşie*)

VII. Copiaţi textele şi grupaţi complementele după criteriul reluării sau nereluării, anticipării sau neanticipării lor prin pronume personal neaccentuat la acuzativ:

Compl. dir. reluat prin pronume	Compl. dir. nereluat prin pronume	Compl. dir. anticipat prin pronume	Compl. dir. neanticipat prin pronume

1. Acasă îl aşteptau pe Titu două scrisorele. Una, sosită prin poştă, îl anunţa că Tanţa va veni miercuri . . .

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Rolul de căpetenie în poezia modernă îl are poezia simbolică complicată de instrumentalism.

(Al. Macedonski, *Poezia viitorului*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Ai uitat ceva foarte important: pe barosanul.

(M. Sorbul, *Palima roşie*)

4. Lună, Soare şi Luceferi
El le poartă-n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul cerb.

(M. Eminescu, *Povestea codrului*)

5. Bane, mîine dimineaţă sfatul îl vei aduna . . .

(Al. Davila, *Vlaicu vodă*)

6. Vîntul civilizaţiei l-a atins şi pe dînsul.

(N. D. Cocea, *Omul zilei*)

7. Orb pe orb povăţuind cad amîndoi în groapă.

(Folclor)

8. El zîmbea şi-l întreba pe fiecare de nume.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

VIII. Comentaţi ce loc ocupă complementul direct faţă de regentul lui:

1. Şi vreu, cu daruri multe, pe tine-a te ierta.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

2. Eu am auzit prea bine, în vale pe coastă, mişcînd ceva.

(M. Sadoveanu, *Într-o poiană*)

3. Patru copişti avea cancelaria parchetului Curţii . . .

(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Microbul*)

IX. Copiaţi textele şi analizaţi morfologic şi sintactic subiectele, predicatele, atributele şi complementele directe:

1. Purta, ca şi părintele său, brocart de Veneţia, gugiuman de samur şi marochinuri.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

2. Acestea le gîndea Constantin într-o zi fumurie de toamnă.

(Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

X. Copiaţi verbele şi subliniaţi pe cele tranzitive: *a merge, a lua, a veni, a spune, a zice, a se teme, a umbla, a fi, a gîndi, a aduce, a propune, a alunga, a scrie, a trăi, a deveni, a închipui, a dona, a lupta.*

XI. Alcătuiţi două propoziţii cu complementele directe exprimate prin substantive precedate de prepoziţia *pe* şi două propoziţii cu substantive neprecedate de prepoziţia *pe*.

XII. Construiţi trei propoziţii cu complemente directe exprimate prin pronume diferite precedate de prepoziţia *pe* şi trei propoziţii cu pronume neprecedate de prepoziţia *pe*.

XIII. Spuneţi de ce pronumele *asta* din primul exemplu nu-i precedat de prepoziţia *pe*, iar cel din al doilea este precedat:

Scanned with OKEN Scanner

Lasă asta. Mai bine spune-mi altceva.
Las-o pe asta la sfîrşit şi rezolvă problema următoare.

XIV. De ce substantivul cu funcţia de complement direct *oameni* din prima propoziţie e precedat de prepoziţia *pe*, iar cel din a doua nu:

Nu-i poţi convinge aşa de uşor pe oameni.
Am văzut nişte oameni.

XV. Construiţi trei propoziţii cu complemente directe exprimate prin verbe la infinitiv, gerunziu şi supin.

XVI. Explicaţi, oral, cînd se reia complementul direct prin pronume personal neaccentuat în acuzativ.

XVII. Spuneţi de ce în unele propoziţii de mai jos complementul direct este reluat şi în altele nu:

L-am văzut pe colegul meu.
Am văzut un coleg.
Am alungat lupul de la oi.
Mă duc la şcoală.
M-a chemat mama.
Pe mine nu m-a chemat nimeni.
Nu-l văd pe Ion.
Nu văd munţii.

XVIII. Analizaţi cuvîntul tipărit cursiv şi spuneţi ce funcţie sintactică are:

Văd *casa*.
Se vede *casa*.
Aceasta este *casa* noastră.

XIX. Alcătuiţi o compunere în care să aveţi complemente directe exprimate prin substantive şi pronume.

XX. Încercaţi să stilizaţi textul:

Nu-i vedeam pe copaci, dar ştiam că sînt acolo. O păţisem ca-n proverbul: Nu-i vezi pe copaci din cauza pădurii.

2. Propoziţia completivă directă

Propoziţia completivă directă *îndeplineşte funcţia de complement direct pe lîngă un verb tranzitiv* (la un mod personal sau nepersonal), *o locuţiune verbală tranzitivă sau o interjecţie cu valoare verbală tranzitivă din regentă:*

Scanned with OKEN Scanner

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că **aud**
Cum se izbesc de geamuri razele de lună ...

(L. Blaga, *Liniște*)

Auzind noi *ce ni se pregătește*, ghiontitu-ne-am unul pe altul, chicotind înăbușit...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Numai acum **băgai de seamă** *că începe* să-i crească mustața...

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Iată *că se ivise totuși cineva.*

(M. Preda, *Morometii*)

Propozițiile completive directe se introduc prin:
a) *conjuncții:* **că, să, cum că, ca să, ca... să, dacă, de** (cu sensul *dacă*):
Grigore crezuse la început **că** *or să-l înece zăpezile.*

(E. Barbu, *Groapa*)

Au nu-nțelegi tu oare
Cum că *eu sînt nemuritor*
Și *tu ești muritoare?*

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Budulea cel bătrîn (...) întreba **dacă** *Huțu e amărît.*

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Nu știe **de-***i vis, ori aieve-i.*

(G. Coșbuc, *Pașa Hassan*)

b) *pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărîte:*
Dragomir: — Să spun eu măriei tale **care** *sînt dușmanii țării.*

(Al. Davila, *Vlaicu vodă*)

Rămîne acum să știm
Cine *este mai tare.*

(Gr. Alexandrescu, *Dreptatea leului*)

Cine știe **ce** *mi s-a mai întîmpla.*

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

Auzi tu, mamă, **cîte-***mi spune?*

(G. Coșbuc, *Dușmancele*)

c) *adverbe relative:*
Mirat, omul spunea **unde** *se duce.*

(M. Preda, *Morometii*)

Nu știu **cînd** *vine.*
Gheorghe nu știe **cum** *să înceapă.*

(T. Popovici, *Setea*)

Dar voi să știi asemenea
Cît *te iubesc de tare.*

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Observații: a) *Reluarea propoziției completive directe* prin pronumele personal neaccentuat în acuzativ este obligatorie, cînd completiva se află înaintea regentei și începe cu un pronume relativ sau nehotărît precedat de prepoziția **pe:**

Scanned with OKEN Scanner

Pe care-l vezi mai întîi, trimite-l la mine.

b) *Anticiparea completivei directe* printr-un pronume neaccentuat uneori este facultativă, alteori nu este posibilă:

(I)-am chemat *pe cîţi am găsit.*

Întreba **pe oricine** *vedea.*

3. Completiva directă poate fi reluată şi cînd este introdusă prin conjuncţii; pronumele care o reia este feminin cu valoare neutră:

Că aşa stau lucrurile, **o** ştie toată lumea.

Topica şi punctuaţia

Propoziţia completivă directă poate sta atît după, cît şi înaintea regentei. Cînd este aşezată înaintea regentei, se desparte, de obicei, prin virgulă; cînd se află după regentă nu se desparte de aceasta prin virgulă:

Dar eu unul ştiu *să preţuiesc omul.*

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

EXERCIŢII

I. Delimitaţi propoziţiile şi identificaţi propoziţiile completive directe:

1. Să aşteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă, atunci să-l pierdem, ca să ne curăţăm de unul ca dînsul.

(P. Ispirescu, *Prislea cel voinic şi merele de aur*)

2. Vrei tu să ne-ntîlnim deseară, spune!

(M. Codreanu, *În toamna tîrzie*)

3. Nu ştiu însă dacă ne-o lăsa guvernul s-o dăm?

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

4. Miron Iuga făgădui că va atrage atenţia prefectului.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. Şi cînd ajung acasă, aflu că tata şi mama erau duşi în tîrg; şi fraţii îmi spun cu spaimă, că-i poznă cu mătuşa lui moş Andrei...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

II. Analizaţi propoziţiile completive directe după modelul următor:

Termenul regent	Întrebarea	Propoziţia completivă directă	Cuvîntul prin care se introduce

Scanned with OKEN Scanner

1. Înțelegeam acum pentru ce Huțu se făcuse atît de tăcut.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

2. Pădurea-i mare, știe el, știe unde s-a fi înfundat.

(I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)

3. Și simt cum de atîta ploaie
Piloții grei se prăbușesc.

(G. Bacovia, *Lacustră*)

4. Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de unde să-nceapă.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

5. Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

III. Aflați propozițiile completive directe și analizați morfologic termenii regenți:

1. Drumul nu mai avea strălucirea albă din nopțile cu lună și numai rareori potcoava calului, izbind o piatră, îmi arăta că încă mă aflu deasupra lui, că nu înaintez peste întinderea cîmpiilor la întîmplare.

(Geo Bogza, *Porțile măreției*)

2. Și iată, și iată
Că Ianuș deodată
Tresare și sare
Și zice-n glas mare...

(Folclor)

3. Nu avem pretențiunea de a crede că am zis tot ceea ce se poate zice asupra acestui subiect atît de important...

(Al. Macedonski, *Despre logica poeziei*)

5. Văzînd Făt-Frumos că Strîmbă-Lemne n-a făcut nici o ispravă, a hotărît să rămîie de pîndă Sfarmă-Piatră.

(I. Creangă, *Făt-Frumos, Fiul Iepei*)

6. Știi tu, mă, urmă el cu asprime, că eu aveam de gînd să te scot dascăl în sat și să-ți dau pe fata mea Cornelia de nevastă?

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

7. Și pe cîmpul gol el vede un copil umblînd desculț
Și cercînd ca să adune într-un cîrd bobocii mulți.

(M. Eminescu, *Călin, file din poveste*)

IV. Grupați propozițiile completive directe după cuvintele care le introduc, folosindu-vă de modelul următor:

Termenul regent	Completiva introdusă prin conjuncții (locuțiuni conjuncționale)	Termenul regent	Completiva introdusă prin pronume relativ	Termenul regent	Completiva introdusă prin adverbe relative

Scanned with OKEN Scanner

1. Budulea şi Buduleasa nu ştiau ce să facă, unde să-l pună şi cum să-şi arate părerea lor de bine...

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

2. Să te-ntreb de ştii că-n ţară găzduieşti un hoţ de zmeu.

(V. Eftimiu, *Înşir'te mărgărite*)

3. Nu mi-am închipuit că vei fi fiind şi cîntăreţ.

(M. Sadoveanu, *Nada Florilor*)

4. Lăpuşneanu le scrisese în mai multe rînduri ca să vie, legîndu-se prin cele mai mari jurăminte că nu le va face nimic, dar ei ştiau cît preţuieşte jurămîntul lui.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

5. Află că noi ştim
Oricînd să zidim...

(*Folclor*)

6. Iar sătenii îl întrebară iar, dar cu glasuri cu totul schimbate şi cu altă lumină în ochi, de unde-i şi la ce şcoală a învăţat, cum îşi petrece viaţa.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

7. Ş-apoi cine ştie de este mai bine a fi sau a nu fi?

(M. Eminescu, *Mortua est*)

8. Nu ştiu cine mă opreşte să nu-ţi sfărm măselele din gură cu buzduganul acesta, zise apucînd măciuca de aramă din mîna lui Bogdan.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

9. Am jurat ca peste dînşii să trec falnic, fără păs.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

10. O, tu nici visezi, bătrîne, cîţi în cale mi s-au pus...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

11. Şi cu greu ar fi putut hotărî care dintre amîndouă erau mai iscusite în strategie, musca sau Pisicuţa?

(C. Hogaş, *În munţii Neamţului*)

V. Copiaţi textele, delimitaţi propoziţiile, subliniaţi completivele directe, analizaţi morfologic cuvintele prin care sînt exprimate complementele directe:

1. Noi nu voim aci să descriem domnia fanarioţilor în ţară, nici starea de jale în care ei au adus-o, ţinta acestui articol fiind numai a arăta în scurt deosebitele faze ale acestei lupte de două veacuri între români şi fanarioţi, spre înţelegerea actelor aci alăturate.

(N. Bălcescu, *Românii şi fanarioţii*)

2. Căci întreb, la ce-aş începe să încerc în luptă dreaptă
A turna în forme nouă limba veche şi-nţeleaptă?

(M. Eminescu, *Scrisoarea II*)

VI. Analizaţi, oral, propoziţiile care răspund la întrebarea *ce*. Fiţi atenţi la regentul lor şi spuneţi ce fel de propoziţii sînt:

Scanned with OKEN Scanner

1. Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume
Prin frumoasă stihuire să pătrundă al meu nume.

(M. Eminescu, *Scrisoarea II*)

2. Gherea spune undeva că lui Caragiale îi era imposibil să conceapă o operă pînă ce nu știa exact numele tuturor personagiilor.

(G. Ibrăileanu, *Numele propriu în opera comică a lui Caragiale*)

VII. Analizați, oral, propozițiile din textele de mai jos și spuneți care sînt subiective și care sînt completive directe. Cum le-ați deosebit?

1. E drept să spun că eu sînt fără multe cunoștințe în ramura aceasta, că nu ne este iertat să mergem la teatru.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

2. Nu știu cum s-a întîmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei mele colinde de vînător.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

VIII. Alcătuiți schema frazelor și discutați, oral, locul completivei directe față de regentă și punctuația folosită:

1. Ei întrebară dacă n-a fost Sămădăul pe acolo.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

2. Maria Moromete spunea atunci despre omul acela unde se ducea trecătorul, că a auzit că acesta vrea să facă cutare lucru.

(M. Preda, *Moromeții*)

3. Permiteți-mi să raportez că nu e bine.

(T. Popovici, *Selea*)

4. Ce am făcut și ce fac, îndată ți-oi spune.

(I. Creangă, *Acul și barosul*)

5. Ce-o fi însemnînd, ce vor, nu știe nime.

(M. Eminescu, *Oricîte stele*)

6. Ce a fi zis Irinuca în urma noastră, ce n-a fi zis, nu știu...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

7. Am văzut ce-a fost de văzut.

(Z. Stancu, *Desculț*)

IX. Alcătuiți trei fraze cu propoziții completive directe care să aibă ca regent un verb, o locuțiune verbală, o interjecție.

X. Construiți două fraze cu propoziții completive directe introduse prin pronumele relativ *cît, cîți* și prin adverbul relativ *cît*.

XI. Formulați trei fraze cu propoziții completive directe introduse prin conjuncțiile *să, dacă, de*.

XII. Analizați morfologic și sintactic cuvintele cuprinse între elementele componente ale conjuncției *ca ... să*:

Vreau ***ca*** prietenul meu Ionescu ***să***-mi aducă compasul.

Scanned with OKEN Scanner

XIII. **Care din propoziţiile studiate pînă acum pot fi introduse prin conjuncţia *de*? Daţi exemple.**

XIV. **Care din propoziţiile tipărite cu litere cursive este completivă directă? Arătaţi cum aţi recunoscut-o.**

Nu-i rău *să vii şi tu.*
Aş vrea *să vii şi tu.*
Dorinţa mea este *să vii şi tu.*
Şi-a exprimat dorinţa *să vii şi tu.*

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL INDIRECT ŞI PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

1. Complementul indirect

Complementul indirect *este partea secundară de propoziţie care arată la cine se referă o acţiune sau o însuşire.* El răspunde la întrebările **cui? la cine? la ce? de cine? de ce? despre cine? despre ce? pentru cine? pentru ce?**

Nu mă tem *de întreruperi*.

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Acţiunea verbului *nu mă tem* se referă la substantivul (de) **întreruperi.**

Zările *de farmec* pline
Strălucesc în luminiş.

(G. Coşbuc, *Noapte de vară*)

Însuşirea exprimată prin adjectivul *pline* se referă la substantivul (de) **farmec.**

Uneori complementul indirect arată în folosul sau în paguba cui are loc o acţiune:

Ce frumoasă haină am să fac *nevestei* mele din blana vulpii!

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

Lui Gheorghe i-a luat vîntul pălăria.

Regentul complementului indirect poate fi un verb tranzitiv sau intranzitiv, o locuţiune verbală, un adjectiv, un adverb sau o interjecţie cu valoare verbală:

a) *verb tranzitiv* sau *intranzitiv:*

Eu **spun** *cucului* să tacă,
El se mută pe-altă cracă.

(Folclor)

Peste un an Mitru *le*-**a mulţumit** frumos *pentru toate*.

(T. Popovici, *Setea*)

b) *locuţiune verbală:*

. . .**are să-şi aducă aminte** *de cei bătrîni*.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

c) *adjectiv:*

Ochii ei sînt **plini** *de umbra*
Tăinuitelor dureri.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

Scanned with OKEN Scanner

d) *adverb:*
Gara se află **departe** *de sat.*

e) *interjecție cu valoare verbală:*
Vai *de noi* . . ., Harap Alb!

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

Uneori complementul indirect poate avea ca regent un substantiv nearticulat, ca în propoziția: **Cinste** *lor!*

Complementul indirect este exprimat prin substantiv (sau orice altă parte de vorbire cu valoare de substantiv), prin adjectiv sau verb la infinitiv, gerunziu, supin:

1. *substantive (sau substitutele lor)* în:
a) *cazul dativ:*
Călătorului îi șade bine cu drumul.

(Folclor)

Nouă, celor de la seca Lenca, *ne* părea rău. . .

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Notă. În limba vorbită și în cea a literaturii populare sau de inspirație populară se folosește în locul dativului o construcție prepozițională cu **la** (care cere cazul acuzativ):
Am dat apă *la cai* (=Am dat apă *cailor*).
Construcția — care are valoare de dativ — se întrebuințează și în limba literară cînd complementul indirect este un nume de persoană la plural, determinat uneori de un numeral sau de alt cuvînt cu sens cantitativ:
Am împărțit șase mere *la trei copii.*

b) *cazul acuzativ sau genitiv precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:*
Mai greu e să te aperi **de** *domnii* mărunți.

(Al. Philippide, *Monolog în Babilon*)

Să mă-ncred **în** *voi*, zise Lăpușneanul.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

Clipa de reculegere trece însă ca o clipă și măiorul . . . se repede **asupra** *inamicului.*

(I. L. Caragiale, *Vizită...*)

2. *adjectiv precedat totdeauna de prepoziție:*
Din galben s-a făcut verde.

3. *verb la infinitiv, gerunziu, supin:*
Băiatului nu-i era frică *a porni* noaptea la drum.
El s-a mulțumit *învățînd* lecția din carte.
Și Moromete se apucă din nou *de legat* snopii și *de făcut* clăi.

(M. Preda, *Morometii*)

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii: 1. *Reluarea complementului indirect* prin pronume personal neaccentuat în cazul dativ are loc atunci cînd substantivul, pronumele personal, demonstrativ sau relativ sînt în dativ şi se află înaintea regentului:

Mariei (*cărţii*, *lui*, *acestuia*) *i*-am dat atenţia cuvenită.

2. *Anticiparea* este obligatorie la pronumele personal şi la cel reflexiv accentuate şi la pronumele demonstrative cînd sînt plasate după regent:

I-am adus o carte *lui* (*acestuia*).

Anticiparea este facultativă în celelalte situaţii:

(*I*)-am dat o carte *elevului* (*fiecăruia*).

Topica şi punctuaţia. Complementul indirect stă, în general, după regentul său.

Dacă este aşezat imediat după verb, nu se desparte prin virgulă; dacă este plasat însă înainte de verb, el se desparte sau nu prin virgulă după gradul legăturii cu elementul regent, ca în situaţiile arătate la complementul direct.

EXERCIŢII

I. Analizaţi complementele indirecte după modelul:

Regentul	Întrebarea	Compl. indirect	Prin ce e exprimat

1. Dar tata spunea că nu mai are de dat bani pentru mine.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Pentru noi doi un loc se naşte
Prin anotimpuri tot mai rar.

(L. Blaga, *Întîlniri*)

3. Le spuse boierul apoi despre originea românilor.

(I. Creangă, *Moş Ion Roată şi Unirea*)

4. Ce zici dumneata, moş Luca, despre unele ca acestea?

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Prea te arăţi mîndră faţă de fetele şi muierile din mahala şi nu-i frumos, nu-i bine!

(G. M. Zamfirescu, *Domnişoara Nastasia*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Aşa avui eu parte
A sta în veci departe
Ş-a plînge după ea!

(V. Alecsandri, *Ursita mea*)

7. Negustorul nu mai prididea aducînd alte costume. Nimeriră unul.

(E. Barbu, *Groapa*)

8. Tu eşti subţire şi ageră ca o nuia,
îmi spunea uneori,
eşti plină de ghimpi şi flori;
teme-te de braţul meu...

(Magda Isanos, *Bărbatul*)

9. Deschide palma-ntreagă. Dă-mi degetul cel mare.
Din celelalte patru, mai depărtat şi sprinten
Şi înfrăţit cu ele, stă-n lături ca un pinten.

(T. Arghezi, *a, e, i, o, u*)

II. Găsiţi complementele indirecte, analizaţi morfologic regentul:

1. Impiegatul, surprins de această mişcare, se dă-napoi ...

(I. L. Caragiale, *Petiţiune*)

2. După aceea aducea vorba de Pavel.

(T. Popovici, *Se tea*)

3. Vreo cîţiva fruntaşi se grăbiră să dea ajutor primarului ...

(L. Rebreanu, *Ion*)

4. Cînd eram eu mai cu luare-aminte la bărdiţa şi la aşchia mea de fag, moşu-Sava se ridică sprinten din locul lui.

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

5. Cînd intră în sală, ea era îmbrăcată cu toată pompa cuvenită unei soţii, fiice şi surori de domn.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

6. .... Deodată
Ştefan ridică steagul, dînd semn l-a lui armată.

(V. Alecsandri, *Dumbrava-Roşie*)

7. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe cînd eu cultiv cu stăruinţă această prietenie atît de scumpă mie, prin mîngîieri şi bomboane.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

8. După vremuri mulţi veniră, începînd cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu al lui Istaspe ...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

9. Apostol îşi potriveşte singur streangul, cu ochii însetaţi de lumina răsăritului.

(I.. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Copiaţi textele, subliniaţi complementele indirecte exprimate prin substantive şi spuneţ în ce caz sînt:

1. Zburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpidea rouă din a florilor potire,
Şoptind florilor în taină blînde şoapte de iubire.

(V. Alecsandri, *Concertul în luncă*)

2. Asta nu plăcea deloc comisului celui bătrîn ...

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

3. I-auzi, măi! Dac-ar şti el, chiolhănosul şi ticăitul, de unde-am pornit astă-noapte, ş-ar strînge lioarba acasă; n-ar mai dîrdîi degeaba asupra căişorilor mei!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Muierea atunci se jură pe lumina ochilor şi pe mormîntul maică-sa, că nu ştie nici cu spatele despre ce poate fi vorba.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

IV. Copiaţi textele, subliniaţi complementele indirecte exprimate prin construcţii echivalente cu un dativ (prepoziţie+substantiv la acuzativ):

1. La plante, cuiburi, inimii el dă însufleţire.

(V. Alecsandri, *Legenda ciocîrliei*)

2. Ba la mulţi se-ntîmplă de veneau sîmbătă noaptea cu cîte un picior frînt sau cu boii stîlciţi ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Prin armonii duioase-aş spune
La roze şi la stele
Că eşti o gingaşă minune,
Mai scumpă decît ele.

(V. Alecsandri, *Pe albumul d-rei X*)

V. Explicaţi, oral, reluarea sau anticiparea complementului indirect prin pronumele personal neaccentuat în dativ:

1. Mie nu mi s-a pus încă om în cale.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

2. Virtuţi mari, fapte cumplite îţi sînt ţie cunoscute.

(Gr. Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia*)

3. Unul altuia îi spune ...

(Gr. Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia*)

4. Dar mie ceru-mi pare
Cuprins de-ntunecare.

(V. Alecsandri, *Pe marea*)

5. Făcutu-i-aţi şi lui la fel,
Căciulă, cum am vrut-o?

(G. Coşbuc, *O scrisoare de la Muselim - Selo*)

Scanned with OKEN Scanner

VI. Copiaţi textele, subliniaţi complementele indirecte exprimate prin pronume în dativ şi în acuzativ cu prepoziţie:

1. Nici de mine nu se prinde somnu!

(G. M. Zamfirescu, *Domnişoara Nastasia*)

2. Îmi venea parcă să ţip de bucurie.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. De aceste şi de altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama şi cu tata ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VII. Analizaţi complementele indirecte exprimate prin verbe:

1. Aşa avui eu parte
Într-un castel, departe,
A mă-ntîlni cu ea.

(V. Alecsandri, *Ursita mea*)

2. Ş-apucat-o la cercat,
La cercat şi la mustrat,
Din gură i-a cuvîntat ...

(*Folclor*)

VIII. Scoateţi complementele indirecte şi regentul lor după modelul:

Regent:	Complement indirect exprimat prin:				
	substantiv			pronume	
	în dativ	cu prepoziţie în:		în dativ	în acuzativ cu prepoziţie
		acuzativ	genitiv		

1. Îţi aduci aminte de copilăria noastră — care s-a dus să nu se mai întoarcă!

(C. Negruzzi, *Negru pe alb*)

2. Grupuri de călăreţi se duceau în sus, se întorceau în jos, totdeauna expuşi focului turcilor.

(D. Zamfirescu, *În război*)

3. De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă.

(Al. Philippide, *Cîndva la Stix*)

4. În zadar vîntul vrea să o zboare
Ca s-o arunce cruntului val ...

(V. Alecsandri, *Floarea Oceanului*)

5. Nu avea împotriva stăpînului său nici un fel de pornire ...

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Cei din satele vecine, care fuseseră ieri să întrebe despre călăreții albi, au venit și azi, aducînd și alți tovarăși ca la o șezătoare mare.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

7. Și după ce aflai despre toți oamenii de altădată și despre moșnegi, și despre călugăriță, și despre alții care sălășluiseră odinioară la bordeie, m-am culcat mulțămit.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

8. O necurmată bătălie s-a dat între oameni și ogoare, în umbra grandiosului lanț de piscuri.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

9. Acestuia i se uscase gura.

(T. Popovici, *Setea*)

IX. Găsiți complementele directe și complementele indirecte:

1. Numai Harap Alb nu aducea nici o supărare. Însă ca tovarăș, era părtaș la toate, și la pagubă și la cîștig, și prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dînșii în călătoria sa la împăratul Roș, care zice cică era un om pîclișit și răutăcios la culme; nu avea milă de om, nici cît de un cîne.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

2. Intru și salut, cînd auz o mîrîitură și văz apărînd dintr-un paneraș de lîngă cocoana capul unui cățel lățos, plin de funde și de panglici roșii și albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea în iatacul stăpînii-si.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

3. Fă în viață o minune
Hotărîndu-te a-mi spune
Adevăr neprelucrat.

(V. Alecsandri, *Adevărul și minciuna*)

X. Copiați textele, subliniați cu o linie atributele și cu două complementele indirecte:

1. La dreapta, sub pădure, româna oaste-apare
În pîlcuri și în cete pe cîmp orînduită.
Și fiecare ceată de luptă pregătită
C-un tun cu șeptè țevi, purtat pe roți ușoare.

(V. Alecsandri, *Dumbrava-Roșie*)

2. Sînt român de la Carpați
Și-aduc cincizeci de barbați
Ce sînt gata ca și mine
De-a muri toți pentru tine.

(V. Alecsandri, *Banul Mărăcină*)

Scanned with OKEN Scanner

XI. Dați, în propoziții, exemple de complemente indirecte exprimate prin substantive în dativ și în acuzativ cu prepoziție.

XII. Alcătuiți trei propoziții cu complemente indirecte exprimate prin pronume personale neaccentuate, pronume demonstrative și pronume nehotărîte.

XIII. Construiți cîte două propoziții cu complemente indirecte exprimate prin substantive în genitiv cu prepoziție și două prin pronume personale în genitiv cu prepoziție.

XIV. Dați cîte două exemple de complement indirect pe lîngă locuțiuni verbale și interjecții.

XV. Formulați două exemple în care complementul indirect să fie reluat prin pronume personal neaccentuat în dativ și două exemple în care să fie anticipat prin pronume personal neaccentuat în dativ.

XVI. Dați, în propoziții, două exemple de complement indirect pe lîngă un adjectiv.

XVII. Alcătuiți două propoziții în care complementul indirect să fie exprimat prin construcții cu prepoziția *la*, echivalente cu dativul.

XVIII. Analizați morfologic și sintactic cuvintele scrise cursiv:

Îmi părea rău că te bazezi *pe niște argumente* atît de slabe.

XIX. Alcătuiți o compunere scurtă în care să aveți complemente indirecte exprimate prin pronume la acuzativ cu prepoziție care să determine verbe la modul conjunctiv și adjective.

2. Propoziția completivă indirectă

Propoziția completivă indirectă *îndeplinește funcția de complement indirect pe lîngă un verb tranzitiv sau intranzitiv, o locuțiune verbală, un adjectiv, un adverb sau o interjecție cu valoare verbală din regentă:*

Eu, după ce am luat dulceața, **mă pregăteam** *să sorb din cafea.*

(I. L. Caragiale, *Vizită ...*)

Mă tem, zău, *să te ascult.*

(V. Alecsandri, *Lupul și momița*)

Îndată **își aduse aminte** *că feciorul îi vine de pe drum lung, că-i trudit.*

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Toți copacii plesneau de sevă **gătiți** *să-nmugurească* și *să-nfrunzească.*

(Camil Petrescu, *Jocul ielelor*)

Halal *de cine te-a trimis!*

Notă. Ca și complementul indirect, propozițiile completive indirecte pot determina substantive nearticulate:

Carte frumoasă, **cinste** *cui te-a scris!*

(T. Arghezi, *Ex libris*)

Propoziția completivă indirectă se introduce prin:

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărît în dativ sau în acuzativ cu prepoziție:*

Scanned with OKEN Scanner

Noaptea cînd vor adormi toţi să punem poştă la talpe **cui** *vom socoti noi.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Cînd mă gîndesc **la ce** *am suferit şi am pătimit în viaţa mea*, [...] mi se pare c-am trăit destul.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

Am dat ajutor **oricăruia** *mi-a cerut.*

b) *conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale:* **că, cum că, să, ca ... să, dacă, de** (cu sensul *să* sau *dacă*):

Se minunează **că-***mi creşte mustaţa.*

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Temîndu-se **ca** *poporul* **să** *nu se ridice înfuriat* şi **să** *scape pe prinsul său,* Alexandru vodă hotărî a-i grăbi moartea.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

Fără să-şi dea seama **dacă** *se înşela sau nu,* vecinul lui Moromete avu pentru întîia oară bănuiala ...

(M. Preda, *Moromeţii*)

L-am pus **de** *mi-a adus cartea.*

c) *adverb relativ:*

... ne uitam **cum** *undele verzui ale acestui rîu învîrtează pînza lată a Oltului.*

(A. Vlahuţă, *România pitorească*)

Dealtfel Ion (...) nu-şi dădea seama (...) **unde** *vrea s-ajungă.*

(L. Rebreanu, *Ion*)

Observaţie. Să nu se confunde propoziţia completivă indirectă cu cea directă. Le putem deosebi înlocuindu-le cu un substantiv nume de lucru. La propoziţia completivă directă substantivul apare fără prepoziţie, la cea indirectă apare cu prepoziţie. Să se compare:

Am cumpărat *ce-mi lipsea* (adică *o carte*)

cu

Mă bizui *c-ai să te ţii de cuvînt* (adică mă bizui **pe** *cuvîntul tău*).

Topica şi punctuaţia. Propoziţia completivă indirectă stă, de obicei, după regentă. În cazul acesta ea nu se desparte prin virgulă:

M-am decis *să citesc.*

Uneori ea poate sta şi înaintea regentei şi atunci se desparte prin virgulă:

Să vin la tine, m-am gîndit de multe ori.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

I. Identificați propozițiile completive indirecte și spuneți prin ce se introduc:

1. După aceste considerații generale nu ne mai îndoim că romanii, colonizînd Dacia, au împărțit după obiceiul lor pămîntul între coloniști.
(N. Bălcescu, *Despre starea socială a muncitorilor plugari*)

2. Numai rar de tot se întîmpla ca să fie mulțumit și el însuși de ceea ce a scris și nemulțumit era nu de ceea ce a scris, ci de forma în care îi era reprodusă gîndirea.
(I. Slavici, *Despre Eminescu*)

3. Întîiu și-ntîiu, a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină și să mă aducă la sapă de lemn.
(I. Creangă, *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*)

4. ... tremurînd, m-a ajutat să mă schimb pentru club...
(Camil Petrescu, *Jocul ielelor*)

5. Vasile Baciu îl primea totdeauna voios, îl poftea să șadă ...
(L. Rebreanu, *Ion*)

6. Acuma mi-i rușine să-mi zică mînz.
(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

II. Analizați completivele indirecte după modelul:

Regentul	Întrebarea	Propoziția compl. indirectă

1. Te făleşti că înainte-ți răsturnat-ai val-vîrtej
Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?
Ce-i mîna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

2. Avu o tresărire de bucurie gîndindu-se că găsește acasă numai pe doamna Lang.
(L. Rebreanu, *Ion*)

3. Sufletul meu își mai aduce-aminte
Și-acum și ne-ncetat, de ce-a trecut.
(T. Arghezi, *Arheologie*)

4. Seara, Țugurlan întîrzie iarăși să adoarmă, dar de data asta nu din pricina întrebărilor.
(M. Preda, *Moromeții*)

Scanned with OKEN Scanner

I **Găsiţi propoziţiile completive indirecte şi analizaţi, oral, regentul lor:**

1. A întreprins turneul de inspecţie de acuma convins profund că ţăranii, văzîndu-l şi ascultîndu-l, vor fi atît de sugestionaţi de autoritatea lui încît, chiar de-ar fi avut gînduri rebele, vor continua a fi cuminţi şi a păstra ordinea.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Ea a doua zi se miră, cum de firele sunt rupte.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

3. Se apropie, dar încă de departe Ţugurlan rămase uimit de cît de mare era şira de grîu a acestuia.

(M. Preda, *Moromeţii*)

4. Mama însă era în stare să toarcă-n furcă şi să-nvăţ mai departe.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Îi păru bine c-o găseşte.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

IV. Identificaţi completivele indirecte şi grupaţi-le după modelul:

Regentul:				Introduse prin:		
verb tranzitiv	verb intranzitiv	locuţiune verbală	adjectiv	conjuncţii	pronume relativ	adverb relativ

1. Sub mînă-i buzduganul, unealtă de pieire,
Ca un balaur face în giuru-i o rotire,
Un cerc de moarte-n care amar de cine-i prins! ...

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

2. Cum venise pe lume, nici el nu-şi dădea seama.

(Em. Gîrleanu, *Gîndăcelul*)

3. Lumînarea se aprinde pentru cei ce văd, nu pentru cei orbi.

(*Folclor*)

4. Dar mă tem că mi-ai răspunde
Cu-al tău glas care pătrunde ...

(V. Alecsandri, *Adevărul şi minciuna*)

5. Voia să-şi dea seama cam cît ar putea fi ceasul.

(Al. Philippide, *Floarea din prăpastie*)

6. Pe urmă povesteşte cui are vreme să-l asculte.

(I. L. Caragiale, *Ion*)

V. Copiaţi textele, identificaţi propoziţiile completive indirecte, explicaţi locul şi punctuaţia lor:

Scanned with OKEN Scanner

1. Tocmai de ceea ce te-ai păzit, n-ai scăpat.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

2. Mă punea să mătur, să-i leagăn copilul.

(A. Vlahuță, *Pictorul Grigorescu*)

3. Și cîte nu ne venea în cap, și cîte nu făceam cu vîrf și îndesat, mi-aduc aminte, de parcă acum mi se întîmplă.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VI. Analizați textele și spuneți care propoziții sînt completive indirecte, care sînt completive directe și care propoziții subiective. Cum ați reușit să le identificați?

1. Se bucura că pleacă mai repede. I se părea că scapă dintr-un cazan clocotitor.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. I se părea că brigada de pe platoul Bucovei nu știe ce face.

(D. Zamfirescu, *În război*)

3. El a răspuns că nu se aștepta s-audă așa vorbă de la un împărat.

(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

VII. Alcătuiți trei fraze cu propoziții completive indirecte care să determine un verb la diateza reflexivă, o locuțiune verbală și o interjecție.

VIII. Analizați morfologic și sintactic cuvintele cuprinse între elementele componente ale conjuncției *ca ... să*, prin care este introdusă propoziția completivă indirectă:

M-am hotărît ca numai prietenului meu să-i arăt albumul de fotografii.

IX. Construiți trei fraze cu propoziții completive indirecte introduse prin pronumele relativ *cît (cîți)* și cu adverbele relative *cum* și *unde*.

X. Dați exemple de propoziții completive indirecte, directe și subiective introduse prin pronumele relativ *ce*.

XI. Care din propozițiile studiate pînă acum pot fi introduse prin conjuncția *dacă*? Dați exemple.

XII. Alcătuiți o frază din două propoziții, una principală și una completivă indirectă. Mutați completiva indirectă în fața principalei. Arătați deosebirea dintre cele două texte.

XIII. Alcătuiți o frază cu propoziții completive indirecte. Transformați propozițiile completive indirecte în construcții infinitivale, gerunziale, acolo unde-i posibil acest lucru.

XIV. Alcătuiți o frază după schema:

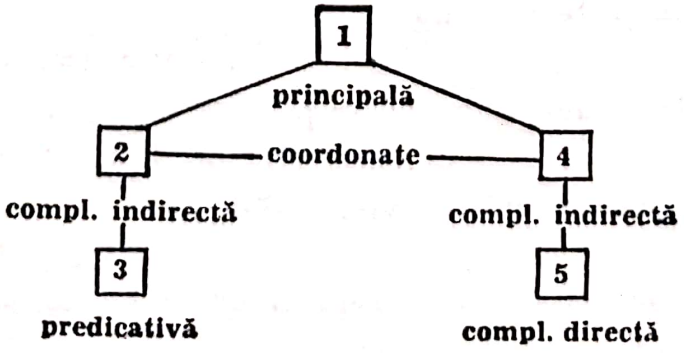

Scanned with OKEN Scanner

XV. **Spuneți care din propozițiile subordonate introduse prin pronumele relativ în dativ *cui* este completivă indirectă. Explicați de ce.**

Nu știu **cui** *îi trebuie.*
Dau cartea **cui** *îi trebuie.*
Nu se știe **cui** *îi trebuie.*

XVI. **Găsiți greșelile de exprimare, comentați-le și încercați să stilizați textul:**

Trăind într-o colectivitate, oricît de mică ar fi ea, fiecare dintre oameni sînt datori să-și îmbunătățească stilul de muncă a lor și a prietenilor lor, să-și îndrepte mereu greșelile proprii și a altora.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

1. Complementul circumstanțial de loc

Complementul circumstanțial de loc *arată locul, punctul de plecare, direcția, spațiul străbătut, limita unei acțiuni.* El răspunde la întrebările: **unde? de unde? pînă unde? pe unde? încotro?**

Răsună **în sală** glasul cneaghinei Tudosia. (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*) — *locul acțiunii:* unde răsună?

De pe tavane întunecate
Tăcute lacrimi *cad* mereu. (Panait Cerna, *În peșteră*) — *punctul de plecare:* de unde cad?

Oltul *înaintează* încă un timp **spre miazăzi.** (Geo Bogza, *Cartea Oltului*) — *direcția:* încotro înaintează?

Vine **pînă la masa** șefului. (I. Al. Brătescu-Voinești, *Microbul*) — *limita:* pînă unde vine?

Regentul complementului circumstanțial de loc poate fi:

a) *un verb:*
- *la un mod personal:* Vino-*n codru la izvorul* / Care **tremură** *pe prund.* (Eminescu, *Dorința*)
- *la un mod nepersonal:* Vrăjmașul *pretutindeni* **fugărit** / Ne lăsa stăpîni la dînsul / Pe ținutul cucerit. (Al. Davila, *Vlaicu vodă*).

b) *locuțiune verbală:* **A luat-o la fugă** *spre pădure.*

c) *interjecție:* **Hai,** iubită, *la plimbare.* (V. Alecsandri, *Sania*).

Complementul circumstanțial de loc poate fi exprimat prin:

a) *substantive* (sau substitute ale acestora) în acuzativ, genitiv ori în dativ precedate sau nu de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale:

Satul Arșițeni e așezat **într-***o văgăună.* (Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*) — substantiv în acuzativ precedat de prepoziție.

Scanned with OKEN Scanner

Şi eu trec **de-a lung de** *maluri*. (M. Eminescu, *Lacul*) — substantiv în acuzativ, precedat de locuţiune prepoziţională.

Rămăseserăm tăcuţi **în preajma** *focului*. (M. Sadoveanu, *Un instigator*) — substantiv în genitiv precedat de locuţiune prepoziţională.

Iar noi *locului* ne ţinem,
Cum am fost aşa rămînem. (M. Eminescu, *Revedere*) — substantiv în dativ fără prepoziţie, numit şi *dativ locativ*.

b) *adverbe cu sau fără prepoziţie; locuţiuni adverbiale:*

Acolo lîngă izvoară iarba pare de omăt. (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*) — adverb.

De treci codri de aramă, **de** *departe* vezi albind
Ş-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint. (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*) — adverb cu prepoziţie.

Umbla şi el *pe ici pe colo* — locuţiune adverbială.

Topica şi punctuaţia. Circumstanţialul de loc poate sta atît înainte, cît şi după regent. Cînd stă după regent nu se desparte, în general, prin virgulă: Vino *aici*.

Circumstanţialul de loc se desparte prin virgulă:

a) cînd se află înainte de locul pe care-l ocupă în ordinea normală şi cînd nu constituie un element esenţial în frază:

Din prundul gîrlei, cireada se urca pe un vad ...

(D. Zamfirescu, *Viaţa la ţară*)

b) cînd este aşezat între subiect (însoţit sau nu de determinări) şi predicat, dar numai cînd subiectul este aşezat înaintea predicatului:

Băiatul, *către zările* îndepărtate, pornise cu toată încrederea.

EXERCIŢII

I. Identificaţi complementele circumstanţiale de loc şi analizaţi morfologic şi sintactic regentul lor:

1. Eu trec ca un demon prin mulţime şi dispar în noaptea neagră.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

2. Cu securi au dat,
Jos m-au doborît,
M-au pus la pămînt
Şi ei că m-au luat,
Tot din munţi în munţi,
Prin brădui mărunţi;
Tot din văi în văi,
Prin brazi mărunţei.

(*Folclor*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Ajunşi în vale, se opresc.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

4. Astfel prin văzduh, astfel pe sub pămînt, el era mai tare, el era mai mare.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

5. Multe minuni sînt pe lumea asta, zicea hangiul către slujitorii poştei domneşti, privind cu plăcere în urma călătorilor străini.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

6. Trîmbiţa răsună sus pe coasta verde;
Armia lui Ţepeş printre brazi se pierde.

(D. Bolintineanu, *Fata de la Cozia*)

7. La dreapta drumului, în vale, se ţin lanţ zăvoaiele Ialomiţei.

(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Călătorului îi şade bine cu drumul*)

8. Pătru Şchiopul domni la Moldova ...

(Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

II. Grupaţi complementele circumstanţiale de loc după modelul:

Regentul	Întrebarea	Compl. circ. de loc

1. Cerul limpede se pleca spre orizont.

(D. Zamfirescu, *În război*)

2. Se poartă rîul către mări,
Dar piere în nisipuri.

(L. Blaga, *Încă o dată*)

3. Ridică ochii de pe hartă.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

4. Era vreme nouroasă şi trăgea vînt răcoros dinspre munte, vestind ploaie.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

III. Identificaţi complementele circumstanţiale de loc şi grupaţi-le după modelul:

Complemente circumstanţiale de loc exprimate prin:			
substantive (sau substitutele lor) în:			
acuzativ cu prepoziţie sau cu locuţiune prepoziţională	genitiv cu prepoziţie sau cu locuţiune prepoziţională	adverbe cu sau fără prepoziţie	locuţiuni adverbiale

Scanned with OKEN Scanner

1. Unul zice: „Măi voinici!
Auzit-aţi voi pe-aici
De biet domnul Ştefăniţă,
Ce-a fost om de mare viţă ..."

(V. Alecsandri, *Visul lui Petru Rareş*)

2. Primejdia te cere şi-o cauţi, orişiunde
Ghiceşti că te pîndeşte şi bănui că se-ascunde.

(T. Arghezi, *Născocitorul*)

3. ... Satul
aici a fost de-a lungul şi de-a latul.

(E. Jebeleanu, *Lidice*)

4. El stătea astfel deasupra motoarelor, deasupra curelelor de transmisiune.

(Al. Sahia, *Uzina vie*)

5. Faliboga ridică biciul, dar Niţă Lepădatu se prăbuşi scurt asupra lui, îi cuprinse dreapta şi i-o răsuci.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

6. Ş-acuma, la ocoale, începeau oamenii a aduce nutreţuri, şi vitele se mişcau încet în dosul gardurilor de stuh, subt acoperişuri de paie, stăteau triste cap la cap şi mîncarea numai o frunzăreau — şi-n jur, pretutindeni, curgea umezeală rea.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

IV. Analizaţi morfologic cuvintele prin care sînt exprimate complementele circumstanţiale de loc:

1. Caii mai tineri nechează, cheamă de ici şi de colo ...

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

2. Pe deasupra zburau avioane, pe străzile din jur alunecau limuzine ...

(Geo Bogza, *O amintire*)

3. Femeia se aşează pe marginea patului.

(E. Barbu, *Groapa*)

4. Ceilalţi flăcăi se strînseseră în jurul lui Ion.

(L. Rebreanu, *Ion*)

5. Flăcăii, obosiţi şi cu gîndul la joc, rămăseseră tot împrejurul lăutarilor.

(L. Rebreanu, *Ion*)

6. La faţa locului, lumea, gură-cască, se adunase grămadă.

(Jean Bart, *Fără permis de export*)

7. În faţa lui, la masa cealaltă, printre vrafurile de registre şi hîrţoage, se văzu capul sergentului ...

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

8. Sub noi, un sat întreg şi-avea mormîntul.

(E. Jebeleanu, *Lidice*)

Scanned with OKEN Scanner

9. Stau la Bălgrad trei fărtaţi,
Stau la închisoare:
Mîine-n zori sînt aşteptaţi
La spînzurătoare.

(Şt. O. Iosif, *Cîntece şi balade*)

10. Pe boltă sus e mai aprins
La noi, bătrînul soare ...

(O. Goga, *Noi*)

11. La casa amintirii cu obloane şi pridvor,
Păianjeni zăbreliră şi poartă, şi zăvor.

(I. Pillat, *Aci sosi pe vremuri*)

12. Oraşul stă pe vale culcat cu nepăsare ...
Pe uliţi s-aprinsese lumini de felinare ...

(Al. Macedonski, *Noaptea de noiembrie*)

13. Am fost, măi băiete, şi prin Dobrogea, şi prin Bărăgan, şi peste Prut, ş-am suit la munte, ş-am coborît la vale ...

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

14. Feciorii nu mai încăpeau pe bănci.

(L. Rebreanu, *Ion*)

15. Cîntă singur un voinic
Într-un lan pe un colnic ...

(L. Blaga, *Ceas de vară*)

V. Analizaţi morfologic cuvîntul *deasupra* din textele de mai jos şi spuneţi ce rol îndeplineşte în propoziţie:

1. Deasupra clopotniţei norii se sparg, se risipesc.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

2. Deasupra bulucesc nori de vară.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

3. Deasupra satului cerul e vînăt, posomorît, încruntat ...

(Z. Stancu, *Desculţ*)

VI. Analizaţi cuvintele *în mijloc* şi *în mijlocul* din cele două texte de mai jos şi arătaţi deosebirile dintre ele din punct de vedere morfologic şi sintactic:

1. Milescu rămase în mijlocul odăii, ca un pui fript ...

(D. Zamfirescu, *În război*)

2. Iar Albert, mîndrul rege, în mijloc pe-o înălţime,
Priveşte cu-ngîmfare frumoasa lui oştime.

(V. Alecsandri, *Dumbrava-Roşie*)

VII. Explicaţi topica şi punctuaţia complementului circumstanţial de loc:

1. La Ploieşti, cocoana s-a deşteptat din leşin.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Ş-acuma la ocoale, începeau oamenii a aduce nutreţuri ...

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

3. Dincolo de şirul munţilor, fabrica de locomotive se înalţă ca o vită gigantică.

(Al. Sahia, *Uzina vie*)

4. În mijlocul satului, lîngă biserică, se opri. Ajunsese la crîşmă.

(Em. Gîrleanu, *Giza*)

VIII. Găsiţi complementele circumstanţiale de loc şi atributele din textele:

1. Doamna Bologa conduse pe Apostol în iatacul ei, în fund, cu o singură fereastră, şi aceea oblonită.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

2. În mahalaua numită în vechime Popa Dîrvaş, iar acum Biserica Albă, după podul Mogoşoaiei, faţă în faţă cu casele cele mari ale Deşliului, se afla pe timpii lui Caragea o piaţă în mijlocul căreia clădise Doamna Ralu o sală de club care mai pe urmă se prefăcu în teatru.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

3. La umbra spînzurătorilor şi-au dus viaţa ţăranii din dreapta Oltului, o lungă şi amară vreme.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

IX. Găsiţi complementele directe şi complementele circumstanţiale de loc din textele:

1. În cîteva luni trebuie să mai facă o odaie alături.

(E. Barbu, *Groapa*)

2. ... Afară ninge cu petale
De crizanteme-artificiale,
Şi nu mai trece nimenea pe stradă.

(O. Cazimir, *Interior*)

3. A pus pe vornic în capul mesei.

(M. Sadoveanu, *Un instigator*)

X. Copiaţi textele, analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele scrise cu litere cursive:

1. Şoseaua pătrundea *într-o pădure de brazi*.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*)

2. Năvala lărmuitoare de oameni furioşi se oprise *în faţa cortului* ...

(V. Voiculescu, *Sakuntala*)

3. Caii zburdă *prin ceairuri;* turma zbeară *la păşune* ...

(V. Alecsandri, *Dimineaţa*)

4. *Cîinele* stătea lungit *în mijlocul uliţei*.

(L. Rebreanu, *Ion*)

5. Trecură *dealuri* intrînd *în* altă *vale*, apoi ocoliră *printre păduri*.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

XI. Spuneți ce funcție sintactică au substantivele precedate de prepoziția ***pe***:

Pe băiat l-am întîlnit pe stradă și mi-a spus că vine la mine, dar nu mă pot bizui pe vorbele lui.

XII. Formulați patru propoziții cu circumstanțiale de loc exprimate prin substantiv cu prepoziție, adverb, locuțiune adverbială, pronume.

XIII. Dați trei propoziții cu circumstanțiale de loc care să aibă ca regent: un verb, o locuțiune verbală, o interjecție.

XIV. Alcătuiți patru propoziții cu complemente circumstanțiale de loc care să arate locul, direcția, punctul de plecare, limita unei acțiuni. Spuneți la ce întrebări răspund.

XV. Analizați sintactic substantivele precedate de prepoziția ***la***. Spuneți ce funcție sintactică au:

Am dat grăunțe la pui. Drumul la deal este scurt. Ai plecat la pădure? Ați înșirat la vorbe! Mă gîndesc la cartea citită.

XVI. Dați trei exemple de locuțiuni adverbiale care pot fi și locuțiuni prepoziționale cînd precedă substantive. Alcătuiți propoziții cu complemente circumstanțiale de loc exprimate prin adverbe și substantive precedate de locuțiuni prepoziționale.

XVII. Explicați punctuația din propoziția:

Vîntul, prin aceste locuri, bate aproape în fiecare zi.

XVIII. Descrieți un obiect, un colț de natură, folosind complemente circumstanțiale de loc care să arate locul, punctul de plecare, limita, direcția unor acțiuni.

XIX. Spuneți ce greșeli de exprimare sînt în textul de mai jos. Încercați să-l stilizați:

Mă întorsesem la punctul de plecare tocmai pentru a străbate încă o dată un drum care-l mai făcusem și altă dată. Locuiam la oraș, dar venisem la sat într-o vizită.

2. Propoziția circumstanțială de loc

Propoziția circumstanțială de loc *îndeplinește funcția de complement circumstanțial de loc, arătînd locul unde se petrece acțiunea unui verb din regentă.*

Unde școala se ivește, pămîntul se-mbogățește.

(*Folclor*)

Propoziția circumstanțială de loc se introduce prin:

a) *adverbele relative* **unde** *și* **încotro** cu sau fără prepoziție: **de unde, pînă unde, dincotro** etc.

Apoi își frecă mîinile și se sculă **de unde** *ședea*.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

Scanned with OKEN Scanner

b) *compusele nehotărîte ale adverbelor relative* **unde** şi **încotro**: **oriunde, orişiunde, oriîncotro** etc.

Oriîncotro *te-i uita*, vezi colori felurite ...

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-votevod Viteazul*)

c) *pronume relative sau nehotărîte precedate de prepoziţii:*
către cine, către ce, către oricine, spre cine, spre ce etc.
Mă duc **spre cine** *mă cheamă.*

Observaţii: 1. Adverbului relativ din propoziţia circumstanţială de loc îi corespunde uneori adverbul corelativ **acolo** (cu sau fără prepoziţie) în propoziţia regentă:

Unde te-am trimis, *acolo* să te duci.

2. Să nu se confunde propoziţia circumstanţială de loc cu propoziţia atributivă care se introduce prin adverbul **unde** (cu sau fără prepoziţie).

Comparaţi: **Unde-***s doi*, puterea creşte. (V. Alecsandri, *Hora Unirei*)
Unde *creşte* puterea? **Unde-***s doi:* propoziţie circumstanţială de loc.
cu: Şi ceru-ncepe a se roti
În locul **unde** *piere.* (M. Eminescu, *Luceafărul*)

În care *loc* se roteşte? **unde** *piere:* propoziţie atributivă.

Topica şi punctuaţia. Propoziţia circumstanţială de loc stă, de obicei, după propoziţia regentă. În acest caz ea nu se desparte prin virgulă:
Vin *unde mă cheamă.*

Cînd stă înaintea regentei, se desparte prin virgulă dacă accentul nu cade pe ea:

Să se compare: *Unde sînt ape*, sînt şi peşti.
cu: *Unde sînt ape* (şi nu în altă parte) sînt şi peşti.

În exemplul al doilea, propoziţia circumstanţială de loc constituie un element esenţial în frază; legătura dintre ea şi regentă fiind strînsă, nu se desparte prin virgulă.

EXERCIŢII

I. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de loc:

1. Unde-i giocu de moşnegi,
Parcă-i stîna de berbeci!
Unde-i giocu de flăcăi,
Parcă-s saci de ciucălăi!

(*Folclor*)

2. Unde erau crîşmari zăluzi, nu se mai putea afla nimic de ce se întîmplase cu paisprezece săptămîni în urmă ...

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

3. De unde muncea Ion, se vedea drumul ...

(L. Rebreanu, *Ion*)

4. O să vă duc acolo unde lumea
E mută, unde nimeni nu răcneşte ...

(E. Jebeleanu, *Atrizii*)

5. Pe unde mergea cu acul
Poate băga mîţa capul!

(*Folclor*)

6. Colo .. în vale .. colo .. departe .. mai departe .. unde soarele se vede aşa de frumos .. unde cîmpiile sînt strălucite şi pîraiele răcoroase .. unde cerul e dulce, unde pămîntul e roditor şi giuncile sînt albe .. copii, acolo e ţara!

(A. Russo, *Cîntarea României*)

7. Unde ieri
călcase tancul, azi treceau mineri ...

(E. Jebeleanu, *Lidice*)

8. Foileană trei lalele,
Doamne, lacrimile mele
Unde cad, pămîntul ard!
Unde pică, lemn despică!

(*Folclor*)

II. Copiaţi textele, subliniaţi cu o linie complementele circumstanţiale de loc şi cu două propoziţiile circumstanţiale de loc:

1. Pretutindeni unde dînsa, fugind uşurică, tăia văzduhul cu aripile ei, iată şi duşmana, cruda gaiţă, o urmărea cu chiote mari prin aer.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

2. Mi se întîmpla din cînd în cînd să mă aflu cu Caragiale într-o cafenea, într-un restaurant, la vreo serbare, undeva unde sînt mulţi oameni ...

(I. Slavici, *Eminescu şi Caragiale*)

III. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de loc şi spuneţi la ce întrebări răspund:

1. ... va trebui poate să ne întoarcem asupra noastră înşine şi să reluăm lucrurile de unde le-a lăsat Socrate.

(Geo Bogza, *Inima*)

2. Fetele de la Albeşti,
Duc gunoiul pe fereşti,
Pe fereşti, pe unde pot,
Pe la straşina din pod ...

(*Folclor*)

3. Unde a picat cîte un fir,
A răsărit trandafir.
Unde a picat cîte-un bob,
Răsărit-a busuioc.

(*Folclor*)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Grupaţi propoziţiile circumstanţiale de loc după cuvintele prin care sînt introduse:

Adverbe relative fără prepoziţie	Adverbe relative cu prepoziţie	Compusele nehotărîte ale adverbelor relative

1. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ţi sînt, că orişiunde te-i duce, să fii supusă, blajină şi harnică.

(I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

2. Moarte, moarte, rea mai eşti!
Tu acolo năzuieşti
Unde tu nu trebuieşti!

(*Folclor*)

3. Vîntul bate vălurele
Şi mi-aduce dor şi jele
De pe unde-s păsărele.

(*Folclor*)

4. Şi pe unde treceau, pîrjol făceau.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

V. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de loc, subliniaţi cu o linie adverbul care introduce subordonata şi cu două adverbul corelativ din regentă:

1. ... şi acolo unde legea e numai pentru unii şi ceilalţi sînt scutiţi de subt ascultarea ei, slobozenia a pierit ...

(A. Russo, *Cîntarea României*)

2. Şi m-ajunge un vînt
De acolo unde Marea se primeneşte pentru
O nouă Primăvară ...

(E. Jebeleanu, *Primăvara la mare*, vol. *Hanibal*)

3. Toţi vor să afle, să ştie ce se petrece pe acolo pe unde s-au aprins conacele boierilor.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

VI. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de loc, comentaţi topica şi punctuaţia lor:

1. Unde-i vedea curţi domneşti,
De-acolo să te fereşti.

(*Folclor*)

2. Unde calci, urme nu faci,
Unde şezi, urme nu vezi!

(*Folclor*)

3. După aceea îl povăţuieşte că un general nu trebuie să se expuie la bătălie şi să nu stea unde va fi temeiul oştilor şi a războiului ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată şi arta militară a Valahiei*)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Extrageți propozițiile subordonate care sînt introduse prin adverbul *unde* (*de unde*) și spuneți ce fel de propoziții sînt; analizați morfologic și sintactic regentul acestor propoziții:

1. La urma urmei să arate de unde știe ...

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

2. Și apa, unde-au fost căzut,
   În cercuri se rotește ...

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

3. Du-te, Ioane, du-te
   Cu oile-n munte,
   Și-ți adă aminte
   Unde m-ai lăsat,
   De lături de sat ...

(*Folclor*)

4. Un trecător, destul de uimit, îi spuse unde se află județeana de partid.

(T. Popovici, *Setea*)

5. Mihai trage pe vizirul Sinan-pașa într-un loc strîmt, unde acesta nu-i putea pune împotrivă decît 12.000 luptători ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

6. Urîtul unde coseşte,
   Tot plouă şi viscolește
   Și de vreme nu-i nădejde.
   Dragostea unde adună,
   Tot soare-i și vreme bună,
   Poți strînge fînul pe lună.

(*Folclor*)

7. Vino,
   Coboară-n grădina unde totul te-așteaptă,
   Totul, — și sufletul meu așternut pe ultima treaptă.

(M. Breslașu, *Cîntarea cîntărilor*)

8. Sub bolți de ramuri goale, singur, peste
   Cărarea desfundată unde care
   Cu boi în toamnă coborîră lemne,
   Urc greu priporul printre trunchiuri negre ...

(I. Pillat, *Poteca din pădure*)

Scanned with OKEN Scanner

VIII. Alcătuiți fraze cu propoziții circumstanțiale de loc introduse prin adverbele: ***oridincotro, oriunde*** și prin pronumele relative precedate de prepoziții: ***către cine, spre care***

IX. Spuneți ce fel de propoziții sînt cele introduse prin adverbul relativ ***unde*** din exemplele:

Știu unde te duci.

Unde te duci, acolo vin și eu.

Întrebarea unde te duci mi-am pus-o mereu.

Întrebarea este unde te duci.

X. Spuneți ce schimbare de topică și de punctuație s-a făcut în fraza a doua față de prima:

1. Omul plecase chiar în dimineața aceea unde îl chemau interesele.
2. Omul plecase, unde-l chemau interesele, chiar în dimineața aceea.

XI. Dați exemple de propoziți i circumstanțiale de loc, propoziții completive directe, propoziții completive indirecte introduse prin adverbul relativ ***încotro.***

XII. Alcătuiți două propoziții circumstanțiale de loc care să fie despărțite prin virgulă de regenta lor. Schimbați topica lor.

XIII. Alcătuiți două propoziții circumstanțiale de loc coordonate între ele și subordonate unei propoziții principale.

XIV. Construiți o frază după următoarea schemă:

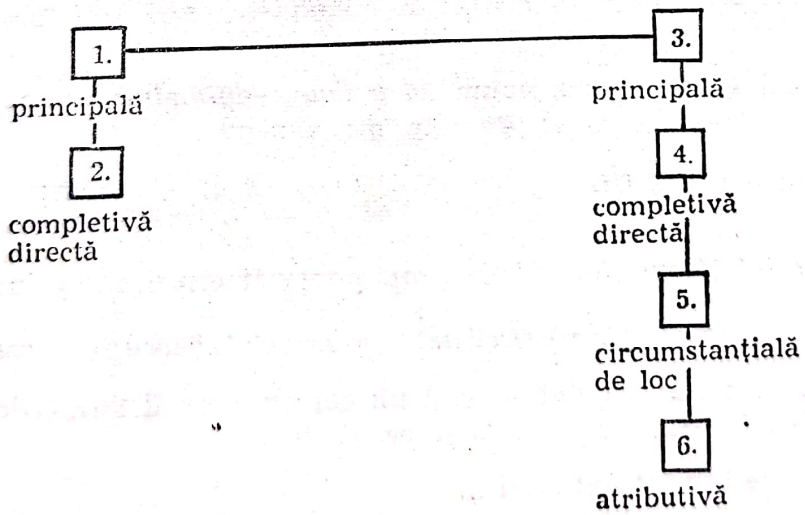

XV. Spuneți ce greșeli sînt în textul de mai jos. Încercați să-l stilizați:

Spre acele, după cum v-am spus, depărtări albastre și-a îndreptat privirile omului pe care l-am cunoscut. Vremea era frumoasă, iar drumurile erau bune pe unde treceam. Copacii, și asta mi-a făcut mare plăcere, înflorise.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

1. Complementul circumstanțial de timp

Complementul circumstanțial de timp *arată timpul (momentul, epoca, durata, limita, frecvența) unei acțiuni și răspunde la întrebările*: **cînd? de cînd? pînă cînd? cît timp?**

La un moment dat gîndul lui bun era să încurce ițele. (D. Zamfirescu, *Anna*) — arată *momentul*: cînd era să încurce ițele?

De-atunci el stă de pază în mijlocul cîmpiei. (V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*) — *momentul începerii acțiunii și durata ei*: de cînd stă de pază?

Și astfel mai adaugă o greșeală la cît făcu *pînă atunci* în această retragere. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*) — *limita*: pînă cînd făcu?

Budulea cel bătrîn venea acum *tot a doua săptămînă* la oraș. (I. Slavici, *Budulea Taichii*) — *frecvența*: de cîte ori venea?

Calul se opri *cîteva clipe*. (Em. Gîrleanu, *Gîza*) — *durata*: cît timp se opri?

Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat prin:

a) *substantive în acuzativ precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale*:

Într-*o noapte* mi-a fost dat să văd un cer cum nu îl vor vedea decît cosmonauții. (Geo Bogza, *Pe Bistrița și pe Trotuș*)

Am plecat **pe la mijlocul** *verii* ...

b) *substantive în acuzativ fără prepoziție, de obicei însoțite de determinări (adjective sau numerale cu valoare adjectivală)*:

Așteaptă *cîteva secunde*.

(D. Zamfirescu, *Anna*)

c) *adverbe (cu sau fără prepoziții) sau locuțiuni adverbiale:*

Dar *mîine* va mai veni prietenul meu?

Scanned with OKEN Scanner

A mai venit *de-atuncea* să v-asculte
Voi plopi adînci cu voci şi şoapte multe?

(T. Arghezi, *Oseminle pierdute*)

În veci îl voi iubi şi-*n veci*
Va rămînea departe.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) *adjective referitoare la vîrstă, construite cu prepoziţie:*
De mic îl cunoşteam (adică: de cînd era mic).
e) *verbe la gerunziu sau la infinitiv precedat de prepoziţia* **pînă** sau *locuţiunea prepoziţională* **înainte de**:

Sosind în comună, trage firește la arendaș.

(I. L. Caragiale, *Arendaşul român*)

Spuneţi acelui ce v-a trimis, strigă către ei Spancioc, că ne vom vedea **pînă** *a nu muri*.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

Observaţie. Unele complemente circumstanţiale de timp au şi o nuanţă de loc:
Pe drum m-a ajuns un prieten. (Cînd m-a ajuns? în timp ce eram *pe drum*, dar şi: Unde m-a ajuns? *pe drum*.)

Topica şi punctuaţia sînt la fel ca la complementele circumstanţiale de loc. Construcţiile gerunziale cu sau fără determinări, aşezate la începutul frazei, se despart prin virgulă (indiferent de funcţia lor sintactică):

Ajungînd acasă, ne-am apucat de treabă.

EXERCIŢII

I. Scoateţi complementele circumstanţiale de timp după modelul:

Regentul	Compl. circ. timp	Întrebarea	Prin ce se exprimă

1. La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine.

(O. Goga, *Plugarii*)

2. Pe urmă îşi încleştă dinţii.

(M. Sadoveanu, *Hoţul*)

3. Ion n-o mai văzu apoi multe zile ...

(Fănuş Neagu, *Îngerul a strigat*)

4. Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire.

(M. Eminescu, *Făt-Frumos din tei*)

Scanned with OKEN Scanner

II. Grupaţi complementele circumstanţiale de timp după natura circumstanţei fiecăruia:

Epoca	Începutul acţiunii	Durata	Limita

1. Ca ieri sosi bunica ... şi vii acuma tu.
(I. Pillat, *Aci sosi pe vremuri*)
2. De patruzeci de ani încoace e aproape acelaşi.
(N. D. Cocea, *Omul zilei*)
3. A vorbi despre viaţa lui Creangă era pînă ieri un lucru destul de greu.
(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)
4. Nourii negri scutură ploaie un răstimp.
(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)
5. Pe-atunci nu erau trenuri ...
(I. Pillat, *Aci sosi pe vremuri*)

III. Identificaţi complementele circumstanţiale de timp; spuneţi prin ce sînt exprimate:

1. Înainte de a se apropia de porţi, s-au oprit.
(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)
2. Dîndu-mi această explicaţie, cocoana scoate din săculeţul de mînă o bucăţică de zahăr.
(I. L. Caragiale, *Bùbico*)
3. Bine ar fi poate, ori la dus, ori la întors, să cunoşti ce se pune la cale în Cetatea Brăilei.
(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)
4. Îl vede azi, îl vede mîni,
Astfel dorinţa-i gata,
Iar el, privind de săptămîni,
Îi cade dragă fata ...
(M. Eminescu, *Luceafărul*)
5. Pitache s-a sculat de la cinci.
(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Călătorului îi şade bine cu drumul*)

IV. Grupaţi complementele circumstanţiale de timp exprimate prin substantiv după modelul dat:

Substantiv fără prepoziţie	Substantiv cu prepoziţie	Substantiv cu locuţiune prepoziţională	Substantiv fără prepoziţie, dar cu determinări adjectivale	Substantiv cu prepoziţie şi cu determinări adjectivale

Scanned with OKEN Scanner

1. S-a depărtat o clipă omul.

(Z. Stancu, *Desculț*)

2. Încă un an, o zi, un ceas
Și drumuri toate s-au retras
De sub picioare, de sub pas.

(L. Blaga, *De profundis*)

3. Pe Chiriac l-am întîlnit în timpul secetei celei mari ...

(Fănuș Neagu, *Cocoșul roșu*)

4. La cîteva zile după aceasta veniră ropote de ploaie cu întreruperi; [...] ca niște pîcle se așezară lungile ploi de toamnă.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

5. Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare era osîndită la spălat în casă.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbîn*)

6. A doua zi, dezmeticit de aerul dimineții prin care trecea parcă o boare oceanică, mă îndreptam spre Columna Traiană.

(Geo Bogza, *O amintire*)

V. Scoateți deoparte complementele circumstanțiale de timp împreună cu regentul lor, analizați morfologic cuvintele prin care sînt exprimate complementele circumstanțiale de timp:

1. Ieșind pe poartă, Grigore întoarse capul.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Înainte de a ieși din pădure, Apostol auzi un glas care-i risipi gîndurile.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

3. După un asemenea refuz, mă întorsei atunci către impiegații închisorii, și abia, după o lungă și elocventă laudă a peștelui din balta Snagovului, îi înduplecai a pune să scoată din cotețe o minunată plătică lătăreață, vie și grasă ...

(Al. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*)

4. Odată, vara, pe-aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc, ziua-miaza-mare, la moș Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur niște cireșe.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Bătrînii se culcaseră devreme, odată cu găinile; eu stăteam încă treaz, lîngă mama, pe prispă.

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

6. Adineaori am sosit, și tocmai de pe frontul italian ...

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

7. În orașul pe care l-am cîntat, l-am văzut întîia oară ...

(D. Anghel, *N. Iorga*)

Scanned with OKEN Scanner

VI. Spuneţi ce funcţie sintactică au verbele la modul infinitiv din textele:

1. Omul sălbatic .. nutrit cu ierburile ce semănase mîna naturii sub picioarele lui .. rătăcit în veci, fără idei, crud mai mult sau mai puţin .. înceta de a mai trăi, înainte de a şti că a fost.

(C. Boliac, *Opere alese*)

2. Pînă a nu intra în Ardeal, Mihai se chibzui a feri, în lipsă-i, Ţara Românească de năvălirile turcilor.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

VII. Spuneţi ce fel de circumstanţiale sînt complementele tipărite cu litere cursive: de timp sau de loc?

1. Soarele *spre asfinţit*
Şi-a urmat cărarea.
Zi cu zi l-au troienit
Vremea şi uitarea.

(G. Topîrceanu, *Balada morţii*)

2. Simion mai trase cîteva brazde, *pe urmă* se opri ...

(L. Rebreanu, *Ion*)

VIII. Spuneţi ce parte de propoziţie este ***noaptea-jumătate*** din textul următor: complement direct sau complement circumstanţial de timp?

Un orologiu sună *noaptea-jumătate* ...

(D. Bolintineanu, *Muma lui Ştefan cel Mare*)

IX. Alcătuiţi cîte două propoziţii cu complemente circumstanţiale de timp exprimate prin verbe la gerunziu şi infinitiv.

X. Alcătuiţi două propoziţii cu complemente circumstanţiale de timp exprimate prin substantive precedate de locuţiuni prepoziţionale.

XI. Construiţi două propoziţii cu complemente circumstanţiale de timp exprimate prin substantive însoţite de determinări adjectivale şi două însoţite de numerale.

XII. Formulaţi două propoziţii cu complemente circumstanţiale de timp exprimate prin locuţiuni adverbiale.

XIII. Spuneţi ce funcţie sintactică are cuvîntul ***iarna*** din textul:

A venit iarna. Cine nu ştie că iarna bat vînturi puternice şi viscolește? Am cunoscut atunci iarna cea mai frumoasă din viaţa mea.

XIV. Alcătuiţi două propoziţii cu locuţiunea ***în preajma***; în una să aveţi un complement circumstanţial de timp, în alta unul de loc.

XV. Arătaţi prin ce sînt exprimate complementele circumstanţiale de timp din textul:

Scanned with OKEN Scanner

În cele din urmă am hotărît să plec.
În cele din urmă zile de vară a plouat.

XVI. Observaţi greşelile de exprimare din textul de mai jos. Reformulaţi textul:

Literatura română între cele două războaie mondiale a cunoscut cîteva momente deosebit de importante.
La 1919 apare primul volum de poezii ale lui Blaga, iar în 1930 volumul „Joc secund" de Ion Barbu.

2. Propoziţia circumstanţială de timp

Propoziţia circumstanţială de timp sau temporală *arată cînd se petrece acţiunea unui verb din regentă şi are funcţia unui complement circumstanţial de timp:*

Cînd ajunse acasă, nu se mai gîndea la Ion.

(L. Rebreanu, *Ion*)

Acţiunea exprimată de verbul din regentă poate avea loc înainte, după sau în acelaşi timp cu acţiunea verbului din subordonată, adică poate fi: *anterioară, posterioară, simultană.*

Raportul temporal de **anterioritate.** Acţiunea din propoziţia regentă se petrece înaintea celei din subordonată. Propoziţia temporală de anterioritate se introduce prin conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale: **pînă, pînă să, pînă ce, pînă cînd, (mai) înainte (ca ...) să:**

Cel leneş, **pînă** *se încalţă*, soarele se-nalţă; **pînă** *se gătește*, soarele asfinţeşte.

(Anton Pann, *Povestea vorbei*)

Dar **pînă să-***i mai zic ceva tatălui*, fiul îmi smulge gazeta.

(I. L. Caragiale, *Atmosferă încărcată*)

Pădurarul cel bătrîn (...) a buciumat în trei răstimpuri, **pînă ce** *i-a venit răspuns.*

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

Sapă, frate, sapă, sapă,
Pînă cînd *vei da de apă.*

(L. Blaga, *Fîntînele*)

Mai înainte ca *el* **să** *sosească*, i-am pregătit lucrurile cerute.

Raportul temporal de **posterioritate.** Acţiunea din regentă se petrece după cea din subordonată. Temporala de posterioritate se introduce prin locuţiunile conjuncţionale şi adverbele relative: **după ce, (de) îndată ce, imediat ce, odată ce, pe dată ce, cînd, de cînd, de pe cînd, cum, de cum:**

După ce *am coborît la gara Sînpaul*, am pornit spre apa Mureşului.

(E. Camilar, *Pe Mureş şi pe Tîrnave*)

Scanned with OKEN Scanner

Îndată ce *țăranul se iveşte*, arendaşul, roşu de furie, începe să-i strige...

(I. L. Caragiale, *Arendaşul român*)

Imediat ce *am primit ordinul dv. cu nr. 100100* din *15 ianuarie*, m-am transportat la şcoala de fete nr. 1 ...

(I. L. Caragiale, *Urgent*)

Odată ce *oamenii au aşezat un lucru sau un om într-o formulă*, se cred scutiți de a mai cugeta asupra lui.

(N. Iorga, *Cugetări*)

De cînd *a înfruntat pe Vasile Baciu*, i se părea că toată lumea îl duşmăneşte.

(L. Rebreanu, *Ion*)

Cum *ieşi din vatra satului Bumbeşti*, cotești drumul la stînga şi intri pe spinticătura Jiului, în strîmtoarea munților.

(A. Vlahuță, *România pitorească*)

De cum *înserase*, dumneaei se frămînta că nu mai vine „plodul cela".

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Raportul temporal de **simultaneitate.** Acțiunea din regentă are loc în acelaşi timp cu cea din subordonată. Temporala de simultaneitate se introduce prin adverbele relative: **(pe) cînd, cum, cît** şi locuțiunile conjuncționale: **în timp ce, în vreme ce, cîtă vreme, cît timp:**

Pe cînd *dădea sunet greu şi prelung, din cînd în cînd, chimvalul cel mare*, monahii îşi purtau ici-colo rantiile mohorîte şi-şi aplecau bărbile spre urechile oamenilor.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Cum *s-a întins oleacă de întuneric*, a ieşit şi luna plină.

(M. Sadoveanu, *Într-o poiană*)

Cît *sîntem încă pe pace*, eu îți zic: Bine-ai venit!

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

În vreme ce *nenorocitul Moțoc perea (în) acest fel*, Lăpuşneanul porunci să rădice masa ...

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

Cîtă vreme *vor fi sărăcenii leneşi*, ei vor rămîne săraci.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

Tot la raportul temporal de simultaneitate trebuie încadrate şi propozițiile care arată că acțiunea din regentă se repetă ori de cîte ori se săvîrşeşte acțiunea din subordonată:

De cîte ori, *iubito, de noi mi-aduc aminte,*

Oceanul cel de gheață mi-apare înainte.

(M. Eminescu, *De cîte ori, iubito*)

Observații: 1. Uneori, propozițiile circumstanțiale de timp sînt echivalente cu construcțiile gerunziale, infinitivale sau participiale:

Pînă să ajung acolo, am trecut printr-un parc.
Pînă a ajunge acolo, am trecut printr-un parc.

Scanned with OKEN Scanner

După ce am ajuns acasă, m-am dezbrăcat.

Ajungînd acasă, m-am dezbrăcat.

Ajuns acasă, m-am dezbrăcat.

2. Nu trebuie confundată propoziția circumstanțială de timp cu propoziția atributivă care este introdusă prin adverbul relativ **cînd**. Să se compare:

Am plecat *cînd a început vacanța*. (Cînd *am plecat*? cînd a început vacanța)

cu:

Am plecat în ziua *cînd a început vacanța*. În care *zi* am plecat? cînd (sau în care) a început vacanța.

Topica și punctuația. Propoziția circumstanțială de timp poate sta atît înainte, cît și după regentă. Plasată în fața regentei, se desparte prin virgulă, dacă nu se insistă în mod deosebit asupra ei. Să se compare:

Cînd am venit la tine, erai ocupat.

cu:

Cînd am venit la tine (atunci, nu altă dată) erai ocupat.

Cînd stă după regentă, nu se desparte prin virgulă decît atunci cînd regenta cuprinde un complement circumstanțial sau o propoziție circumstanțială.

Să se compare:

Am venit *cînd m-ai chemat*.

cu:

Am venit la bibliotecă, *cînd m-ai chemat*.

EXERCIȚII

I. Găsiți propozițiile circumstanțiale de timp:

1. Atunci cînd după moarte răsplata nu v-așteaptă,
Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare și să trăim ca frați!

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

2. Cînd mama nu mai putea de obosită, și se lăsa cîte-oleacă ziua, să se hodinească, noi băieții tocmai atunci rădicam casa în slavă.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Pînă Horea a-mpărățit,
Domnii n-au mîncat din blid.

(*Folclor*)

4. Cînd ai reușit să-nchizi în cuvinte cîteva clipe de viață adevărată, ai realizat o operă mai prețioasă decît toate frazele frumoase din lume.

(L. Rebreanu, *Cred*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Cît stătuse ţiţaca Leona cu mine ca să mă descînte, motanul cel negru Chirică, se plictisise singur.

(M. Sadoveanu, *Nada Florilor*)

6. Cînd auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă, şi cînd mai vedeam cum rămîn satele şi locurile frumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţoşază înainte-ne, supărarea noastră creştea la culme!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

7. Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care începe să lăpăie, şi lăpăie, şi lăpăie, pînă cînd un pasajer se arată la uşa compartimentului nostru uitîndu-se înăuntru.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

8. Pînă ţese-un cot de pînză
Mănînc-o vadră de brînză.

(Folclor)

II. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de timp şi analizaţi morfologic verbele pe care le determină:

1. Roşiorul mîndru şi frumos ca crinul,
Cînd pe mal s-arată, tremură Vidinul
La vederea sa.

(D. Bolintineanu, *Ferentarul*)

2. Tocmai cînd începe a mînca, iaca vine la dînsa şi ursul.

(I. Creangă, *Ursul pictlit de vulpe*)

3. Şi cînd ieşea din întunericul poienilor, se făcea în juru-i soare şi izvoarele susurau mai dulce.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

4. Cum ea pe coate-şi răzima
Visînd ale ei tîmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se împle.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

III. Aflaţi propoziţiile circumstanţiale de timp şi analizaţi morfologic cuvintele care le introduc:

1. Cum el din cer o auzi
Se stinse de durere ...

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

2. Hei, şi pe la noi prin sat
Sînt multe de aranjat,
Că destul am fost oftat
Pînă cînd ne-am liberat!

(Folclor)

Scanned with OKEN Scanner

3. De cîte ori întîlnindu-l mi-am arătat amărăciunea (...) locatarul casei din Dionisie Lupu m-a mustrat ...

(Geo Bogza, *Elogiul seninătăţii*)

4. După ce-l adormi, stătu ea puţin pe gînduri, apoi începu a se boci cît îi lua gura.

(I. Creangă, *Poveste (Prostia omenească)*

5. Pînă codrul frunza ţine,
Toţi voinicii trăiesc bine.

(*Folclor*)

6. Un an şi jumătate trecuse de cînd Mihnea ţinea cîrma ţării ...

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

IV. Delimitaţi propoziţiile circumstanţiale de timp, spuneţi prin ce se introduc şi ce raport temporal este între propoziţiile regente şi subordonatele lor:

1. După ce hoaţa de vulpe a aruncat o mulţime de peşte pe drum, biniişor! sare şi ea din car ...

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

2. Şi, scurt mişcarea! pînă să-i zică unul dintre amici „Ara! da stăi, bre omule!" îi trage două palme vajnice şi iese.

(I. L. Caragiale, *High-life*)

3. Cînd ţăranul îşi mai veni puţin în fire, subprefectul îl întrebă:
— Ei, ia spune, cum a fost?

(I. L. Caragiale, *Arendaşul român*)

4. Pe cînd Goe îşi mănîncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una de alta ...

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

5. Împăratul, cînd o auzi cîntînd, rămase uimit de frumuseţea cîntecului său.

(*Folclor*)

V. Grupaţi propoziţiile circumstanţiale de timp după raportul temporal dintre regentă şi subordonată, folosindu-vă de modelul:

Anterioritate		Posterioritate		Simultaneitate	
verbul din regentă	temporala	verbul din regentă	temporala	verbul din regentă	temporala

1. Pînă fu Iancu-n domnie,
Mîncam pită ca-n cîmpie.
De cînd Iancu s-a lăsat,
Iar mîncăm mălai uscat.

(*Folclor*)

Scanned with OKEN Scanner

2. El zîmbeşte totdeauna cînd vorbeşti cu el.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. Pînă ţese-un cot de pînză,
Codrul nu mai are frunză.

(*Folclor*)

4. Cîtă vreme Moldova a fost independentă, armata ei a înflorit ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată şi arta militară la moldoveni*)

5. Să vii, maică, să mă vezi
Cît mai sînt grînele verzi ...

(*Folclor*)

6. Îndată ce sosise, Lăpuşneanul porunci să împle cu lemne toate cetăţile Moldovei.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*

7. De cum se face ziuă şi scot mînzat'afară,
S-o mîi pe potecuţă la iarbă colea-n crîng,
Vezi, cîtu-i ziulița, şi zi acum de vară,
Un dor nespus m-apucă şi plîng, măicuţă, plîng ...

(I. H. Rădulescu, *Zburătorul*)

8. Un glas aşa de duios, dulce şi plăcut n-a mai auzit de cînd s-a trezit pe lume.

(*Privighetoarea, legendă populară*)

VI. Analizaţi cuvintele care introduc propoziţii circumstanţiale de timp:

1. Şi din sus de Vînători, cum treceam puntea peste apa Neamţului, bunicul în urmă cu caii de căpăstru şi eu înainte, mi-au lunecat ciubotele şi am căzut în Ozana, cît mi ţi-i băietul!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. De cînd casa era a popii, prea multe îndreptări nu i se făcuseră.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

3. De cîte ori iau cunoştinţă de mine, de existenţa mea trecătoare într-un univers veşnic, în faţa ochilor îmi apare un deal acoperit cu pomi înfloriţi, dincolo de care norii alunecă încet peste o nesfîrşită cîmpie.

(Geo Bogza, *Trecut-au anii*)

4. Cînd deodată se ivea
Şi la ei uşor venea
Un bujor de copiliţă,
Cu rîs vesel pe guriţă.

(V. Alecsandri, *Mărioara Florioara*)

VII. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de timp; comentaţi topica şi punctuaţia lor:

1. Faţa îi înfloreşte cînd vede pe Radu viind.

(A. Vlahuţă, *Din durerile lumii*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Cînd intrai în clasă, văzui o vergea lungă, galbenă şi lucioasă, rezemată de masa profesorului, a „Domnului".

(B. Delavrancea, *Domnul Vucea*)

3. Erai şi tu haiduc, moşnege,
Cînd domni vicleni jurau pe spadă
Să sfarme sfînta noastră lege!

(O. Goga, *Oltul*)

4. Şi deodată, la începutul lui martie, cînd încep a creşte zilele şi soarele luceşte într-un chip deosebit, un vînt cald porneşte de la **miază-zi** cu răsunete sonore.

(M. Sadoveanu, *Fot de toamnă*)

5. Cînd ne învăţa cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare şi înălţa braţul drept în sus.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

6. Cînd îl scoţi pe uşă, îţi intră prin gard.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

VIII. **Copiaţi textele, subliniaţi cu o linie complementele circumstanţiale de timp şi cu două linii propoziţiile circumstanţiale de timp. Explicaţi, oral, punctuaţia:**

1. Cînd glasul străinului drumeţ a contenit, oamenii din popasul lui Haramin au rămas un răstimp tăcuţi.

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

2. Toamna, înainte de căderea zăpezilor, cînd trecem cu caii spre cişmele, spre vii, găsim măgurile săpate la poale cu cazmale ori înţepate cu fierul.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

IX. **Arătaţi felul propoziţiilor introduse prin adverbul *cît* din cele trei texte:**

1. Şi-n vremea cît s-au cununat
S-a-ntins poporul adunat
Să joace-n drum după tilinci ...

(G. Coşbuc, *Nunta Zamfirei*)

2. O! zbori din lume, zbori fără jale,
Suflete blînde! suflet senin!
Căci noi vom spune patriei tale
Cît ai dorit-o pe ţărm străin!

(V. Alecsandri, *La mormîntul lui Gr. Romalo*)

3. Iar cît luna le videa,
De foc dulce s-aprindea.

(V. Alecsandri, *Mărioara Florioara*)

X. **Ce fel de propoziţie este cea introdusă prin conjuncţia *dacă*? Dar cea introdusă prin adverbul relativ *unde*?**

Scanned with OKEN Scanner

1. Ion vodă dacă au bătut pre Pătru vodă Șchiopul și pe Alexandru vodă s-au lăsat în goană după dînșii ...

(Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*)

2. Foaie verde bob năut,
Unde-auz pe cer tunînd,
Ploaia-n codru răpăind
Și la munte fulgerînd
Și la baltă luminînd,
Broască mă fac pe pămînt ...

(*Folclor*)

XI. Arătați ce fel de raport temporal există între propozițiile regente și subordonatele lor temporale:

Cînd s-a oprit ploaia, am putut pleca.
Cînd stam la masă, afară ploua.
Cînd am venit la el, nu l-am mai găsit.
Cînd a plecat bunicul, m-am și apucat de citit.
Cum stăteam eu lîngă sobă, cineva a bătut în ușă.

Înlocuiți adverbele relative *cînd* și *cum* din frazele de mai sus cu alte cuvinte introductive pentru ca raportul temporal să iasă în evidență mai pregnant.

XII. Alcătuiți două fraze cu propoziții circumstanțiale de timp introduse prin locuțiunile conjuncționale *odată ce, pe dată ce.*

XIII. Formulați două fraze în care să aveți propoziții circumstanțiale de timp introduse prin locuțiunile conjuncționale *mai înainte ca ... să, de cîte ori.*

XIV. Alcătuiți două fraze: una cu propoziții circumstanțiale de timp introduse prin adverbul relativ *cît* și alta cu propoziții completive directe introduse prin adverbul relativ *cît*.

XV. Alcătuiți două fraze: una cu propoziție atributivă introdusă prin adverbul relativ *cînd*, alta cu propoziție circumstanțială de timp introdusă prin adverbul relativ *cînd*.

XVI. Dați trei exemple de propoziții temporale: una plasată după regentă, alta înaintea regentei și una așezată în interiorul regentei. Explicați punctuația.

XVII. Analizați frazele și spuneți care propoziții introduse prin *cum* sînt temporale:

Modul cum mi-a vorbit nu mi-a plăcut. Nu mi-a plăcut cum mi-a vorbit. Cum vine, îl întreb de carte. Nu știu cum să-i vorbesc. Cel mai important lucru este cum îți organizezi munca. Cum a ajuns acasă, a găsit scrisoarea.

XVIII. Alcătuiți fraze în care să aveți cîte o propoziție subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, indirectă și temporală introdusă prin adverbul relativ *cînd*.

XIX. Alcătuiți o frază după următoarea schemă:

Scanned with OKEN Scanner

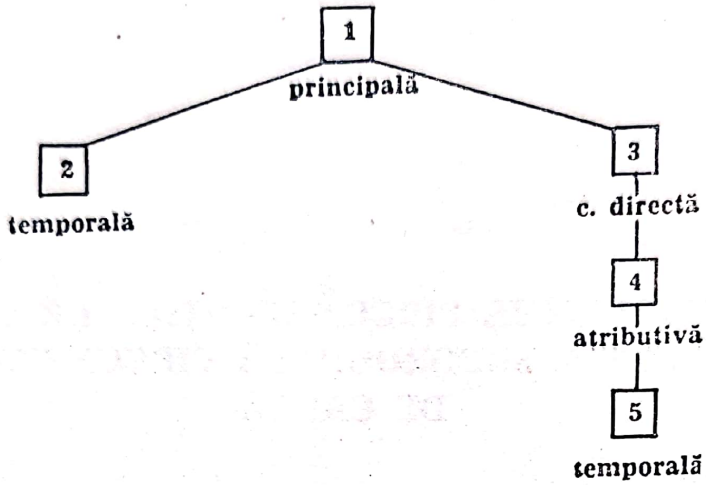

XX. Stilizaţi textul:

Înainte să ajung la şcoală, am trecut prin parcul care era înflorit. Drumul acesta care l-am făcut mi-a produs o mare bucurie. Odată ce am ajuns la şcoală, m-am apucat să-mi aranjez cărţile şi caietele în ordinea orelor pe care le avem.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

1. Complementul circumstanțial de cauză

Complementul circumstanțial de cauză *determină un verb, o locuțiune verbală sau un adjectiv, arătînd cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.* El răspunde la întrebările: **din ce cauză? din ce pricină?**

Nu plîng că mi-e de Leana teamă;

De ciudă *plîng* eu numai, mamă ... (G. Coșbuc, *Dușmancele*) — din ce cauză plîng? *de ciudă*; arată cauza unei acțiuni.

Ea-și acopere cu mîna fața *roșie* **de sfială.** (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*) — din ce cauză (era) roșie? *de sfială*; determină un adjectiv, arătînd cauza unei însușiri.

Complementul circumstanțial de cauză poate fi exprimat prin:

a) *substantive sau substitutele lor precedate de prepoziții* **(de, din, dintru, pentru)** *sau de locuțiuni prepoziționale* **(din cauza, din cauză de, din pricina):**

Azi noapte a murit domnul avocat, **de** *inimă.*

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

... că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lîngă casă **de** *răul* vostru.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

N-a plecat **din cauza** *ploii.*

b) *adjective sau participii cu valoare adjectivală precedate de prepoziția* **de:**
Abia se mișcă **de** *gras.*

c) *verbe la gerunziu:*

Văzînd noi că ne ieu oamenii tot peste picior ... ne acoperim peste tot c-un țol ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

EXERCIȚII

I. Grupați complementele circumstanțiale de cauză după modelul:

Scanned with OKEN Scanner

Regentul		Întrebarea	Circumstanțialul de cauză	Prin ce e exprimat
Verb	Adjectiv			

1. Zdrobită de nenorociri, trebuie să răspunză la procesul verbal ce i se dresează pentru întrebuințarea semnalului.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

2. Moare de dragoste, i-a spus el jupînesei Candachia ...

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Pe deal românul ară
Slăbit de-amar și frînt.

(G. Coșbuc, *Doina*)

II. Identificați complementele circumstanțiale de cauză și analizați morfologic cuvintele prin care se exprimă:

1. Acestea-s semeții de om amețit de băutură.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Maică, măiculița mea,
Nu-i păcat de viața mea?
Stau în temniță băgat
Pentru-un paloș ferecat
De nu știu cine furat,
Pentru roșul bidiviu,
Pentru roșul meu zglobiu.

(*Folclor*)

3. Se scutură salcîmii de ploaie și de vînt.

(M. Eminescu, *O, mamă*)

III. Aflați complementele circumstanțiale de cauză și analizați morfologic și sintactic cuvintele pe care le determină:

1. Părintele arhimandrit spune că pentru Măria sa, ziua de azi e o zi neagră de scîrbă, căci țara e în prada păgînilor ...

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Cinci muriseră de pojar ori de difterie.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

3. Nevestele plecaseră negre de amărăciune.

(M. Sadoveanu, *În satul unui prietin*)

IV. Găsiți complementele circumstanțiale de cauză și arătați în ce caz sînt substantivele (și substitutele lor) prin care sînt exprimate:

1. Din pricina dogoarei, mlaștinile sînt uscate ...

(Em. Gîrleanu, *Musafirul*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Copiii cu mîna la gură se retrag, speriați de zgomot.

(D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

3. Mai multă spaimă e pentru cele auzite decît pentru cele văzute, a murmurat postelnicul.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

4. Eu însă am cerut să merg pe front nu din durere pentru moartea tatei, dar mai ales din curiozitate.

(Gib Mihăescu, *Donna Alba*)

5. ... de furtuni nenumărate
Viața noastră-a tremurat.

(P. Cerna, *În peșteră*)

6. Te-aș vîrî în sîn, dar nu încapi de urechi.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

V. Aflați complementele studiate pînă acum:

1. Postelnicul Ștefan mai aștepta un timp urmărindu-l din ochi cum se duce, apoi, zîmbind încă de plăcerea pe care o simțea pentru acel june, făcu semn tatarului s-o ia înainte și se îndruma spre Cetate.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Vladislav, lingușit d-a vedea atîta supunere din partea unui domn român, îi răspunse printr-o carte măgulitoare.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

3. L-am sechestrat pentru datorie.

(M. Sadoveanu, *Într-o zi de primăvară*)

4. Și satul Broștenii fiind împrăștiat mai ca toate satele de la munte, nu se rușina lupul a se arăta ziua-meaza-mare prin el.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VI. Copiați textele, identificați complementele circumstanțiale de cauză și înlocuiți prepozițiile cu alte prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

1. ... nu-și găsea loc prin casă, de usturime.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. ... și-mi ardea sufletul în mine de sete.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Umedă de ploaie, cîmpia dormea în tăcere.

(M. Preda, *Morometii*)

4. ... dar știu atîta, că eram cu gheața-n spate de frică, pîn-am ajuns la Borca.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VII. Dați două exemple de complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive în acuzativ și în genitiv precedate de locuțiuni prepoziționale.

VIII. Formulați două propoziții cu complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin verbe la gerunziu.

Scanned with OKEN Scanner

IX. Construiți o propoziție cu complement circumstanțial de cauză, avînd ca regent un adjectiv.

X. Dați un exemplu de complement circumstanțial de cauză, avînd ca regent o locuțiune verbală.

XI. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive precedate de prepoziții; înlocuiți prepozițiile cu locuțiuni prepoziționale corespunzătoare. Spuneți ce modificări a suferit substantivul.

XII. Alcătuiți o compunere în care să folosiți complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale și prin verbe la gerunziu.

XIII. Stilizați textul:

Din pricină de boală n-am putut să vin în excursie. Mi-ar fi plăcut să fim împreună, dar văd că nu-i posibil. Am mai fost cîndva iarna acolo, dar din cauză de frig era să-ngheț.

2. Propoziția circumstanțială de cauză

Propoziția circumstanțială de cauză *are funcția unui complement circumstanțial de cauză pe lîngă un verb sau o locuțiune verbală din propoziția regentă.*

Eu cred c-a obosit pădurea
Căci ziua-ntreagă a tot cîntat.

(G. Coșbuc. *Pastel*)

Propozițiile circumstanțiale de cauză se introduc prin:

a) *conjuncții:* **că, deoarece, căci, fiindcă, întrucît, dacă** și prin *locuțiuni conjuncționale:* **din cauză că, din pricină că, de vreme ce, pentru că, odată ce:**

Maică-sa oftase lung, **că** *o apucase un dor.*

(E. Barbu, *Groapa*)

Cîntă și chiuiește vesel vînătorul, **căci** *izbînda este a lui.*

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

... dar madam Popescu, **deoarece** *a avut imprudența* să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

(I. L. Caragiale, *Vizită* ...

Domnia îl prețuia, **fiindcă**-*și făcea slujba cu tragere de inimă* și *nu era hoț.*

(T. Popovici, *Setea*)

Întrucît *n-ai venit la timp*, am plecat singur.

L-a bătut domnul, **dacă** *n-a vrut* să ferească, bîigui Nicu, suspinînd de emoție.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

Scanned with OKEN Scanner

... şi amîndoi bătrînii aceştia erau albi ca iarna şi posomorîţi ca vremea cea rea, **din pricină că** *n-aveau copii*.

(I. Creangă, *Povestea porcului*)

E destul atîta, Mitică, **de vreme ce** *şi dumneata îl cunoşti tot aşa de bine ca şi mine*.

(I. L. Caragiale, *Mitică*)

Pe fată o iubeau toţi **pentru că** *era deşteaptă*.

(E. Barbu, *Groapa*)

b) *adverbele relative* **unde, cum** *devenite conjuncţii*:

Mihnea răspunse pe scurt că-i pare rău, **unde** *nu se pot înţelege de-a dreptul*.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

Atunci copila părintelui, **cum** *era sprinţară şi plină de incuri*, a bufnit de rîs.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Topica şi punctuaţia. Propoziţia circumstanţială de cauză poate sta înaintea regentei sau după regentă şi se desparte prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă.

Totuşi, cînd ea exprimă singura cauză pentru care are loc acţiunea din regentă, nu se desparte de aceasta prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă.

Să se compare: Vin la tine, *fiindcă am nevoie de o carte*.

cu: Vin la tine *fiindcă am nevoie de o carte* (nu din alte motive).

EXERCIŢII

I. Subliniaţi cu o linie complementele circumstanţiale de cauză şi cu două propoziţiile circumstanţiale de cauză:

1. Cantemir a plîns mult c-a făcut aşa păcat.

(C. Negruzzi, *Negru pe alb*)

2. ... fiarele tremurau şi se băteau cap în cap, de spaimă.

(I. Creangă, *Moş Nichifor Coţcariul*)

3. Am rămas mut de oţerire şi de ruşine.

(C. Negruzzi, *Cum am învăţat românește*)

4. Valeu, cumătre! Nu trage, că-mi rupi piciorul!

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

5. A! ... ştii ce? nu-i spune nimic, fiindcă poate nu ţii minte exact persoanele.

(I. L. Caragiale, *Căldură mare*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Am avut noroc cu Iosiv, răspundea el supărat din pricina acestei veselii nerușinate, care ar fi putut aduce și ceasul rău.

(T. Popovici, *Setea*)

7. De slabi ce sînt le stă rău cînd rîd.

(Z. Stancu, *Desculț*)

8. Și iarna era tot mai grea, în pădure urlau lupii de foame.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

9. Rămîind orfan în tînără vîrstă, se duse la Liov în Galiția, la o rudă a sa care era spițer ...

(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

II Analizați propozițiile circumstanțiale de cauză după modelul:

Regentul	Întrebarea	Cauzala	Cuvîntul introductiv

1. Bologa se sculă și curmă vorba, poftindu-l să continue cu altă ocazie, deoarece acum îl chema serviciul.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

2. Destul acum, că ne-ai făcut capul călindar.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

3. Ține-l, coniță, că mă dă jos cu tava!

(I. L. Caragiale, *Vizită ...*)

4. Nu ne speriem de lume,
Căci purtăm de voinici nume ...

(*Folclor*)

5. Le dă nota 6 la morală, pentru că toți sînt de familie bună.

(I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

6. Profesia de cronicar high-life nu este ușoară, fiindcă trebuie să scrii despre dame, și damele sînt dificile, pretențioase, caprițioase.

(I. L. Caragiale, *High-life*)

7. Și mi-s dragă mie însămi, pentru că-i sînt dragă lui.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

III. Identificați propozițiile circumstanțiale de cauză și arătați valoarea morfologică a cuvintelor introductive:

1. De fapt, ar fi trebuit ca în toamnă, cum era un an bun, să se însoare și el ca orice flăcău.

(M. Preda, *Morometii*)

2. Fără de dînsul nu se putea nici un fel de veselie în sat la noi, fiindcă el cînta mai bine decît toți și din vioară, și din cimpoi, și din fluer, iară pe Huțu îl ducea totdeauna cu sine, deoarece Buduleasa fugise cu un scriitor al satului și nu putea să-l lase pe copil singur acasă.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Scanned with OKEN Scanner

3. George se simțea măgulit că vine.

(L. Rebreanu, *Ion*)

4. Dacă nu ți-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul?

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Ai s-aștepți dumneata aici, staroste Căliman, pînă la vremea amiezii, căci măria sa are treabă în tîrg la Suceava cu neguțătorii lioveni.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

IV. Aflați propozițiile circumstanțiale de cauză și analizați verbele determinate:

1. Frunză verde de cicoare,
Trageți hora mare, mare,
Trageți hora muncitoare,
Că e zi de sărbătoare.

(*Folclor*)

2. ... dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi?

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. ... țineau copiii lîngă ele, fiindcă valurile puteau să-i tragă în vîltoarea lor ...

(Fănuș Neagu, *Fîntîna*)

4. Mie, îndeosebi, mi se cuvenea oarecare întîietate la împărțeala părerilor de bine, pentru că eu îl știam încă din copilărie și eram prieten chiar și cu Budulea cel bătrîn.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

5. N-apucai să-mbuc o dată,
Ciocoiul își face plata
Și mă ia la schingiuit,
Că nimic nu i-am cosit.

(*Folclor*)

V. Identificați propozițiile circumstanțiale de cauză și discutați topica și punctuația lor:

1. Umbla îmbrăcat într-un laibăr negru, cu nasturi de argint, avea chimir lat, bătut în ținte, cizme cu tureac lung și pinteni mari, că umbla mai mult călare decît pedestru.

(T. Popovici, *Setea*)

2. Și fiindcă Bucureștii sînt un mic Paris, și Mitică, se-nțelege, este un mic parizian.

(I. L. Caragiale, *Mitică*)

3. Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

(I. L. Caragiale, *Arendașul român*)

4. Am auzit, că doar nu-s surd.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Văduva cu cei cinci copii a fost nevoită să se mute la o rudă, în sat, fiindcă în casă s-au instalat birourile comandamentului.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

6. Fiindcă prea eram nenorocit, mama a trimis pe Barbara să aducă pe Huțu, pentru ca să-i dau cele două pere.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

VI. Identificați propozițiile subordonate studiate pînă acum:

1. Cred că nu mai e nevoie să ne prezentăm, fiindcă ne cunoaștem.

(A. Baranga, *Siciliana*)

2. Toată lumea îl prețuia, fiindcă știa să se poarte cu oamenii.

(T. Popovici, *Setea*)

3. Nu-i plăcea să se pună împotriva ei, că n-ar mai fi scos-o la capăt.

(T. Popovici, *Setea*)

4. Și ne-o da această învățătură nu pentru că trebuia și pentru că i se plătea, dar pentru că în acest suflet era ceva din credința și din curățenia unui apostol.

(M. Sadoveanu *Domnu Trandafir*)

VII. Alcătuiți două fraze cu propoziții circumstanțiale de cauză introduse prin conjuncțiile *dacă* și *întrucît*.

VIII. Transformați topica frazei în așa fel, încît propoziția circumstanțială de cauză intercalată în regentă să fie plasată după aceasta:

Bătrînul, pentru că nu voia acest lucru, se mută în altă parte.

IX. Alcătuiți două fraze cu propoziții circumstanțiale de cauză pe lîngă locuțiuni verbale din regentă.

X. Construiți două fraze cu propoziții circumstanțiale de cauză pe lîngă verbe la diateza pasivă.

XI. Alcătuiți patru propoziții cu complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale diferite, apoi transformați complementele circumstanțiale de cauză în propoziții cauzale.

XII. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin verbe la gerunziu, apoi transformați complementele circumstanțiale de cauză în propoziții cauzale.

XIII. Formulați o frază în care propoziția circumstanțială de cauză să fie intercalată în regentă.

XIV. Spuneți dacă propoziția circumstanțială de cauză din fraza de mai jos trebuie sau nu despărțită prin virgulă de regentă:

Citesc această carte pentru că îmi place (nu pentru că n-am ce face).

XV. Alcătuiți o frază după schema:

Scanned with OKEN Scanner

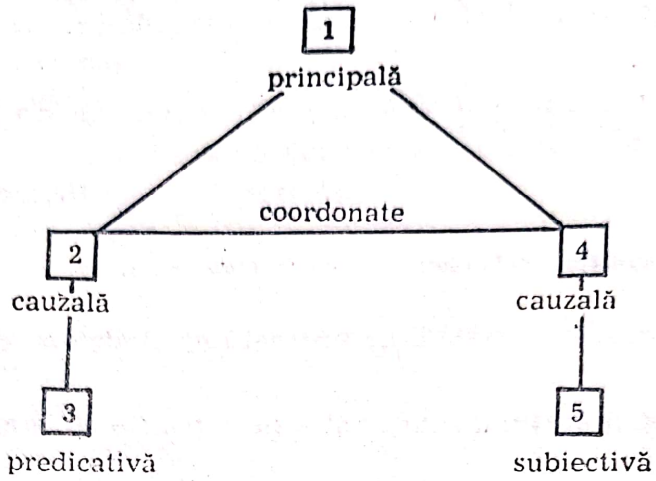

XVI. **Alcătuiți o compunere în care să aveți complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale și prin verbe la gerunziu.**

XVII. **Observați greșelile de exprimare; încercați să stilizați textul:**

Am văzut căci vii, zise cineva fără să-și ridice ochii de pe ziar. Nu se spune așa, afirmă altul, care sta la geam. De ce să nu se spună așa? întrebă cel în cauză, mirîndu-se din pricina unei asemenea observații.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

1. Complementul circumstanțial de scop

Complementul circumstanțial de scop *arată cu ce scop se face acțiunea unui verb*. El răspunde la întrebările: **cu ce scop? în ce scop?**

Oameni, femei, copii, bătrîni erau împinși înainte ca niște turme de vite poate *spre a fi vîndute*.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

Complementul circumstanțial de scop poate fi exprimat prin:

a) *substantive* (*sau substitutele lor*) *precedate de prepoziții* (**după, în, la, pentru, spre** etc.) *sau de locuțiuni prepoziționale* (**în vederea, cu scopul, în scopul**):

S-a dus la piață **după** *tîrguieli*.
Mi-am dat băiatul **la** *învățătură*.
Am venit **pentru** *afacerea* noastră.

(M. Sadoveanu, *Șase sute de lei*)

Mă pregătesc **în vederea** *examenului* de bacalaureat.

b) *verbe la infinitiv sau supin precedate de prepoziții:*

Am fost la d-ta acasă **pentru** *a-ți face* o rugăminte ...

(D. Zamfirescu, *Anna*)

Au intrat cu combina în lanul de grîu **pentru** *secerat*, *treierat* și *balotat* paiele.

Notă. Complementul circumstanțial de scop are uneori și nuanțe de loc:

După ce s-au săturat ei bine, au pornit *la vînat* ...

(I. Creangă, *Făt-Frumos, Fiul Iepei*)

EXERCIȚII

I. Subliniați cu o linie complementul circumstanțial de scop și cu două cuvintele pe care le determină:

Scanned with OKEN Scanner

1. În vreme de război ei sînt hotărîți să intre îndată în corpurile lor spre a le completa.

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

2. N-a stat mult pe gînduri spre a vedea că alta nu-i mai rămînea decît să spele degrabă putina.

(I. L. Caragiale, *Kir Ianulea*)

3. La 1843, spre a împlini reducția făcută în călărime și în cordonași, iarăși se mări numărul soldaților de pedestrime ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

4. Spre a se acoperi acele cheltuieli, spătarul ar slobozi în toți anii cu voie pe la casele lor, un număr hotărît de subofițeri și soldați, pe cîte patru și șase luni.

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

II. Identificați complementele circumstanțiale de scop; analizați morfologic părțile prin care sînt exprimate:

1. (norodul) ... cîrtea numai asupra ministrului său Moțoc, care întrebuința creditul ce avea la Domn spre împilarea gloatei.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

2. Dar Mihai Viteazul șade-ngenunchiat
Și își pleacă capul spre a fi tăiat.

(D. Bolintineanu, *Mihai și călăul*)

3. Și trecînd printre coloane,
Prin saloane,
Veneau toate-a să-nchina
La frumoasa lor regină.

(V. Alecsandri, *O noapte la Alhambra*)

4. Oamenii (...) se adună de două ori pe an pentru exerciții ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

III. Identificați complementele circumstanțiale de scop și grupați-le după părțile de vorbire prin care sînt exprimate:

1. Un motiv mai mult să mă lași singur spre binele amîndurora!

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Pentru a înțelege pe alții, ne trebuie gramaticile și lexicoanele a feluritelor limbi neolatine de astăzi ...

(A. Russo, *Cugetări*)

3. Plîngerile țării brațul mi-au armat;
Pentru-a ei scăpare astăzi m-am luptat.

(D. Bolintineanu, *Fata de la Cozia*)

4. Cît îi mic, prinde muște cu ceaslovul și toată ziulica bate prundurile după scăldat ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Mama atunci mă și ia răpede, răpede la pornit ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. Deci Săndrel-vodă a venit la hodină.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

7. Mă lungii într-un cot pe iarba moale și spre sărbătorirea deplinei mele biruințî împotriva stavilei de tot felul, pe care codrul și muntele mi le ridicase în cale, aprinsei o țigară.

(C. Hogaș, *În munții Neamțului*)

8. Ieri căldură, azi zăpadă,
Și din codrii pudruiți
Ies în grabă, după pradă,
Ulii și urșii flămînziți.

(V. Alecsandri, *Ieri și astăzi*)

IV. Scoateți verbele la infinitiv și arătați funcția lor sintactică:

1. Însărcinarea acestui trup este să împlinească slujbe lîngă partea administrativă și spre a sluji de rezervă oștirii ...

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

2. Sinan Pașa, văzînd retragerea românilor, luase inimă și vrea a-i desface de tot. Spre acest sfîrșit, în capul rezervei sale, el umbla a trece podul spre a izbi pe ai noștri în frunte, în vreme ce Hassan Pașa cu Mihnea-vodă, din porunca lui, alergau prin pădure să-i lovească pe la spate. Mihai atunci se așează cu ceata de curînd sosită la capul podului, spre a întîmpina pe Sinan.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

V. Copiați textele, subliniați complementele circumstanțiale de cauză cu o linie și pe cele de scop cu două linii:

1. Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig după jefuit.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Sinan, temîndu-se de sosirea lor, fugise în grabă, lăsînd în București multe bagaje, muniții, robi.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

3. Mihai cugetă în inima sa că împrejurarea cere neapărat vreo faptă eroică spre a descuraja pe turci și a îmbărbăta pe ai săi.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*)

VI. Dați trei exemple de complemente circumstanțiale de scop exprimate prin substantive precedate de prepoziții diferite și două exemple exprimate prin substantive precedate de locuțiuni prepoziționale diferite.

Scanned with OKEN Scanner

VII. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de scop exprimate prin verbe la supin.

VIII. Construiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de scop ale căror cuvinte determinate să fie un verb la gerunziu și unul la infinitiv.

IX. Construiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de scop exprimate prin verbe la infinitiv precedate de prepoziția ***pentru***.

X. Formulați propoziții cu complemente circumstanțiale de scop exprimate prin substantive și verbe la infinitiv precedate de prepoziția ***spre***.

XI. Dați două propoziții: una cu un complement circumstanțial de scop și alta cu un complement circumstanțial de loc, ambele exprimate prin substantive precedate de prepoziția ***la***. Arătați deosebirile dintre aceste complemente circumstanțiale.

XIII. Alcătuiți o compunere în care să aveți complemente circumstanțiale de scop exprimate prin substantive și verbe la infinitiv și supin.

XIII. Stilizați textul:

De multă vreme am vrut cartea asta și pot spune că am alergat mult a o avea. Acum o citesc liniștit și pot ca să-mi dau seama că într-adevăr e frumoasă.

2. Propoziția circumstanțială de scop (finală)

Propoziția circumstanțială de scop sau finală *arată în ce scop se face acțiunea din regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de scop.*

Se opri *să-și ascută coasa.*

(L. Rebreanu, *Ion*)

Propoziția circumstanțială de scop poate fi introdusă prin:

a) *conjuncții:* **să, ca să, ca ... să, de:**
Să ne ducem *să-l găsim pe comis.*

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

... eu mă duc în pădure, **ca să** *mai aduc ceva de-a mîncării.*

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

Ca *în cămara ta* **să** *vin*
Să *te privesc de-aproape,*
Am coborît cu-al meu senin
Și m-am născut din ape.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

b) *locuțiunea conjuncțională* **pentru ca să:**
Apoi fuge de la fereastră, **pentru ca să** *prindă pe Ileana.*

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

Observații: 1. Propozițiile circumstanțiale de scop *negative* se introduc prin aceleași conjuncții și locuțiuni conjuncționale ca și finalele pozitive, la

Scanned with OKEN Scanner

care se adaugă negaţia cu sau fără elementele întăritoare **cumva, care cumva: să nu, ca să nu, (să) nu cumva să, să nu care cumva să** etc.:

Văzînd eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am şterpelit-o de acasă numai cu beşica cea de porc, **nu cumva să-***mi iele tata ciubotele.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*

2. Propoziţia circumstanţială de scop poate fi înlocuită uneori cu o construcţie infinitivală precedată de prepoziţia **spre** sau **pentru**:

Am venit la tine *ca să te văd.*

Am venit la tine *spre a te vedea.*

Am venit la tine *pentru a te vedea.*

3. Propoziţiile finale pot avea în regentă drept corelativ una din locuţiunile adverbiale **de aceea, de asta, pentru aceea**:

De aceea am venit, *să-mi dai cartea.*

4. Să nu se confunde propoziţia circumstanţială de scop cu cea de cauză. Le putem deosebi dacă ţinem seama de următoarele:

a) întrebarea trebuie pusă corect: pentru circumstanţiala de cauză: *din ce cauză?*; pentru circumstanţiala de scop: *cu ce scop? în ce scop?;*

b) propoziţiile circumstanţiale de cauză nu se introduc niciodată prin conjuncţia **să** ori prin conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale în compoziţia cărora intră **să**. Cauzala nu se poate construi cu modul conjunctiv. De asemenea, nu poate fi introdusă nici prin conjuncţia **de**;

c) acţiunea din propoziţia circumstanţială de scop se petrece după acţiunea din regentă, acţiunea din propoziţia cauzală se petrece înaintea celei din regentă.

Să se compare:

Mă duc la librărie să-mi cumpăr o carte. (Întîi mă duc la librărie, pe urmă îmi cumpăr cartea.)

cu:

Mă duc la librărie pentru că am nevoie de o carte. (Am nevoie de o carte înainte de a mă duce la librărie).

Topica şi punctuaţia. Propoziţia circumstanţială de scop sau finală poate sta atît înainte, cît şi după regentă.

Propoziţiile finale introduse prin **să** şi **de** stau întotdeauna după regentă.

Propoziţia finală aşezată înaintea regentei se desparte, de obicei, prin virgulă de aceasta:

Ca să vedem mai bine, ne urcăm pe linia ferată.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

Aşezată după regentă, propoziţia finală se desparte prin virgulă numai atunci cînd autorul vrea să arate că ea nu e un element esenţial în frază.

Scanned with OKEN Scanner

Să se compare:

Lumea se adunase *să se uite la această judecată.*

(P. Ispirescu, *Pasărea măiastră*)

cu:

De atunci o chemase pe Aglaia, *să stea cu ea pînă la întoarcerea lui Savu.*

(E. Barbu, *Groapa*)

EXERCIŢII

I. Găsiţi propoziţiile circumstanţiale de scop, regentul lor şi cuvintele introductive:

1. Lăsa-m-oi de răzeşie,
   Să apuc de haiducie,
   Ca să-mi fac sfînta dreptate
   Cu cea ghioagă de pe spate.

(*Folclor*)

2. Mergi de te-narmă, mergi de combate.

(V. Alecsandri, *Corona vieţei*)

3. Iar neguţătorul să vie la mine, să vorbesc eu cu dînsul.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

4. Ei braţul tău înarmă ca să loveşti în tine ...

(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*)

5. A dat fuga în magazie, să aprindă surcele ...

(E. Barbu, *Groapa*)

6. În fiecare săptămînă se duce unul din noi peste munte, de aduce tain.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

7. Supărat pe prostia lui, Gavrilă se duse să se culce.

(T. Popovici, *Setea*)

8. Intru mai întîi în casa omului şi mă fac a cere pe Ion, să ne ducem la scăldat.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

9. S-au găsit feciori de crai care au luat armele şi au încălicat şi au venit cu oşteni să cuprindă pădurile şi să găsească pe zînă.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

10. Atuncea poate ai venit să ne vezi cum trăim noi aici la Suha.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

II. Aflaţi propoziţiile circumstanţiale de scop şi analizaţi sintactic şi morfologic regentul lor:

Scanned with OKEN Scanner

1. Pun pe Bubico binişor jos lîngă mamiţa lui şi cobor geamul, aplecîndu-mă să respir.

(I. L. Caragiale, *Bûbico*)

2. Dă-i cu cinstea, să piară ruşinea.

(I. Creangă. *Povestea lui Harap Alb*)

3. Gata a cîrmi la dreapta ca să coborîm în sat, aruncai împrejurul meu o lungă şi mulţumitoare privire.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

4. Printre mulţimea de curioşi, adunată acolo, mai mult ca să-şi petreacă timpul, decît spre a cumpăra ceva de la licitaţie, figura şi Costea Chioru împreună cu Păturică.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

5. Toate dispoziţiunile se luaseră ca să mulţumească cu desăvîrşire pe oaspeţi.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

6. Vin'la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr-o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare.

(V. Alecsandri, *Hora Unirei*)

7. Dădu pagul în sama tatarului, ca să-l frece cu şumuiac de iarbă uscată.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

8. Ascultaţi: voi ştiţi ca şi mine că boierii noştri trăiesc în desfrînări şi se ţin numai de zavistii, ca să dea pe Domni jos de pe scaun ...

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

III. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale de scop. Analizaţi morfologic cuvintele cuprinse între elementele componente ale conjuncţiei *ca ... să*:

1. Ca dintr-un bob să odrăslească mia
Cu sîngele tău cald stropeşte glia.

(A. Vlahuţă, *Semănătorul*)

2. Vrei să dau glas acelei guri
C-a după-a ei cîntare
Să se ia munţii cu păduri
Şi insulele-n mare?

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

IV. Copiaţi textele, identificaţi propoziţiile circumstanţiale de scop şi înlocuiţi conjuncţia sau locuţiunea conjuncţională introductivă prin altă conjuncţie (locuţiune conjuncţională) potrivită:

1. O luă, o vîrî sub cămaşă şi-şi încheie nasturii ca nu cumva să se vadă.

(T. Popovici, *Setea*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Vătaful a ridicat pumnul să-l lovească.

(E. Barbu, *Groapa*)

V. Aflați propozițiile circumstanțiale de scop și explicați topica și punctuația lor:

1. Rămîi în fața mea, ca să te privesc ...

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Mă gîndii să-i cercetez afacerea, să văd la ce rezultat a ajuns.

(M. Sadoveanu, *Pe drumuri încurcate*)

3. Murgul paște-n voia lui,
De urît să-i treacă.

(Șt. O. Iosif, *Gruia*)

4. Ca să se cunoască semnele, trebuie să presari cenușă.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

5. Ca să nu mai rămîie repetent și anul acesta, mam'mare, mamițica și tanti Mița au promis tînărului Goe să-l ducă-n București de 10 mai.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

VI. Spuneți ce fel de propoziții sînt cele introduse prin conjuncțiile *să, ca să*:

1. Urcînd în acea seară pe strada Nicolae Bălcescu din Predeal, nu m-am putut opri să scot o exclamație de uimire.

(Geo Bogza, *Lira de zăpadă*)

2. Albastra mea stîncă de Mare și-a răsucit
Capul cu vuiet de plete, să nu vadă ...

(E. Jebeleanu, *Judecata*)

3. A ieșit din sat să-și vadă singurul tovarăș, singurul rămas dintre animalele de muncă.

(M. Sadoveanu, *Ceasul al doilea*)

4. Acesta era planul lui Moțoc ca să se poată lipi de Lăpușneanul.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

5. Totuși nu era atît de adevărat că Niculae nu vroia să stea de vorbă cu nimeni.

(M. Preda, *Marele singuratic*)

6. Linei îi fusese rușine să se ducă ziua la ghicitoare.

(E. Barbu, *Groapa*)

7. Nu trecu mult și sosi vremea să se facă nunta lui Ilie.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

8. Cucoșii negri îs buni ca să ne cînte deșteptarea în toate diminețile.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

9. ... te-au lăsat la soare ca să te usuci.

(I. Creangă, *Inul și cămeșa*)

10. Noi ne-am pornit de la Peatră ca să videm portretul domnului Alexandru Lăpușneanul; ne-am pornit de la Pîngărați cu gînd să suim pe Ceahlău ...

(V. Alecsandri, *O primblare la munți*)

Scanned with OKEN Scanner

11. Țăranul mergea pe lîngă boi și-i tot îndemna să meargă mai iute, ca s-ajungă degrabă acasă și să ieie pielea vulpii.

(I. Creangă, *Ursul pieptit de vulpe*)

12. Trebuia într-acea noapte ca să sufle vîntul rece,
Ca să viscolească-afară, ca și azi, neapărat.

(Al. Macedonski, *Noaptea de martie*)

13. Pasărea vrăjmașă se repezi, zbierînd prin aer, ca să prindă pe cîntăreață și aceasta, mititica, în zadar cercă să-i scape prin fugă.

(Al. Odobescu, *Pseudo-kynegheticos*)

VII. Arătați felul propozițiilor din frazele:

1. Pleacă-n grabă
Ca să vadă
Dacă e adevărat.

(G. Coșbuc, *Lordul John*)

2. Trec de colo pînă colo prin coridor, să văz în care compartiment aș găsi un loc mai comod ...

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

3. Ea își pusese toate puterile ca să dea la învățătură pe Ion, care i se părea ei că îi seamănă la ascuțimea înțelegerii.

(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)

4. Cînd era mămuca bolnavă, zise el într-un tîrziu, eu, care eram cel mezin, stăteam lîngă dînsa, ca să-i dau apă, cînd îi era sete ...

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

5. Auzind aceasta, indignarea protopopului se înteți și, ca să frîngă cerbicia fiului rătăcit, povățui pe doamna Bologa să-i refuze mijloacele bănești.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

VIII. Copiați textele, subliniați cu o linie propozițiile circumstanțiale de scop și cu două pe cele de cauză. Spuneți cum ați reușit să le deosebiți.

1. ... și acum te scoală de fugi, că vrăjmașii tăi s-au apropiat!

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

2. Și inima-i în pieptu-i bătea cu foc, deșteaptă,
Căci el visa, privindu-i, la lupta ce-i așteaptă.

(V. Alecsandri, *Sergentul*)

3. Eu îl mîngîi, să-l potolesc.

(I. L. Caragiale, *Bùbico*)

IX. Dați exemple de propoziții circumstanțiale de scop introduse prin conjuncția *de* și locuțiunea conjuncțională *pentru ca să*.

X. Explicați, cu exemple, deosebirea dintre propozițiile circumstanțiale de scop și cele de cauză

XI. Transformați complementele circumstanțiale de scop în propoziții circumstanțiale de scop:

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a ajunge mai devreme, am plecat cu mașina.
Băiatul s-a dus la tăiat lemne.

XII. **Alcătuiți o propoziție în care să aveți, printre altele, un complement circumstanțial de scop și unul de cauză. Transformați aceste complemente circumstanțiale în propoziții circumstanțiale.**

XIII. **Formulați o frază în care să aveți o propoziție circumstanțială de scop pe lîngă verbul *mergînd*.**

XIV. **Schimbați topica frazei în așa fel, încît propoziția circumstanțială de scop să fie intercalată în regentă:**

Ca să te pot ajunge, am pornit-o pe o cărare puțin umblată.

XV. **Arătați felul propozițiilor din frazele:**

Mă tem să vin.
Îmi place să vin.
Încerc să vin.
Esențialul este să vin.
Grăbesc pasul să fiu la timp acolo.

XVI. **Alcătuiți o frază formată dintr-o regentă și o propoziție circumstanțială de scop introdusă prin *ca ... să*; între elementele componente ale conjuncției să aveți un complement circumstanțial de timp.**

XVII. **Alcătuiți o compunere în care să aveți propoziții circumstanțiale de scop introduse prin toate conjuncțiile corespunzătoare.**

XVIII. **Alcătuiți o frază după schema:**

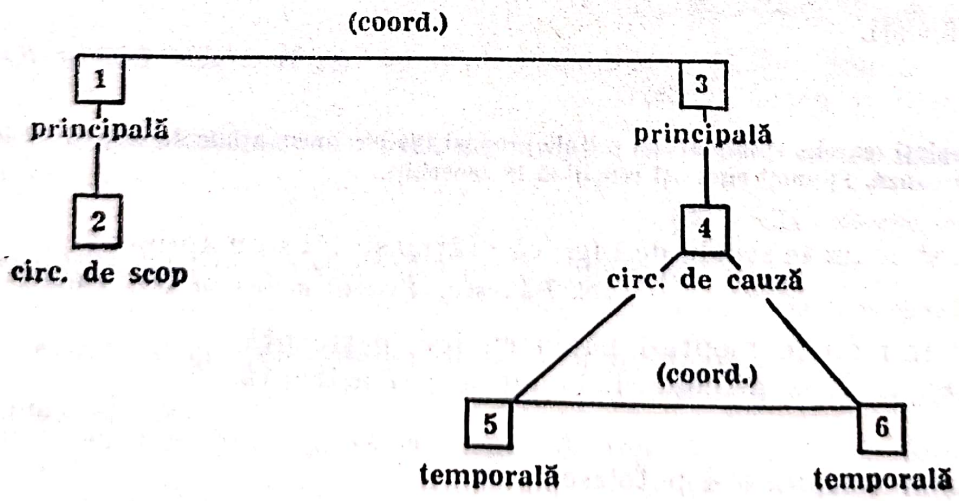

XIX. **Observați greșelile de exprimare; încercați să stilizați textul:**

Să vin la tine, am străbătut drumul acesta lung, dar nu pot spune nimic, pentru că am avut nevoie de ajutorul tău. Aș fi dat un telefon înainte să te anunț de sosirea mea, însă n-am întîlnit în drumul meu nici un post telefonic.

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

1. Complementul circumstanțial de mod

Complementul circumstanțial de mod *arată cum, în ce măsură se desfășoară o acțiune ori se prezintă o stare, o însușire.*

El răspunde la întrebările: **cum? în ce fel? în ce măsură? cît (de)?**

Prietenul meu tuși *încetinel.* (M. Sadoveanu, *În satul unui prietin*) — cum tuși? *încetinel.*

Regentul unui circumstanțial de mod poate fi:

a) *un verb (o locuțiune verbală) sau o interjecție cu valoare verbală:*

Seara **cădea** *repede.*

(E. Barbu, *Groapa*)

Hai *mai repede.*

b) *un adjectiv:*

Luca Moșneagu însă mîna cum știa el; căci smîrțoagele lui de cai erau **vlăguiți** *din cale-afară.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) *un adverb (locuțiune adverbială):*

Rîndunica zboară **repede** *ca vîntul.*

Modul în care se desfășoară o acțiune sau se prezintă o stare, o însușire poate fi exprimat direct sau prin comparație. De asemenea, complementele circumstanțiale de mod pot arăta măsura sau consecințele acțiunii ori însușirii. De aceea, ele sînt de patru feluri: *propriu-zise, comparative, de măsură și consecutive.*

1, Complementul circumstanțial de mod propriu-zis

Poate fi exprimat prin:

a) *adverb* (precedat sau nu de prepoziție) sau *locuțiune adverbială:*

Cu mare *greu* am pornit vorba.

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

b) *numeral cu valoare adverbială:*

Cînd e gata să se spargă, mulțimea, adunată în jurul horei, se despică *în două.*

(Z. Stancu, *Desculț*)

Scanned with OKEN Scanner

c) *substantiv fără prepoziție cu valoare adverbială:*

Dar ți-ai găsit; profesorul a stat lîngă noi, pînă ce ne-a tuns *chilug*. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) — adică așa cum e *chilugul* (unealta cu care se pisează sarea în piuă).

d) *substantiv* (sau substitutele lui) precedat de prepoziții (**cu, fără (de) a, pe, în, întru, după, din** etc.):

Plîngea **cu** *mîhnire*.

(V. Alecsandri, *Steaua țării*)

Rumegau **în** *liniște*.

(Jean Bart, *Fără permis de export*)

Cîinii cum îl văd
La el se repăd
Și latră-**a** *pustiu*
Și urlă-**a** *morțiu*.

(*Folclor*)

e) *verb la infinitiv* (precedat de prepoziția **fără**) sau la *gerunziu:*

S-a dus la seceră **fără** *a întoarce* capul.

L. Rebreanu, *Ion*)

Toți care știu de dînsul spun multe, dar *șoptind*.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

f) *interjecție:*

A plecat băiatul *șontîc, șontîc*.

(I. L. Caragiale, *Calul dracului*)

2. Complementul circumstanțial de mod comparativ

Comparația poate fi de *egalitate* sau de *inegalitate.*

Complementul circumstanțial de mod comparativ se exprimă prin substantive, pronume, adjective, verbe la participiu sau la infinitiv precedate de adverbe de comparație cu valoare de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale: **ca (și), cît (și), asemenea,** cînd sînt de *egalitate*, și de adverbele cu valoare de prepoziții **decît, ca** și prepoziția **de** cînd sînt de *inegalitate:*

Ca *un glob* de aur luna strălucea. (D. Bolintineanu, *Ultima noapte a lui Mihai cel Mare*) — circumstanțial de mod comparativ de egalitate.

Dragostea mea prețuiește mai mult **decît** *nimicurile* muritorilor. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*) — circumstanțial de mod comparativ de inegalitate.

3. **Complementul circumstanțial de mod care arată măsura** este exprimat prin substantive (care arată unități) însoțite de numerale (care arată valori, greutăți, dimensiuni) precedate, de obicei, de prepozițiile **cu, de, pentru, pe, pînă la:**

Mi-a dat **cu** *doi lei* mai mult.

E greu **de** *patru kilograme.*

Scanned with OKEN Scanner

4. Complementul circumstanțial de mod consecutiv

Cînd complinirea modală se face în raport cu consecințele pe care le are sau le poate avea acțiunea sau calitatea, complementul se numește *consecutiv*. El se exprimă, de obicei, prin expresii de tipul: **de minune, de speriat etc.**

Ei se înțeleg *de minune*.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale de mod; analizați morfologic și sintactic cuvintele pe care le determină:

1. ... vin săgeți de pretutindeni
   Vîjîind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie,
   Urlă cîmpul și de tropot, și de strigăt de bătaie.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

2. Mai dulce decît toți arborii foșnește plopul.

(Z. Stancu, *Desculț*)

3. Ionuț Păr-Negru s-a tras ca o mîță spre fereastră.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale de mod propriu-zise și pe cele modale comparativ

1. ... îl apucă bărbătește de trunchi ...

(Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*)

2. Ambele monete stătură puțin într-o poziție teatrală, ca doi dușmani viteji, care se măsoară cu ochii pînă a nu să încleșta în luptă.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbin*)

3. Într-un colț al odăii, cîteva merțe de fasole; în altul, sămînță de cînepă; în al treilea, o movilă de mere domnești și pere de Rădășeni (...); într-o putină, pere uscate și dulci ca smochinele; mai încolo, un teanc de chite de cînepă și de in; pe-o grindă, călepe de tort și lînuri boite fel de fel pentru scoarțe și lăicere ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Ce-i mai lung decît drumurile
   Și mai înalt decît mările,
   Mai frumos decît florile
   Și mai urîcios decît babele,
   Mai drag decît icoanele
   Și mai rău decît tunurile,
   Mai luminos decît lumînările
   Și mai întuneços decît pivnițele?

(S. Fl. Marian, *Cimilîturile românilor*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Identificaţi complementele circumstanţiale de mod: grupaţi-le după modelul:

Regentul	Compl. de mod propriu-zis	Regentul	Compl. de mod comparativ	Regentul	Compl. de măsură	Regentul	Compl. de mod consecutiv

1. O cale scurtă de două poşte ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Trec anii, trec lunile-n goană
Şi-n zbor săptămînile trec.

(G. Topîrceanu, *Balada chiriaşului grăbit*)

3. ... nu ne pedepsi pre noi după fărădelegile noastre!

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

4. Toată noaptea o petrecu pe gînduri.

(L. Rebreanu, *Ion*)

5. Răcneşte cu mare tulburare ...

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

6. Înalt cît casa,
Verde ca mătasea,
Dulce ca mierea,
Amar ca fierea.

(*Ghicitoare*)

7. Zice că pe-un cîmp lung cît lumea asta, umblau mistreţi negri, în ciurde, spre apă.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

8. Popa se linişteşte şi povesteşte cu el de-a mai mare dragul.

(I. Agîrbiceanu, *Două iubiri*)

9. Ş-apoi plîngea mai mare mila
Şi-n nopţi apoi ea s-a pierdut.

(G. Coşbuc, *Brîul Costînzenei*)

10. Şampania curgea gîrlă.

(D. Zamfirescu, *În război*)

11. Doarme ca un copilaş
Legănat de vise.

(Şt. O. Iosif, *Gruia*)

12. Ferentarul ager şi cu lungă chică
Intră în bătaie fără nici o frică;
Tare ca un leu,
Iute ca săgeata tabăra străbate,
Bate zece singur ...

(D. Bolintineanu, *Ferentarul*)

IV. Aflaţi complementele circumstanţiale de mod şi analizaţi morfologic cuvintele prin care sînt exprimate:

Scanned with OKEN Scanner

1. ... Pe loc, tot regimentul
Se-nșiră, poartă arma, salută cu onor
Românul care pleacă, trăgînd al său picior.

(V. Alecsandri, *Sergentul*)

2. Sava Pelin, vicepreședintele gospodăriei din Lacoviște, tăia Dunărea de-a curmezișul cu luntrea, apropiindu-se de malul rîpos, de unde începea cîmpia.

(Fănuș Neagu, *Fîntîna*)

3. Astfel ne-am dus noi în Rumelia, pînă la un tîrg mai mare decît tîrgul Sofiei.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

4. Fără de a mai spune o vorbă, ei se despărțiră.

(Al. Odobescu, *Mihnea vodă cel Rău*)

5. Vitoria se uita ascuțit și cu îndîrjire ...

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

6. Și odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap!

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

7. Caporalul porni fuga spre sat ...

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*)

8. ... Și-n urmă-i corbii croncănind
Aleargă stol.

(G. Coșbuc, *Moartea lui Fulger*)

9. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte ca și mine; și apoi a pribegit de-acolo, ca și noi; s-a tras cu bucatele încoace ca și moș Dediu din Vînători și alți mocani, din pricina papistașiei mai mult, pe cît știu eu.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

10. I-am sunat clopotul scurt, zvîcnit, repezit, a ceartă, așa cum vorbea de pe gard, cînd mă blestema.

(Z. Stancu, *Desculț*)

V. Analizați cuvintele scrise cu litere cursive și spuneți ce funcție sintactică au:

1. Dimineața era *fără vînt*.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Paisprezece gospodari au rămas *fără pămînt*.

(M. Sadoveanu, *Șase sute de lei*)

VI. Analizați valoarea stilistică a cuvintelor și a expresiilor tipărite cu litere cursive:

1. ... iaca și mătușa Măriuca lui Moș Andrei vine la noi *c-o falcă-n ceriu și una-n pămînt*.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Flori de tei deasupra noastră
O_să cadă *rînduri-rînduri*.

(M. Eminescu, *Dorința*)

VII. Analizați complementele circumstanțiale studiate:

1. Apoi mirиștile pieriră, drumul adunîndu-se între două șiruri de salcîmi, ca între niște pereți.

(Fănuș Neagu, *Cantonul părăsit*)

2. Toboșarul mai lovi de cîteva ori în instrumentul lui ...

(E. Barbu, *Groapa*)

3. Văzîndu-se luat în răspăr, s-a supărat boierul.

(Z. Stancu, *Desculț*)

4. Ca un fum se întindea spre asfințit, întîi cenușiu, ușor, pe urmă tot mai des, pînă ce se rumenea și se deschidea într-o coloare foarte dulce în depărtatele zări unde se cufundase soarele.

(M. Sadoveanu, *Ceasul al doilea*)

5. Un vînăt giulgiu se-ncheie nod
Pe umerele goale.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

6. Numai zumzetul de-albine,
Fără-ncepere și adaos,
Curge-ntruna, parcă vine
Din adîncul firii pline
De repaos.

(G. Coșbuc, *În miezul verii*)

7. S-au înfățișat boierii dimineața și măria sa i-a primit pe rînd cîte trei și cîte patru.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

8. Părul lui ca mălaiul strălucea stins în lumina lunii.

(E. Barbu, *Groapa*)

9. Argații gospodăriei, care se buluciseră din ogrăzi ca într-o bătaie de vînt, se retraseră rînjind.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

10. Glanetașu deschise încet și cu respect ușa și își puse îndată căciula jos, lîngă cuptor ...

(L. Rebreanu, *Ion*)

11. Te vezi aievea numai în ștersele portrete.

(I. Pillat, *Aci sosi pe vremuri*)

VIII. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de mod comparative exprimate prin pronume personale precedate de adverbele *decît* și *ca*.

IX. Formulați două propoziții cu complementele circumstanțiale de mod de măsură exprimate prin substantive determinate de numerale și precedate de prepoziții.

Scanned with OKEN Scanner

X. Dați două propoziții cu complemente circumstanțiale de mod exprimate prin locuțiuni adverbiale care să aibă ca regent un verb la diateza pasivă.

XI. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale de mod propriu-zise și comparative exprimate prin verb la infinitiv.

XII. Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale consecutive.

XIII. Dați cîte un exemplu de propoziție în care verbul la gerunziu să aibă, pe rînd, funcția de complement direct, complement circumstanțial de timp, de cauză și de mod.

XIV. Dați cîte un exemplu de propoziție în care verbul la infinitiv să fie subiect, nume predicativ, complement direct, circumstanțial de timp și de mod.

XV. Alcătuiți trei propoziții în care interjecția *hai* să fie regent pentru cîte un circumstanțial de loc, de timp, de mod.

2. Propoziția circumstanțială de mod

Propoziția circumstanțială de mod sau **modală** *îndeplinește funcția unui complement circumstanțial de mod pe lîngă un verb* (*locuțiune verbală*), *adjectiv sau adverb din regentă:*

Băiatul citește *cît se poate de bine.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) — determină verbul *citește* din regentă.

La trebi îs hărnicuț *cît se poate.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) — determină adjectivul *hărnicuț* din regentă.

Ca și complementul circumstanțial de mod, propoziția circumstanțială de mod (modală) este de mai multe feluri: *modală propriu-zisă, modală comparativă* și *modală de măsură progresivă.*

1. **Propoziția modală propriu-zisă** arată felul în care se desfășoară o acțiune din regentă sau cum se prezintă o însușire. Se introduce prin adverbele relative **cum, precum, cît** și prin locuțiunile conjuncționale **după cum (cît), fără (ca) să**:

Și se-așează toți la masă, **cum** *li-s anii*, **cum** *li-i rangul.*

(M. Eminescu, *Călin, File de poveste*)

Fata ascultă și făcu **precum** *o învață calul.*

(P. Ispirescu, *Basmele românilor*)

Care s-au întors de la ușa mea **fără să** *cîștige dreptate și mîngăiere?*

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

Notă. Propozițiile circumstanțiale de mod propriu-zise pot avea un adverb corelativ (**așa, astfel**) în regentă:

Cum *îți vei așterne,* **așa** vei dormi.

(*Folclor*)

2. **Propoziția circumstanțială de mod comparativă** arată, cu ajutorul unei comparații, felul în care se desfășoară o acțiune sau cum se prezintă o stare sau o însușire din regentă.

Scanned with OKEN Scanner

Propozițiile circumstanțiale modale comparative se introduc prin adverbe și locuțiuni conjuncționale: **cum, așa cum, precum, după cum** cînd comparația este reală, și prin locuțiuni conjuncționale: **ca și cum (cînd), (de) parcă** etc. cînd comparația este ireală, ipotetică:

Din ziori în ziori și turci și noi
Zvîrleam în aer plumbii
Cum *zvîrli grăunți de popușoi*
Ca să hrănești porumbii. (V. Alecsandri, *Peneș Curcanul*) — comparația este reală.

Se împrăștiau mulțimile de oameni **după cum** *se împrăștie norii bătuți de vînt* — comparația este reală.

Apostol Bologa tresări, **ca și cînd** *s-ar fi trezit dintr-un farmec.* (L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraților*) — comparația este ireală, ipotetică.

În cerul gurii simte o uscăciune **parcă** *i s-ar fi aprins sufletul.* (L. Rebreanu, *Ion*) — comparația este ireală, ipotetică.

Notă. Și propozițiile modale comparative pot avea un adverb corelativ în regentă **(așa, astfel, asemenea)**, cînd arată un raport de egalitate:

Precum *Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr,*
Așa el sprijinea lumea și vecia într-un număr.

(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

3. **Propoziția circumstanțială de măsură progresivă** arată că acțiunea din regentă crește într-un anumit raport față de cea din subordonată. Ea se introduce prin locuțiuni conjuncționale care, de multe ori, formează împreună cu corelative din regente construcții de tipul: **cu cît ... cu atît(a), de ce ... de ce (de aceea), cu (pe) cît ... cu (pe) atît** sau se introduce prin locuțiuni conjuncționale fără corelative (**pe măsură ce** etc.):

... ei însă **cu cît** *se învățau și se însuflețeau prin ajutorul lui*, **cu atît** se aprindea și mai tare în ei d-a-i face de petrecanie.

De ce *petreci*, **de ce** ai mai petrece. (*Folclor*)

De ce *creștea băiatul mai mare*, **de aceea** se făcea tot mai silitor. (*Folclor*)

Drumul era mai greu **pe măsură ce** *înaintau prin zăpadă.*

Observații: 1. Unele propoziții circumstanțiale modale precedate de locuțiunea conjuncțională **fără (ca) să** pot fi înlocuite cu construcții infinitivale.

Să se compare: A intrat *fără să bată la ușă.*
cu: A intrat *fără a bate* la ușă.

2. Să nu se confunde propozițiile modale cu unele propoziții predicative. Deosebirea e ușor de făcut dacă ținem seama că modala stă pe lîngă un verb predicativ (adjectiv, adverb) din regentă, pe cînd predicativa urmează după un verb copulativ. Să se compare:

Băiatul se poartă *cum știm.* (*modală*)

cu:

Băiatul este *cum știm.* (*predicativă*)

Topica și punctuația. Propozițiile circumstanțiale de mod pot sta înainte sau după regentă ori pot fi încadrate în regentă. Indiferent care este locul lor, ele se despart prin virgulă. Cînd sînt considerate de vorbitor ca element esențial al frazei, nu se despart prin virgulă:

Am făcut *cum mi-ai spus tu.* (subînțeles: nu cum am vrut eu)

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale de mod și propozițiile circumstanțiale de mod:

1. Veneau îmbulzindu-se, agitîndu-se și despărțindu-se, parcă se luaseră la întrecere.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*)

2. Cade-o noapte-ntunecoasă,
Noapte oarbă, fioroasă
Ca fundul pămîntului,
Ca taina mormîntului!
Și sub neagra sa aripă
Se șterg toate într-o clipă
Cum se stinge de ușor
Visul cel amăgitor.

(V. Alecsandri, *Sentinela română*)

3. El se dădu afund, cu capu-n jos, fără să-și lase toporul.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*)

II. Găsiți propozițiile circumstanțiale de mod și analizați morfologic regentul:

1. Cînd mai încolo, numai iaca fîntîna grijită de dînsa era plină pînă-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce și rece cum îi gheața.

(I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

2. Să vezi de știu la moarte să merg cum se cuvine.

(V. Alecsandri, *Căpitanul Romano*)

3. Și desele zbîrcele pe ea sînt împletite
Precum o țesătură de fire încîlcite.

(V. Alecsandri, *Grui-Sîngeр*)

4. Fug cum fuge-o rîndunică,
Fug ca fulgerul cînd pică.

(V. Alecsandri, *Andrii-Popa*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Multe frumuşele, dalbe cît ai vrea;
Dar aşa dălbică,
Aşa frumuşică
N-au avut Parisul, nici n-a mai avea!

(V. Alecsandri, *Dridri*)

III. Grupaţi propoziţiile circumstanţiale de mod după modelul:

Regent	Circ. mod propriu-zise	Regent	Circ. mod comparative	Regent	Circ. măsură progresivă

1. Luna s-a suit în zare
Din pămînt, cît o căldare
Şi pe cît se tot ridică
Moara-n rîu se face mică.

(T. Arghezi, *Luna s-a*)

2. Cu cît se gîndeşte mai departe, popa Man vede că toată alergarea asta nebună după pămînt, în cei şase ani, a fost numai ca să-şi uite, ca să înmormînteze în sufletul lui această dragoste.

(I. Agîrbiceanu, *Opere*)

3. Şi toţi pe loc la fugă plec iute, se duc orbi,
Cum pleacă din cîmpie un nor întins de corbi.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

4. ... gura babei umbla, cum umblă meliţa.

(I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

5. Şi prietinul ista al meu n-a pus fruntea-n ţărînă, precum ar fi fost mai bine.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

6. Mai merge el înainte în codri cît merge.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

IV. Arătaţi felul propoziţiilor circumstanţiale de mod şi analizaţi valoarea morfologică a cuvintelor introductive:

1. Trăieşte bine pe cît aud.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

3. Luca Moşneagu însă mîna cum ştia el.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Şi mijlocu-ţi de-albină sub vălul tău de aur
Se legăna prin aer precum un verde laur.

(V. Alecsandri, *Legenda rîndunicăi*)

4. Voievodul făcu semn cu palma, ca şi cum ar fi poftit să înlăture de la sine atîtea nume.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Lucrînd săptămîna întreagă, înțelegîndu-se cu Bator, ca și cînd în el s-ar fi mutat sufletul bărbatului, al lui Dinu, Fefeleaga nu știa cum trece vremea.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

6. Cînd venea duminica și sărbătorile, fata babei era împopoțonată și netezită pe cap, de parcă-o linsese viței.

(I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

7. Profesorul se uită la mine aiurit, fără să-nțeleagă.

(I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

8. Mă țin cu amîndouă mîinile, cît pot de bine.

(Z. Stancu, *Desculț*)

V. Analizați propozițiile subordonate din cele două fraze și spuneți care sînt modale și care predicative. Explicați cum le-ați recunoscut:

1. Cum ai vrut venit-ai, dar nu te vei mai întoarce cum vei voi.

(P. Ispirescu, *Prislea cel voinic și merele de aur*)

2. Toader Grecu mi-a povestit isprăvile dascălului și a rămas cum fusese și mai înainte, el singur cu ceilalți ciraci.

(M. Sadoveanu, *Nada Florilor*)

VI. Spuneți ce fel de propoziții sînt cele introduse prin adverbul relativ *cum*.

1. Dacă-i așa, apoi acum îndată ia pe această femeie, du-o numaidecît acolo, cum îi știi tu, și povățuiește-o cum a fi mai bine.

(I. Creangă, *Povestea porcului*)

2. Se auzea cum seceră vîntul tulpinile buruienilor.

(E. Barbu, *Groapa*)

3. Dar și noi încă o pîndeam
Cum se pîndește-o fiară
Și tot chiteam și ne gîndeam
Cum să ne cadă-n gheară?

(V. Alecsandri, *Peneș Curcanul*)

4. El e ostaș de frunte, Jder Nistor, vînătorul,
Ce intră-n turci năprasnic cum intră-n cîrd omorul.

(V. Alecsandri, *Frații Jderi*)

VII. Aflați propozițiile circumstanțiale de mod și discutați topica și punctuația lor:

1. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic.

(I. L. Caragiale, *Vizită ...*)

2. ... negustorul, ca și cum ar fi grămădit grija în buzunările afunde ale giubelei, păru în toată floarea veseliei lui.

(M. Sadoveanu, *Negustor lipscan*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Boierul a tras de după uşa tindei harapnicul şi-l păleşte-n plin pe după grumaz şi-l taie peste ochi cu şfichiul, parcă-l scrie cu foc.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

4. Apoi, ca şi cînd şi-ar fi adus aminte de ceva, porni spre grupul fetelor ...

(L. Rebreanu, *Ion*)

5. Apostol Bologa aruncă o privire spre ferestre şi deodată se însenină, ca şi cînd ar fi găsit cheia înţelepciunii.

(L. Rebreanu, *Pădurea Spînzuraţilor*

6. Prietinul ista al nostru închide ochii fără să înţeleagă.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*

VIII. Alcătuiţi cîte o frază cu propoziţii de mod propriu-zise, comparative şi de măsură.

IX. Formulaţi o frază cu două propoziţii modale: una propriu-zisă introdusă prin adverbul *cum* şi una comparativă introdusă prin locuţiunea conjuncţională *de parcă*.

X. Alcătuiţi două fraze în care să aveţi o modală propriu-zisă şi o modală comparativă, fiecare avînd adverbe corelative în regentă.

XI. Formulaţi o frază cu o propoziţie regentă şi o subordonată circumstanţială de măsură progresivă introdusă prin locuţiunea conjuncţională *de ce*.

XII. Alcătuiţi două fraze în care să aveţi cîte o propoziţie modală introdusă prin adverbul *precum*; una din modale să fie propriu-zisă, cealaltă comparativă.

XIII. Formulaţi două propoziţii cu complemente circumstanţiale de mod exprimate prin verbe (la gerunziu, infinitiv) şi transformaţi complementele respective în propoziţii modale

XIV. Alcătuiţi două fraze cu propoziţii modale despărţite şi nedespărţite prin virgulă de regentele lor.

XV. Încadraţi propoziţia circumstanţială de mod în regenta ei:

Aceste lucruri se întîmplau foarte des, precum ştii prea bine.

XVI. Daţi exemple de propoziţii subiective, predicative, completive directe, indirecte, temporale şi modale introduse prin adverbul relativ *cît*.

XVII. Alcătuiţi o frază după schema:

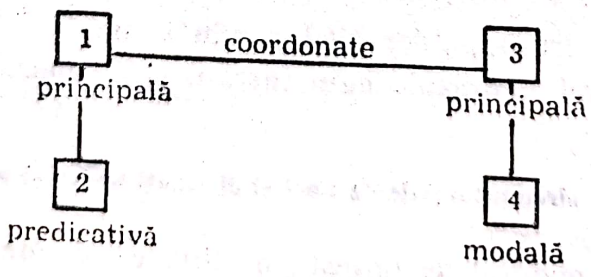

XVIII. Observaţi greşelile de topică şi reformulaţi fraza:

Toate îmi păreau frumoase precum dacă vrei să-ţi spun drept, le ştiam de mult.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

Propoziția circumstanțială consecutivă *arată rezultatul unei acțiuni, al unei stări sau al unei însușiri din regentă.* Ea răspunde la întrebarea: **care este rezultatul faptului că?**

Așa vorbește de blînd, *de ți-e mai mare dragul* să te duci la el. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*) — care este rezultatul faptului că vorbește **blînd?** (*de*) *ți-e mai mare dragul* (să te duci la el).

Regentul consecutivei poate fi un verb (locuțiune verbală), un adjectiv sau un grup mai mare de cuvinte din regentă (uneori, întreaga propoziție regentă):

... iarba crește atît de rară, *încît*, în loc să îndulcească vederea, *pătează, ca o pecingine, fața galbenă a lacului.*

(Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*)

Propoziția circumstanțială consecutivă este introdusă prin conjuncții **și** locuțiuni conjuncționale: **încît, de, că, (ca) să, așa că, (de) cît (să), încît (să):**

Cineva îl izbi atît de tare, **încît** *își pierdu răsuflarea* și *ochii i se împăienjeniră.*

(T. Popovici, *Setea*)

Și așa tremurau de tare, **de** *le dîrdîiau dinții în gură.*

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

Unu, lung și căscat ca tine, era prostul proștilor, atît de prost, **că-***l bărbierea mă-sa.*

(Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*)

... deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie, **să** *răstoarne brazii la pămînt, nu altă ceva.*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Astfel gerul e de tare
Cît *îngheață-n orice loc.*

(V. Alecsandri, *Noaptea albă*)

Observație. Propoziția circumstanțială consecutivă se poate recunoaște ușor înlocuind elementul introductiv (conjuncție sau locuțiune conjuncțională) prin **încît** și punînd în regentă (dacă nu este) unul din adverbele (locuțiunile adverbiale) corelative **așa, astfel, așa de** + *un adjectiv*, **în așa fel, în așa măsură:**

A plouat **de** *s-au umplut șanțurile de apă* = A plouat **în așa măsură, încît** *s-au umplut șanțurile de apă.*

Topica și punctuația. Arătînd rezultatul acțiunii din regentă, propoziția circumstanțială consecutivă stă totdeauna după aceasta. Ea se desparte prin virgulă de regentă:

Așa-i de bogat acest boier, *încît nu i se mai știe seama zloților și a pietrelor nestemate.*

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția circumstanțială consecutivă introdusă prin **de** nu se desparte prin virgulă dacă stă aproape de regentul ei.

Să se compare: Era frumoasă *de nu avea asemănare.*

cu:

Era frumoasă și atentă la toate cele aflate în jurul ei, *de nu avea asemănare.*

EXERCIȚII

I. Găsiți propozițiile circumstanțiale consecutive și regentele lor:

1. Puțin după aceea, veni în București un antreprenor de teatru melodramatic cu o trupă formată astfel încît să poată reprezenta tragedii, drame, comedii și chiar opere.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

2. Cucu-n codru a intrat!
Și-așa cîntă de frumos,
De cade frunza pe jos;
Ș-așa cîntă de cu jale,
De stau apele în vale!

(*Folclor*)

3. De la o vreme, mama, crezînd că-s prin livadă undeva, iese afară si începe a striga, de da duhul dintr-însa: Ioane! Ioane, Ioane!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Astfel, turmă după turmă
Pleacă toamna de la stîni,
De rămîn pustii în urmă
Munții singuri și bătrîni.

(G. Topîrceanu, *Balada munților*)

5. Irinuca era o femeie nici tînără nici tocmai bătrînă; avea bărbat și o fată balcîză și lălîie, de-ți era frică să înnoptezi cu dînsa în casă.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. Afară tot plouă de mi s-a urît ...

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

7. În fund (era) o spărtură rotundă în care era înțepenit și lipit un geam de sticlă, așa de mic încît abia puteai vîrî în el un ochi și nasul.

(M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

II. Identificați propozițiile circumstanțiale consecutive și analizați morfologic și sintactic cuvîntul sau cuvintele din regentă pe care le determină:

Scanned with OKEN Scanner

1. Fusese băiat curăţel şi isteţ, dar sărac iască şi lenevior de n-avea pereche.

(L. Rebreanu, *Ion*)

2. Mă rog, mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoţi obrazul în lume de ruşine.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Acum femeia simţea că singurul sprijin ce-l are era calul acesta mare, alb, slab, să-i numeri toate oasele.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

III. Arătaţi valoarea morfologică a cuvintelor care introduc propoziţiile circumstanţiale consecutive:

1. Astfel gerul e de tare
Cît îngheaţă-n orice loc.

(V. Alecsandri, *Noaptea albă*)

2. Din trunchiul gros, să nu-l cuprindă trei oameni (...) se desfac două ramuri vînjoase ...

(Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*)

3. Ai doi meri în grădină, unul lîngă altul, că nu ştii care sînt ramurile unuia şi care sînt ale altuia ...

(B. Şt. Delavrancea, *Bunica*)

4. Şi bogătanii, ştiind-o fără ajutor, nu-i plăteau regulat, nu-i plăteau tot, aşa că Fefeleaga avea rămăşiţi mari pe la toţi.

(I. Agîrbiceanu, *Fefeleaga*)

5. Atît de prost, ca să nu ştie cumpăra cămăşi şi gulere, tot nu era el.

(I. Slavici, *Comoara*)

6. Da, se pare că raţionamentul e just. Dar e atît de perfect încît nu se poate ca pe undeva să nu fie fals.

(A. Baranga, *Siciliana*)

IV. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale consecutive, analizaţi morfologic cuvintele corelative din regentă:

1. Are atîta întindere, stînd revărsată peste atîtea ponoare şi rîpi, încît nu se poate începe de pretutindeni şi dintr-o dată bătălia asupra ei.

(M. Sadoveanu, *Nopţile de Sînziene*)

2. Drumul trece parte pe o şosea de pămînt, parte pe un pod de lemn, care sînt aşa de strîmte încît de abia poate încăpea un car în lărgimea lor.

(N. Bălcescu, *Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595*)

V. Explicaţi topica şi punctuaţia propoziţiilor consecutive:

1. Ce ţi s-a urît,
Ce te-a amărît

Scanned with OKEN Scanner

De stai şi pîndeşti
Şi te strejuieşti?

(*Folclor*)

2. ... doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

VI. Copiaţi textele şi analizaţi propoziţiile studiate pînă acum. Întocmiţi schema frazelor:

1. Şi frumuseţea ei era astfel încît veneau şi urşii cei bătrîni din munte, şi mistreţii, ca să-ngenunchieze înaintea ei.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

2. Ţistuia, se foia pe scăunel, tuşea, aşteptînd s-o întrebe cineva ce are, să le arunce cîteva vorbe de să n-o uite cît or trăi.

(T. Popovici, *Setea*)

3. Personalul trenului umblă forfota, examinînd roatele tamponate cu toată presiunea, aşa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-şi încarce iar pompa de aer comprimat şi să poată urni trenul din loc.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

VII. Alcătuiţi două fraze cu propoziţii consecutive în care regentul să fie în una un verb la modul indicativ şi în alta la gerunziu.

VIII. Formulaţi trei fraze în care propoziţiile consecutive să fie introduse prin *încît (să),să*.

IX. Arătaţi prin două exemple deosebirea dintre propoziţia modală şi cea consecutivă.

X. Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie circumstanţială consecutivă introdusă prin *de* şi în regentă corelativul *aşa de* + un adjectiv.

XI. Construiţi patru fraze care să cuprindă fiecare cel puţin cîte o propoziţie consecutivă, completivă directă, completivă indirectă, cauzală, introduse prin conjuncţia *că*.

XII. Alcătuiţi o frază după schema:

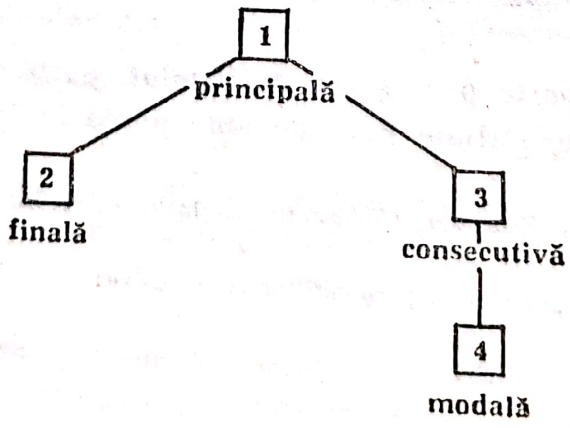

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

1. Complementul circumstanțial condițional

Complementul circumstanțial condițional *arată ipoteza sau condiția de care depinde realizarea unei acțiuni.* El răspunde la întrebarea **cu ce condiție?**

Circumstanțialul condițional poate fi exprimat prin:

a) *substantive* care arată ideea de condiție (*caz, condiție, ipoteză, eventualitate*) precedate, de obicei, de prepoziția **în**:

În *eventualitatea* plecării lui, am găsit pe cineva care să-l înlocuiască.

b) *substantive* precedate de locuțiunea prepozițională **în caz de**:

În caz de *boală*, nu vin.

c) *substantive* sau *pronume* în genitiv precedate de locuțiunea prepozițională **în locul,** cînd arată înlocuirea ipotetică de persoane:

Eu, **în locul lui,** m-aș fi supărat. (Adică: *dacă aș fi fost în locul lui.*)

d) *adverbele* **altfel, altminteri,** cînd exprimă o idee contrară celor spuse înainte:

Numai dacă mă duc la el îmi dă caietul, **altfel** pot aștepta mult și bine. (**altfel** = dacă nu mă duc)

e) *verb la gerunziu*:

Nu-i vorbă, că tot are și ea o coastă de drac; dar *trăind* și *nemurind*, i-om scoate-o noi și pe aceea.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale condiționale și cuvintele pe care le determină. Analizați morfologic cuvintele prin care sînt exprimate complementele circumstanțiale condiționale:

1. Imediat să părăsești primăria, altfel te arestez.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

Scanned with OKEN Scanner

2. ... în caz de mobilizare vă rog a vă prezenta în termen de 48 de ore la biroul ... unde sînteţi mobilizat.

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

3. În locul spătarului Ghica, eu nu-ţi trăgeam palme cum a făcut el ... Eu vîram sabia în dumneata.

(Camil Petrescu, *Bălcescu*)

II. Găsiţi complementele circumstanţiale condiţionale şi faceţi analiza cuvintelor pe care le determină:

1. Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins.

(M. Eminescu, *Pe lîngă plopii fără soţ*)

2. Căci voi murind în sînge, ei pot să fie mari.

(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*)

3. Cum se poate, coniţa mea, s-o dau înapoi? S-ar putea să fac aşa prostie? Mai trebuie şi altă dată ... la un caz iar ... pac! la „Războiul".

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

III. Scoateţi verbele la modul gerunziu şi spuneţi ce funcţie sintactică are fiecare. Cum aţi reuşit să le deosebiţi?

1. ... pînă la capătul secolului al XVI-lea, ei, de voiau, puteau a se trage de pe acel pămînt, plătind o dare uşoară ce se numea găleata de ieşire.

(N. Bălcescu, *Reforma socială la români*)

2. Auzind povestea, Vasile cel Mare s-a supărat.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

3. A simţit zbătîndu-se în el o dihanie, dar s-a stăpînit.

(M. Sadoveanu, *Judeţ al sărmanilor*)

4. Era un fel de uriaş adus puţin din şale, cu pletele cărunte curgîndu-i pe umeri.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

5. Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

IV. Alcătuiţi cîte o propoziţie cu complemente circumstanţiale exprimate prin substantive care arată ideea de: caz, condiţie, ipoteză, eventualitate, precedate de prepoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

V. **Construiți o propoziție cu un complement circumstanțial condițional exprimat printr-un substantiv precedat de locuțiunea prepozițională *în caz de*.**

VI. **Formulați două propoziții în care să fie cite un complement circumstanțial condițional exprimat prin verb la gerunziu.**

VII. **Alcătuiți două propoziții cu complemente circumstanțiale condiționale exprimate prin adverbele *astfel, altminteri*.**

2. Propoziția circumstanțială condițională

Propoziția circumstanțială condițională *exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei realizare depinde înfăptuirea acțiunii din regentă.* Ea are funcția unui complement circumstanțial condițional pe lîngă un verb (locuțiune verbală) din propoziția regentă. Uneori, regentul propoziției condiționale este o întreagă propoziție:

De mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu. (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*) — cu ce condiție am să popesc pre mulți? *dacă mă voi îndrepta*; condiționala determină întreaga regentă.

Propoziția circumstanțială condițională se introduce prin:

a) *conjuncții*: **dacă, de, să**:

Dacă *iei premiul întîi cu cunună*, te duc la expoziție ...

(I. L. Caragiale, *Premiul întîi*)

Mi-ar pune capul sub picior/**Să** *poată*.

(G. Coșbuc, *Dușmancele*)

b) *locuțiuni conjuncționale*: **în caz că, de unde**:

În caz că *plouă*, nu mai plecăm.

c) *adverbul* **cînd** *cu valoare de conjuncție:*

Cînd *aș ști* că mi-ai veni,
Cărărușa ți-aș plivi.

(*Folclor*)

Observații: 1. Propoziția circumstanțială condițională poate avea în regentă un adverb corelativ — **atunci, apoi**:

Dacă *bagă el de seamă*, **atuncea** să vină la mine.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Propoziția circumstanțială condițională poate fi juxtapusă cu regenta ei:

Ai carte, ai parte.

(*Folclor*)

Topica și punctuația. Propoziția circumstanțială condițională poate sta înainte sau după regentă. Indiferent de poziția sa, ea se desparte de regentă prin virgulă, dacă nu exprimă singura condiție pentru înfăptuirea acțiunii din regentă.

Scanned with OKEN Scanner

Să se compare: Vin la tine, *dacă-mi dai cartea.*

cu: Vin la tine **numai** *dacă-mi dai cartea.* (Adică numai cu această condiție.)

Condiționala juxtapusă stă numai înaintea regentei și se desparte de aceasta prin virgulă.

EXERCIȚII

I. Identificați propozițiile circumstanțiale condiționale, regentul lor și cuvintele introductive:

1. Dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

2. Să mă fi întrebat pe mine, îi dădeam alte subiecte.

(A. Baranga, *Mielul turbat*)

3. De s-ar țese pînza-n baltă
Fără ițe, fără spată,
Fără leac de suveicuță
Ar țese a mea mîndruță ...

(*Folclor*)

II. Găsiți propozițiile circumstanțiale condiționale și analizați morfologic cuvintele pe care le determină:

1. Și dacă nu v-a plăcea, să nu-mi spuneți pe nume.

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

2. Dacă nu mă feream, rămîneam fără vedere.

(Z. Stancu, *Desculț*)

3. Te rog din sufletul meu
Că dacă ți-am greșit vreodată
Te rog din suflet mă iartă.

(*Folclor*)

4. Dacă vreodată, amice, te va ajuta norocul să mergi la Roma, ca român, negreșit te vei duce să vizitezi Forul lui Traian ...

(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

III. Explicați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale condiționale:

1. De-aș fi știut că ești în deal,
Mergeam pe altă cale!

(G. Coșbuc, *De pe deal*)

2. Să-mi fi spus asta altă dată aș fi sărit la bătaie, dar acum nu-mi pasă

(Fănuș Neagu, *Fîntîna*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Dacă nu fugea, se pomenea cu tîmpla crăpată.

(Z. Stancu, *Desculț*)

4. Vorba ceea: și piatra prinde mușchi, dacă șede mult într-un loc.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

IV. Analizați sintactic propozițiile subordonate introduse prin *dacă*:

1. Pleacă-n grabă ca să vadă
Dacă e adevărat.

(G. Coșbuc, *Lordul John*)

2. Ce-ați fi vrut să fiți dacă n-ați fi fost actriță?

(A. Baranga, *Travesti*)

3. Cine vrea să știe, pot să-i spun că mă duc pînă într-un sat la apa Siretului, să aflu dacă mai sălășluiește pe lume os din osul părinților, — o soră ce am avut și cu care nu m-am văzut din tinerețele mele. Dac'a fi moartă, să mă-ntorc înapoi la oi și la tovarăși ...

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

4. Vezi, Patrocle, dacă nu le dai pace, ele te mușcă.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

V. Arătați felul propozițiilor subordonate introduse prin adverbul *cînd*:

1. Le iau, cine știe cînd îmi mai fac.

(E. Barbu, *Groapa*)

2. Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram cînd m-ai fi chemat la nuntă.

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

VI. Analizați frazele și faceți schema:

1. Și dacă vrem să vedem cum s-au așezat oamenii în acești munți aspri, cînd de jur împrejur erau atîtea cîmpii roditoare, să pătrundem înăuntru, în însăși ființa lor de piatră.

(Geo Bogza, *Țara de piatră*)

2. Întoarceți-vă și spuneți celui ce v-au trimis, ca să se ferească să nu dau peste el, de nu vrea să fac din ciolanele lui surle și din pielea lui căptușeală dobelor mele.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Examinați voi propunerea și dacă o găsiți bună, proiectați-o frumos și trimiteți-o la uzina noastră, să-i facem noi prototipul.

(A. Baranga, *Mielul turbat*)

4. Pentru ca să nu fie nici o supărare, avea fiecare lumînarea sa, și dacă astăzi învățam la lumînarea mea, mîine luam pe a ta și așa mai departe.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Alcătuiți fraze cu propoziții circumstanțiale condiționale introduse prin conjuncțiile ***de, să***, prin locuțiunea conjuncțională ***în caz că*** și prin adverbul ***când***.

VIII. Arătați prin exemple deosebirea dintre propoziția temporală și cea condițională introduse prin adverbul ***când***.

IX. Alcătuiți o frază formată dintr-o propoziție circumstanțială condițională, juxtapusă cu regenta ei.

X. Formulați fraze cu propoziții circumstanțiale condiționale încadrate în regentele lor.

XI. Construiți propoziții cu complemente circumstanțiale condiționale; transformați complementele circumstanțiale condiționale în propoziții condiționale.

XII. Faceți o compunere în care să aveți propoziții circumstanțiale condiționale introduse prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale.

XIII. Alcătuiți o frază după schema:

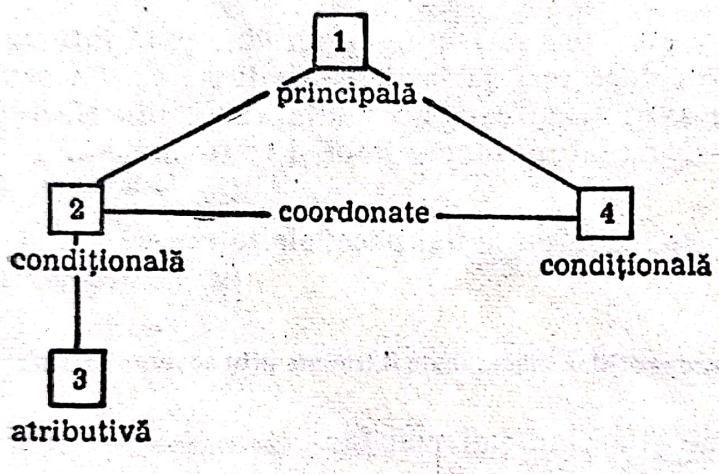

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

1. Complementul circumstanțial concesiv

Complementul circumstanțial concesiv *arată un obiect ori o împrejurare care ar fi putut împiedica acțiunea exprimată de un verb sau însușirea exprimată de un adjectiv.* El răspunde la întrebarea **în ciuda cărui fapt?**

Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

a) *substantive sau echivalentele lor precedate de locuțiunile prepoziționale* **cu tot (cu toată, cu toți, cu toate), în ciuda, în pofida, în contra** și prepoziția **împotriva:**

Din cauza aceasta, **cu toată** *sărăcia*, Humă nu muncea la nimeni cu ziua.
(M. Preda, *Îndrăzneala*)

Tipătescu: Ei! nu s-alege!

Pristanda: Nu s-alege!

Tipătescu: **Cu toată** *dăscălimea* dumnealui, **cu toată** *societatea* moftologică ... degeaba. (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*) — în ciuda cărui fapt nu se alege? în ciuda faptului că are de partea lui dăscălimea, societatea moftologică.

b) *adjective sau verbe la gerunziu, precedate uneori de adverbul* **chiar** (negativ **nici**) *sau la infinitiv cu prepoziția* **fără:**

Chiar *bolnav*, tot a venit la mine. (În ciuda faptului că era bolnav.)

Chiar *plouînd* două-trei ore, pămîntul tot mai are nevoie de apă.

Fără *a fi* din localitate, s-a descurcat foarte bine. (În ciuda cărui fapt s-a descurcat bine? chiar nefiind din localitate.)

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale concesive și analizați morfologic cuvintele prin care sînt exprimate:

Scanned with OKEN Scanner

1. El o priveşte şi i se pare că acest chip, fără a fi frumos, are un farmec deosebit.

(I. Al. Brătescu-Voineşti, *Două lacrimi*)

2. Somnul pe un şantier este totdeauna profund, în ciuda permanentei vibraţii pe care o simţi din adîncurile pămîntului.

(I. Grigorescu, *Epopeea Lotrului*)

3. Pentru Ştefan ... nebuniile copiilor sînt o petrecere. Îi ia în braţe, îi sărută şi le dă ghes în pofida mamei, să-şi facă de cap.

(G. Călinescu, *Viaţa lui Ion Creangă*)

4. Nică / ... / era sfădit cu mine din pricina Smărăndiţei popii, căreia cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muşte ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

5. Argumentele sale se bazează pe lucruri disparate: paseri, vînt şi lună; cu toate acestea sînt argumente.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

6. Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în uşa compartimentului, unde nu intră decît o persoană.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

II. Alcătuiţi propoziţii cu complemente circumstanţiale concesive exprimate prin substantive precedate de locuţiunile prepoziţionale *cu tot* (*cu toată, cu toţi cu toate*), *în, pofida, în contra*.

III. Construiţi propoziţii cu circumstanţiale concesive exprimate prin verbe la gerunziu şi la infinitiv.

IV. Arătaţi funcţia sintactică a substantivului în genitiv precedat de prepoziţia *împotriva* din cele două propoziţii.

Luptă împotriva obiceiurilor sale.
Împotriva obiceiului său, s-a oprit totuşi în faţa vitrinei.

V. Daţi exemple de verbe la infinitiv cu funcţie sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect, circumstanţial de timp, de mod, concesiv.

VI. Alcătuiţi o compunere în care să aveţi, printre altele, şi complemente circumstanţial concesive exprimate prin substantive şi verbe la gerunziu şi infinitiv.

2. Propoziţia circumstanţială concesivă

Propoziţia circumstanţială concesivă *arată o împrejurare care ar fi fost de aşteptat să împiedice realizarea acţiunii din regentă, dar n-o împiedică.* Ea determină un verb (o locuţiune verbală), un adjectiv şi, uneori, întreaga regentă, răspunzînd la întrebarea: **în ciuda cărui fapt?**

Scanned with OKEN Scanner

Deşi era un bărbat nu tocmai mare, munteanca se sfii de căutătura lu (M. Sadoveanu, *Baltagul*) — faptul că bărbatul nu era mare ar fi putut împiedica pe munteancă să se sfiască de privirea lui, dar nu o împiedică.

Împrejurarea care ar putea împiedica acţiunea din regentă poate fi *reală* ori *ipotetică*:

Deşi vorbeşti pe înţeles
Eu nu te pot pricepe. (M. Eminescu, *Luceafărul*) — piedica este *reală*.

Să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre năsip sau fir de năsip printre mac. (I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*) — chiar dacă ai fi dat (dar n-ai dat) mii de lei, tot n-ai fi găsit fir de mac: piedica este *ipotetică*.

Propoziţiile circumstanţiale concesive se introduc prin:

a) *conjuncţii*: **deşi, dacă, de, să, că** şi *locuţiuni conjuncţionale*: **măcar că, măcar (să), cu toate că, chit că, fără (ca) să, chiar dacă (de)**:

Deşi *mulţi au zis-o*, eu tot o mai zic:
Slava strămoşească pe strămoşi slăveşte.

(Gr. Alexandrescu, *Pisica sălbatică şi tigrul*)

Dacă *voi nu mă vreţi* şi **dacă** *voi nu mă iubiţi*, eu vă iubesc pre voi şi voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

Calul **că-i** *cal* şi tot se poticneşte.

(*Folclor*)

De piatră **de-ai** *fi fost*, şi nu se poate să nu-ţi salte inima de bucurie.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Luîndu-i seama bine, împăratul îl cunoscu şi pe dînsul, **măcar că** *foarte mult s-a schimbat*.

(P. Ispirescu, *Prislea cel voinic şi merele de aur*)

Fie, mărite împărate, **chiar** *de aş şti* că voi pieri, tot nu mă voi lăsa.

(P. Ispirescu, *Greuceanu*)

Fără să *fie prea voinic*, era totuşi destul de puternic.

b) *adverbe:* **cît, oricum, oricînd, oriunde** etc:

Oricum *ai face*, nu mă poţi ajunge.

În sfîrşit, **cît** *s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea*, tot pe-a mamei a rămas.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) *pronume sau adjective pronominale nehotărîte:* **orice, oricare, oricît**:

Postelnicul crede, însă, că **orice** *s-ar face*, muierile află tot ce se întîmplă pe lumea asta.

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Oricîtă *apă bea un peşte*, toată o scoate pe urechi.

(*Folclor*)

Observaţie. Propoziţiile circumstanţiale concesive se pot recunoaşte înlocuind elementul circumstanţial introductiv prin conjuncţia **deşi** şi punînd în regentă (dacă nu este) unul din adverbele **tot, totuşi**:

Scanned with OKEN Scanner

Fără să *fi făcut un antrenament special*, el îi întrecea pe toţi la alergări = = **Deşi** *nu făcuse un antrenament special*, **totuşi** el îi întrecea pe toţi la alergări.

Topica şi punctuaţia. Propoziţiile circumstanţiale concesive pot sta înainte şi după regentă. Ele se despart de regentele lor prin virgulă, indiferent de locul pe care-l ocupă:

Stau acasă, *deşi e vreme frumoasă.*

Deşi e vreme frumoasă, stau acasă.

EXERCIŢII

I. Aflaţi propoziţiile circumstanţiale concesive şi regentul lor:

1. Deşi ştia despre ce-i vorba, domnu Toma se arătă mirat.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

2. ... măcar de-aş şti că voi scăpa, tot nu voi să mai trăiesc.

(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

3. De-aş mînca frunză de fag,
De-aş bea apă din sfîrleag,
Tot cînt codrului cu drag.

(*Folclor*)

4. Deşi era de mai înainte încredinţat că-şi găseşte la locul hotărît tovarăşul, postelnicul Ştefan s-a bucurat ...

(M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

5. Soacră-soacră, poamă acră!
De te-ai coace cît te-ai coace,
Dulce tot nu te-i mai face ...
De te-ai coace toată toamna,
Eşti mai acră decît coarna;
De te-ai coace-un an şi-o vară,
Tot eşti acră şi amară.

(I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

II. Identificaţi propoziţiile circumstanţiale concesive şi analizaţi morfologic şi sintactic regentul lor:

1. Pămîntul cît de bun ar fi fără lucrător rămîne sălbatic.

(*Folclor*)

2. Şi chiar să vă fi sunat al treilea ... să zicem! ... n-aveţi grije: nu pleacă trenul fără măriile voastre ...

(I. L. Caragiale, *25 minute*)

3. N-avea de gînd să facă moarte de om, măcar că trebuia.

(Z. Stancu, *Desculţ*)

Scanned with OKEN Scanner

4. ... își făcea leacurile și se trata, deși acum nu-i mai lucra nici o medicină.
(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

5. Budulea asculta cu mare băgare de seamă, deși nu înțelegea nimic.
(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

III. Găsiți propozițiile circumstanțiale concesive și corelativul lor din regentă (dacă au):

1. Șarpele cît de mult îl vei mîngîia, tot te va mușca.
(*Folclor*)

2. Tudora de la Tîrșor
Cu Mihai așa glumește:
„Cît ești de stăpînitor,
Un copil te stăpînește!"
(V. Alecsandri, *Tudora de la Tîrșor*)

3. Oli chiar de va ajunge pe Amuzian, tot nu va veni la mine.
(Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*)

IV. Identificați propozițiile circumstanțiale concesive și arătați valoarea morfologică a elementelor introductive:

1. Să nu mă faci ia acuș, să ieu culeșerul (=*mestecău, făcăleț*) din ocniță (=*firidă*) și să te dezmierd, cît ești de mare!
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Și Mitru se sili să rîdă, cu toate că-i venea greu.
(T. Popovici, *Setea*)

3. Astăzi, chiar de m-aș întoarce,
A-nțelege n-o mai pot ...
(M. Eminescu, *O rămîi*)

4. Chiar dacă deasa citire a cărții tale ar aprinde în mine un asemenea dor semeț, nevoia ar cere ca să-l potolesc îndată ...
(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

5. Măcar tu să fii acela, ce-ai zice cînd ți-ar strica cineva somnul?
(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

6. Orice gînd ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cît sîntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

V. Analizați propozițiile subordonate introduse prin conjuncția *dacă* din cele trei texte și arătați diferența dintre ele:

1. A fost odată ca niciodată, dacă n-ar fi, nu s-ar povesti.
(Al. Odobescu, *Pseudo-kyneghetikos*)

2. Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreu ...
(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Dacă prietenul tău este miere, tu nu umbla să-l mănînci tot.

(Anton Pann, *Povestea vorbei*)

VI. Analizaţi propoziţiile subordonate introduse prin *că* şi arătaţi diferenţa dintre ele:

1. Pîn' şi soarele că-i soare şi tot după tine moare.

(*Folclor*)

2. Cu frîul pe coamă el fuge nebun
Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun
Mai dulce-i pieirea.

(G. Coşbuc, *Paşa Hassan*)

VII. Găsiţi propoziţiile circumstanţiale concesive. Explicaţi topica şi punctuaţia lor:

1. Nu mă duc, mamă; nu mă duc la Socola, măcar să mă omori ...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Leul, deşi îmbătrîneşte, tot leu rămîne.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbîn*)

3. De-aş şti că mă vei şi omorî, nu pot să tac.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

4. Şi el, cît era de ostenit, ne prindea cîte pe unul, ca la baba-oarba, ne rădica în grindă zicînd: „tîta mare!"

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VIII. Analizaţi frazele:

1. ... jură-mi-te pe ascuţişul paloşului tău, că mi-i da ascultare şi supunere întru toate, chiar şi-n foc de ţi-aş zice să te arunci.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

2. De-or trece anii cum trecură
Ea tot mai mult îmi va plăce,
Pentru că-n toată-a ei făptură
E-un nu ştiu cum şi-un nu ştiu ce.

(M. Eminescu, *De-or trece anii*)

3. Cizma fie cît de frumoasă, dacă la picior te strînge, deoparte se lasă.

(I. Zanne, *Proverbele românilor*)

4. Cînd ştii că visu-acesta cu moarte se sfîrşeşte,
Că-n urmă-ţi rămîn toate astfel cum sînt, de dragi
Oricît ai drege-n lume — atunci te obosește
Eterna alergare ...

(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*)

5. Ana rămase cu inima încleştată, cînd Ghiţă îi spuse că pleacă cu Pintea şi cu slugile la Ineu. Deşi vedea din faţa lui că e ceva neobişnuit la mijloc, ea se mai linişti, cînd se gîndi că Pintea e omul lui Ghiţă.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Rămîne nălucă, dar tot o zăreşte
Cu porţi de topaze, cu turnuri de-argint,
Şi tot către ele s-ajungă zoreşte,
Cu toate că ştie prea bine că-l mint
Şi porţi de topaze, şi turnuri de-argint.

(Al. Macedonski, *Noaptea de decembrie*)

7. Şi dacă luna bate-n lunci
Şi tremură pe lacuri,
Totuşi îmi pare că de-atunci
Sînt veacuri.

(M. Eminescu, *Adio*)

8. Ferul că-i fer şi încă rugineşte, dar apoi noi care sîntem meniţi prin însăşi firea noastră a fi jărtfa lăcomiei oamenilor!

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbin*)

IX. **Alcătuiţi cîte o frază cu propoziţii circumstanţiale concesive introduse prin conjuncţiile (locuţiunile conjuncţionale): *dacă, să, că, măcar să, cu toate că.***

X. **Construiţi două fraze cu propoziţii circumstanţiale concesive introduse prin adverbe relative sau nehotărîte.**

XI. **Daţi două exemple de fraze în care propoziţiile concesive să aibă în regentă corelativul *totuşi*.**

XII. **Cum puteţi deosebi propoziţiile circumstanţiale concesive de alte propoziţii subordonate? Argumentaţi prin exemple.**

XIII. **Alcătuiţi două fraze cu propoziţii circumstanţiale concesive; transformaţi aceste propoziţii în complemente circumstanţiale concesive.**

XIV. **Alcătuiţi o frază în care o propoziţie circumstanţială concesivă introdusă prin locuţiunea conjuncţională *chiar de* să fie încadrată în regentă.**

XV. **Spuneţi care propoziţii subordonate pot fi introduse prin conjuncţia *să*. Daţi exemple şi arătaţi cum le puteţi deosebi.**

XVI. **Compuneţi texte cu propoziţii subordonate diferite introduse prin pronumele nehotărît *orice*.**

XVII. **Scoateţi propoziţia concesivă din cadrul regentei şi puneţi-o în urma ei:**

N-am ştiut că, deşi e vreme ploioasă, pleci în excursie.

XVIII. **Alcătuiţi o frază după schema:**

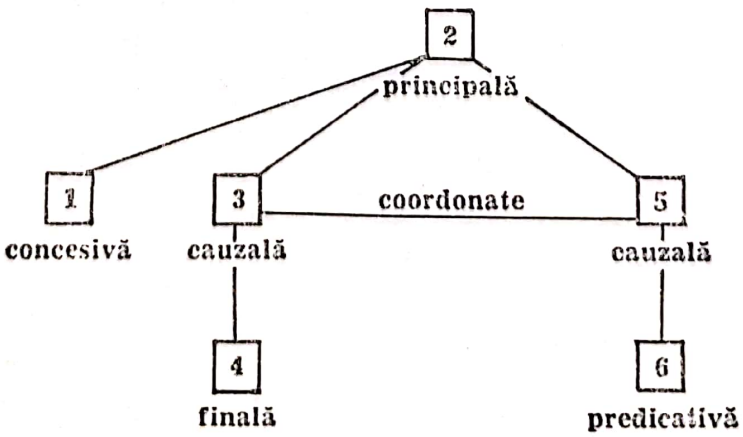

XIX. **Alcătuiți o compunere în care să aveți, printre altele, și propoziții concesive introduse prin conjuncții, pronume și adverbe nehotărîte.**

XX. **Încercați să stilizați textul:**

Cu toate că, după cum ți-am mai spus cînd ne-am întîlnit ultima dată, sînt convins că aș putea ajunge în mai puțin de-o oră pînă la pădure am să grăbesc pasul.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Noțiuni generale de sintaxă 5
Unitățile sintaxei 5
Raporturile sintactice 5
Mijloace de exprimare a raporturilor sintactice 7
Exerciții 8
Sintaxa propoziției 11
Clasificarea propozițiilor după structură 11
Clasificarea propozițiilor după aspectul lor afirmativ sau negativ 11
Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării 12
Exerciții 14
Sintaxa frazei 17
Propozițiile principale și propozițiile secundare 17
Corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție 17
Legătura dintre regentă și subordonată 17
Exerciții 20
Subiectul și propoziția subordonată subiectivă 23
Subiectul 23
Prin ce poate fi exprimat subiectul 24
Exerciții 26
Propoziția subiectivă 30
Exerciții 32
Predicatul și propoziția subordonată predicativă 35
Predicatul 35
Predicatul verbal 35
Predicatul nominal 36
Acordul predicatului cu subiectul 38
Exerciții 40
Propoziția predicativă 45
Exerciții 46
Atributul și propoziția subordonată atributivă 49
Atributul 49
Exerciții 53
Propoziția atributivă 57
Exerciții 59
Complementul direct și propoziția subordonată completivă directă 65
Complementul direct 65
Exerciții 67
Propoziția completivă directă 72
Exerciții 74
Complementul indirect și propoziția subordonată completivă indirectă 79
Complementul indirect 79
Exerciții 81
Propoziția completivă indirectă 86
Exerciții 88
Complementul circumstanțial de loc și propoziția subordonată circumstanțială de loc 92
Complementul circumstanțial de loc 92
Exerciții 93
Propoziția circumstanțială de loc 98
Exerciții 99

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanţial de timp şi propoziţia subordonată circumstanţială de timp .. 104
Complementul circumstanţial de timp 104
Exerciţii 105
Propoziţia circumstanţială de timp 109
Exerciţii 111
Complementul circumstanţial de cauză şi propoziţia subordonată circumstanţială de cauză 118
Complementul circumstanţial de cauză 118
Exerciţii 118
Propoziţia circumstanţială de cauză 121
Exerciţii 122
Complementul circumstanţial de scop şi propoziţia subordonată circumstanţială de scop .. 127
Complementul circumstanţial de scop 127
Exerciţii 127
Propoziţia circumstanţială de scop (finală) 130
Exerciţii 132
Complementul circumstanţial de mod şi propoziţia subordonată circumstanţială de mod .. 137
Complementul circumstanţial de mod 137
Complementul circumstanţial de mod propriu-zis; 137
Complementul circumstanţial de mod comparativ 138
Complementul circumstanţial de mod care arată măsura 138
Complementul circumstanţial de mod consecutiv 139
Exerciţii 139
Propoziţia circumstanţială de mod 143
Exerciţii 145
Propoziţia circumstanţială consecutivă 149
Exerciţii 150
Complementul circumstanţial condiţional şi propoziţia subordonată circumstanţială condiţională 153
Complementul circumstanţial condiţional 153
Exerciţii 153
Propoziţia circumstanţială condiţională 155
Exerciţii 156
Complementul circumstanţial concesiv şi propoziţia subordonată circumstanţială concesivă 159
Complementul circumstanţial concesiv 159
Exerciţii 159
Propoziţia circumstanţială concesivă 160
Exerciţii 162

Tiraj: 8700 + 80 ex. S. P. broşate
Coli de tipar: 10,25
Format 16/70 × 100
Hîrtie scris I A 70 × 100/56 tratată, tip S
Grad alb 83%
Bun de tipar: 25.IV.1979
Ediţia 1979
Nr. plan 25278

Întreprinderea poligrafică Braşov
Str. Zizinului nr. 110
Comanda nr. 1011
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția predicativă → funcția de nume predicativ se leagă cu verb copulativ din regentă

Se introduce:

a) pronume sau adj. pronominal relativ sau nehotărât: cine, ce, oricare, oricine

Nu-i putem cine se pregătește, ci putem cine se [illegible].

b) adverb comparativ sau locuțiune conj. comparativă: ori cum, decât de, ca și cum:

Nu e cum îl știi

c) prin conj.: că, să, ca ... să, dacă, de.

- Proverbe și zicători -

proverbele = forme ale creației populare care au calitatea de a exprima „fructul experienței poporului"

- originea lor trebuie căutată în cunoștințele cucerite de om printr-o experiență îndelungată
- roadele experienței umane au fost conservate în formule expresive

proverbe
- Cine se scoală de dimineață departe ajunge /nemetaforice/
- [illegible] unică răsărită, omul moare /metaforice/

/exprimare prin simboluri/

proverbe
- creație colectivă
- transmitere orală

proverbele → variante ? ← atenție, memorie
← medii diferite
← zone diferite

Nu e om fără cusur.
Nu e grâu fără neghină.
Nu e trandafir fără spini.
Nu e pădure fără uscături

- proverbele sunt scurte, nedepășind limitele unei fraze
- proverbele sunt considerate ca exprimând un adevăr pe care nimeni nu-l pune la îndoială

↓

dau naștere în mintea celui ce-l aude declanșează anumite judecăți

ex

lupul lup rămâne

↳ lupul nu se schimbă

↳ lupul rămâne rău totdeauna

↳ omul rău rămâne rău totdeauna

- proverbele nu sunt folosite niciodată izolat

↓

→ legate de o situație

→ legate de o discuție

⇓ ilustrează o situație

= ne face s-o înțelegem mai bine

ex

întrebi ceva → explici → aproape că răspunsi tu ⇒ cel întrebat nu știe, nu observă

: Coada pare mototolită în pumnul lui mototoleață

T. Vianu - <u>Atitudinea stilistică</u>

„[...] acea poziție spiritua...
cititorului îndreptată asupra te...
oricărei comunicări orale sau...

„[...] și orice fapt de limbă ex...
și notele care-l înțelege și-l ...
rar cititori care înregistrează ...
și timp ce alții recepteză și ...

Gh. Bulga...

Lo –

C...